BIBLIOTHÈQUE
DE
L'UNION GÉNÉRALE ARMÉNIENNE
DE BIENFAISANCE

FONDATION
BOGHOS NUBAR PACHA

Fonds : *Vitchen HOLAS*
Don de ses filles :
Mme F. PASSEGA et
Mlle Sophie HOLAS

BIBLIOTHÈQUE NUBAR
Nº
COTE IV.18.1.
U.G.A.B

2000

[illegible]

[illegible]

70-42

3550

ԳԻՐՔ
ԵՐԱՆԵԼՈՅՆ ԱԼԲԵՐՏԻ
որ կոչի
ԴՐԱԽՏ ՀՈԳՒՈՅ.

Թարգմանեցեալ 'ի լատինական լեզուէ 'ի Հայ բարբառ, Աշխատասիրութեամբ Տն Մխիթարայ Վդպտի Սեբաստացւոյ Աբբայ Հայր կոչեցելոյ. և Նորին Աշակերտի Յօհաննիսի Վդպտին Իւրոյ քաղաքացւոյ:

'Ի փառս մեծագոյնս Ա.Յ.

Եւ տպագրեցեալ 'ի օգուտ մանկանց Եկեղեցւոյ

'Ի Հայրապետութեան Տն Կարապետի Հայոց Կաթուղիկոսի:

Յամի Տն. 1729. Նոյեմբերի. 4.

'Ի ՎԵՆԵՏԻԿ.

'Ի տպարանի պատնեանս Անտոնեյի Ճեռօլիմօյ.

Հրամանաւ Մեծաւորաց:

241

ZUUP-tah-CCP
3614-51

ԴՐԱԽՏ ՀՈԳԻՈՅ

Յաղագս Առաքինութեանց:

Յաղագս Սիրոյ:

Գլուխ Առաջներորդ:

Կատարեալ և ճշմարիտ սէր առ ա͞ծ է յորժամ հոգւին ընտանիւք զօրու թ͞ք խորովք ջերմապէս ներընկղմէ զինքն ՚ի յա͞ծ. զոչինչ յանդորրութ͞ի անցաւոր կամ յաւիտենական խնդրելով ՚ի նմին: այլ միայն զ͞ա ազնուութ͞ե, քաղցրութ͞ե, սրբութ͞ե,

կատարելութե՟ն, և երանութե՟ն, բնաւորեցելոյ 'ի նմին՝ պարապի շուրջ զա͞վ:

Քանզի ազնուացեալ հոգին, իբրու թէ զգուշի վասն վարձուց, և կամ սակս յանդորրութե՟ն սիրել զա͞ծ. ո՟պ և ա͞ծ հանդերձ ա͞միւ զօրութե՟ք իւրով ներհեղու զինքն 'ի հոգին, զոչ իմն օգտութի երբէք յուսալով 'ի նմանէ. այլ՝ բաղձալով հաղորդել նմ՟ զիւրն բնակ՟ն երանու՟ի. Իսկ որ սիրէ զա͞ծ վասն այսորիկ միայն, զի է բարերար ինքեան՝ և նախապետաբար վ͞ս այսորիկ, զի ինքեան հաղորդեսցէ զերանութի իւր, այնպիսին ցուցանէ զինքն ունիլ զբնական, և զանկատար սէր:

Առաջնորդող ճշմարտի սիրոյ է ճշմարիտ և կատարեալ ճանաչումն բարւոյն. վ͞ս զի 'ի նմին կայա

նան

նան նիւթք բոլորի սիրման. ՟թ. ագնուութիւն, սրբութ՟ի, կա_ րողութ՟ի, իմաստութ՟ի, նախախ նամութ՟ի, ևայլն:

Պարծեալ. անչափ և յաւի_ տենական, անընդմիջա_ հատեցեալ՝ այլև հաւատարմա_ գունեղ սիրելութ՟ի ՟այ առմեզ՝ է ներածող ճշմարտի սիրոյ:

Օյայտյանդ իմանութիւն ճշ_ մարտի սիրոյ, գնէ ՟տրն յօհան_ նու. 14. ասելով: Որ ունի զպատ ուիրանս իմ, և պահէ զնս, նա է որ սիրէ զիս. որում վկայէ օգոս_ տինոս ասելով: Որքան սի_ րեմք զ՟ած, որքան զպատուի_ րանս ն՟ր պահեմք:

Նոյնն իմանալի է նա և զուխ_ տից կամաւորականաց, որք հա_ ճասարապէս պարտաւորեն ընդ_ պատուիրանաց:

Վկայէ նաև երանելի գրի_

գոր պապն, ասելով ։ Ողջամբք սիրելիք · վերադարձարուք 'ի ձեզ ինքեանս ներքսապէս՝ և որոնեցէք, թէ սիրէք զա՛ծ ճշմարտապէս ։

Ոչ սակայն ինքեան հաւատասցէ ոք, զինչ ինչ պատասխանիցէ ինքեան սիրտն վասն սիրելութենէ ստեղծողին, առանց վկայութե գործոյն ։

Քանզի առ սիրելութին ըստեղծողին վերախնդրի լեզու, միտ, և կեանք ։

Ոչ ընաւ երբէք սէրն Ա՟յ է դատարկ · Քանզի գործէ զմեծամեծս՝ եթէ է · իսկ երբ կասիցի 'ի գործելոյ, ոչ է սէր ։

Արդ՝ սոքին, այսինքն կատարումն գործոց, և պահպանումն պատուիրանաց պարտին մաքրիլ 'ի ձեռն դիտաւորութե, մի՛ գուցէ կամ յերկիւղէ պատ_

ժոյ լինիք եղանիցին , և կամ 'ի
սիրոյ վարձուց համալընանիցին .
ըստ օգոստինոսի որ ասէ , զա՟ծ
սիրէ , որ ոչ վ՟ն այնորիկ պահէ
զհրամայեցեալս՝ զի կամ 'ի մե_
ծութ՟է պատժոյն , և կամ 'ի փա_
փաքանաց վարձուց լիցէ՛ ներմղե_
ցեալ , այլ զի որ հրամայի ինք_
եան է՛ բարեգունեղ , և համեստ :
Նա և այլք երկու նշանք Ճշմար
տագունեղի սիրելութեան առ
ա՟ծ , այսինքն , մինչ մարդ հա_
մախոնդակցի ընդ ա՟յ 'ի համոյնա՛
որք են հաճոյք նմա , և այսոքիկ ,
յորմէ և իցէ , յորում ժամու և
իցէ , յորում տեղւոջ և իցէ ե_
ղանիցին :
Քանզի բնական սէրն զոչինչ
գովութ՟ի արդիւնաւորի յա՟յ , զի
միշտ վերադառնայ 'ի վ՟ն ինք_
եան , այլ միայն հաճոյականն ,
որ միշտ դիմէ առ այլ :

Երկրորդ նշանն է, մինչ մարդն վշտակցիցի ը̄ ա̄յ 'ի համայնս իրս, որք անհաճոյք են նմին, որք յորմէ և իցէ, յորում ժամու և իցէ, յորում տեղւոջ, և իցէ եղանիցին։

Ճշմարիտ սէր առ ընկերն է, սիրել զընկերն ո̄պ զինքն, այսինքն, զբարեկամն, և զթշնամին։ Ուստի ասէ օգոստինոս․ ընկերն ո̄պ զինքն սիրել է այս, զի սիրեսցէ ընկերն 'ի յա̄ծ, առ ա̄ծ, և յաղագս ա̄յ։ Ո̄ զի այսպէս պարտի իւրաքանչիւրոք սիրել զընկերն ո̄պ զինքն, զի ըստ որում բաղձայ վ̄ս ինքեան զա̄մ բարի, և փախչի յա̄մ չարէ այսպէս եղիցի և վ̄ս ընկերին։ Կամ այլապէս, ո̄պ իւրաքանչիւր ոք սիրէ զիւր յատուկ բարին 'ի մարմնոջ, և 'ի հոգւոջ իւրում, և 'ի յիրս, և 'ի պատիւս իւր․ և 'ի յայ-

յայսոսիկ չորեքկինս փախչի 'ի յատկէ չարէ, և վնասու խուրմէ, և ատէ զայնս, այսպէս իւրաքանչիւրոք պարտի սիրել զա̃մ բարի, այնքան զբարին բարեկամին, որքան թշնամւոյն. և պարտի ատել զա̃մ փնաս ։ Թէ պէտ 'ի պատուիրանէ ոչ այնքան եռանդաբար պարտաւանդի շարժիլ առ ընկերն, որքան առ իւրն ինքն ։

Ի Սերոյ բարեկամին' ոչ կարէ ենթադատիլ ճշմարիտ սէր ։ Քանզի հեթանոսք սիրեն զն̃ս որք սիրեն զինքեանս . Բայց 'ի սիրելութ̃ն թշնամւոյն ենթադատի ճշմարիտ սէր ։ Ո̃ զի սիրելն զսիրօղն' է բնութ̃ե, որ ոչ է արդիւնաւոր, իսկ ճշմարտապէս սիրելն զոչ սիրօղն' է շնորհաց ։ Բայց տակաւին դերազանցագունաբար ենթադատի ճշմարտու-

թի

թէ սիրոյ առ ընկերն, որպէս մեկ-
նիչն ՚ի վերայ մատթէոսի ասէ, սի-
րելն զսիրօղն, է բնութեան, իսկ
զոչ սիրօղն ՚ի ձեռն բարերարու-
թեանց քարշել առ սէրն, է կատա-
րելութեան ։ Եւ թէպէտ ոչոք
պարաւանդի ՚ի պատուիրանէ
այնպէս և այնքան ջերմաբար սի-
րել զթշնամին որքան զբարեկամն,
սակայն երջանիկ լինէր, և ծայ-
րագոյն կատարեալ, որ այնքան,
և առաւել կարիցէր սիրել, և
զպտուղս սիրոյն ընծայել թշնա-
մւոյն՝ որքան բարեկամին. Քրիստոս, նա
խաչողին, և յանդիմանողին,
քան համբուրողին. պարսաւողին,
քան գովողին ։ Որ անդի վ կայէ
ոսկեբերանն ասելով. ոչինչ է որ
այնպէս նմանեցուցանէ զմարդն
Աստուծոյ, որպէս լինելն հաճելի չարաբա-
րոյից, և փառակարաց. վասն զի
արդարև զմեծագոյնս փառս, և

զհ-

զշնորհս շահեցեր 'ի հալածեցմանէ, քան 'ի շնորհաւութենէ, եթէ պարտաւորիմ եղանակաւ գիտիցեր հրձուիլ նովաւ. այսպէս մեզ մարտիրոսաց յոյժ առաւել օգտակարք եղեն թշնամիքն առ յաւիտենական փառս, քան բարեկամք։ Ո՛չ սէր ընկերին պարտի ներածել զմեզ բնութ̃ին. վասն զի ա̃մ կենդանի սիրէ զնմանն իւքեան։ Նաև զի պատկեր ա̃յ գոյ 'ինմին, և հրամանն է 'ի գրում։

Ճշմարտագունեղք յայտոյան դիմմանունք սիրոյն են իրաւապէս ցաւակցիլ այն քան թշնամւոյն, որքան բարեկամին 'ի համայնս ձախորդութիս, և ճշմարտապէս՝ 'ի բոլորէ սրտէ խնդակցիլ 'ի յաջողութիս նոցին։ Որք, երկոքեանք են ցանցառակի։

Ճշմարտագունեղք յայտոյան դիմմանութիւնք ատելութե

առ

առընկերն են սոքին. յորժամ ոք հանդերձ դառնութ՟ սրտին խոկայ զընկերէն, յորժամ հանդերձ տրտմութ՟ տեսանէ զնա, յորժամ դառնութ՟ խօսի ընդ նմա, և խօսի զնմանէ, կամ լսէ խօսիլ, յորժամ զամ՟ բարի նորին, և զայն ամ՟ որ օգտակար է նմին արգելու, որքան կարէ. և յորժամ նուաղեցուցանէ և յեղաշրջէ զբարին որ է 'ի նմին: Նոյպէս ոչ արար ք՟ս մատնչին իւրում յուդայի, այլ զնա ընդ այլոց առաքելոց յագեցոյց մարմնով և արեամբ իւրով. 'ի տեղւոջ մատնութե՟ ոչ բացասաց նմա զհամբոյր, ողջունեաց զնա քաղցրագունեղապէս, առաւել ցաւելով զչարէ նորին, քան զյատկէ անյանդորրութ՟ իւրմէ, ո՟ր ասէ հերոնիմոս: Բայց զարմանալի իմն է, թէ երբէք պարծիցի ոք

զեղբայրականէ սիրոյ, որ 'ի սրտի
իւրում կրէ զայնս նշանս ատե_
լութեան ։ Սակայն բազմաց թուի
բաւականգոլ, եթէ բարձայցեն
ընկերաց զկեանսն յաւիտենականս,
զոր ոչ տալ, և ոչ բացաբառնալ_
կարեն, զորնաև կարիցէին բա_
րեպէս բաղձալ հրէից և հեթա_
նոսաց. և ոչկամին յիշել թէ մինչ
տէրն մեր զանձն իւր եդ վ՟ թշ_
նամեաց իւրոց, նաև մեք պա_
րաւանդիմք ոչ միայն զիրս, այլ
և զանձինս դնել 'ի ժամանակի
հարկաւորութեան վ՟ եղբարց, և
քրիստոնէից. Սակայն մանաւան_
դապէս առաջնորդք պարաւան_
դին առայս ։

Յերկուց հաստատեն կազդու_
րի սէրն ։ Մին որ առ ած, 'ի
կատարմանէ պատուիրանաց.
ըստ այնմ. եթէ զպատուիրանս
իմ պահիցէք, մնասջիք 'ի սէր
իմ,

իմ, և այլն ։ Նաւ այն որ առ-
ընկերն, ՚ի ցաւակցութէ, ըստ
այնմ Էկլը ։ 7 ։ Մ՛ի պակաս գտա-
նիցիս ընդ լացօղս՝ առ ՚ի մխի-
թարել, և ընդ ողբացօղս շր-
ջեաց ։ Մ՛ի ձանձրանայցես այց-
առնել հիւանդաց․ քանզի յայս-
ցանէ հաստատեսցիս ՚ի սիրելու-
թեան ։

Յաղագս Խոնարհութեան ։

Գլուխ Երկրորդ ։

Ճ՛շմարիտ և կատարեալ խո-
նարհութին է, որով ըն-
ծայեցեալ փառքն արհամար-
հի, և որ ընծայելին է ոչ բաղձա-
ցեալ լինի ։ Ճ՛շմարիտ խոնարհն
միշտ երկնչի, չի մի՛ ինքեան փառք
ինչ առընծայիցի, և յորժամ
ընծայիցի ինքեան, սարսռելով,
և

և դողալով 'ի ներքուստ սրտի, գիտելով թէ միայնոյ ա՟յ պարտի փառք, և պատիւ։ Ճշմարիտ խոնարհն ոչ երբէք զիմեքէ շնորհէ կամ փառաց պարծի, եթէ ոչ՝ զի դիտիցէ յայնմանէ տալ լողաց զապաւինութի՟ 'ի յա՟ծ։ Իսկ եթէ զինքենէ իր ինչ փառաւոր, կամ շնորհաւոր պատմեսցի, համ_ դերձ ցաւով սրտին, խոստովանի իւրոյ ինքեան լսէ. գիտելով թէ միայնոյ ա՟յ իցէ այն ա՟մ, որ ինքեան առագրի, որում միայնում տալի է փառք։

Ճշմարիտ խոնարհն, ոչ մեծա_ գունի, և ոչ փոքրագունի, և ոչ հաւասարի բաղդատէ զինքն, մանաւանդ զոչոք առաւել քան զինքն վայրագոյն համարի. զոչ_ ոք երբէք խոտէ, բայց զինքն միայն 'ի սրտէ արհամարհէ, և ջերմապէս բաղձայ յամենից ա_

նարգիլ, և՛ խնդայ սաստկապէս՝ յորժամ լինի անարգեցեալ . այնպիսին յօչումեքէ խառնմանէ երկնչի, քանզի զոչ ինչ փառք սիրէ :

Ն՛ որ չարակրաբար զինքն խոնարհեցուցանէ, և ներքնայինք նորին լիք են նենգութ̃ե : Ո՛րդ Ճշմարիտ խոնարհն (ըստ բեռնարտոսի) ոչ կամի խոնարհ քարոզիլ, այլ անպիտան համարիլ : Սիրօղն խոնարհութե, պարտի տնկել զարմատ խոնարհութե՛ 'ի սրտի իւրում . որ, Ճանաչել զիւր յատուկ բեկանաւորութիւն, ոպ̃ զի զինքն համարիցի՝ ո՛չ միայն թէ որքան անարգ իցէ, այլ նաև թէ ո՛րքան անարգ գոլ կարէ, մանաւանդ թէ ո՛րքան անարգ լինիցիւր այսօր, և ո՛ր քան անարգ լինելոց էր, եթէ ոչ ա̃ծ ուժգնաբար յետս քարշեալ ի-

ցէր

ցէր զնա 'ի մեղաց, և եթէ ոչ
ստորաբարձեալ իցէր 'ի նմանէ
զփորձութիւնս ։

Աստէն իւրաքանչիւրոք զինքն
ճանաչել կարէ, և 'ի բեկանա-
ւորութենէ իւրմէ տեսանել
զինքն տրամադրեցեալ գոլ առ
անդունդս, և առ տարտարոս
մոլութեանց, ըստ այնմ, խո-
նարհութիւն քո 'ի միջի քում է ։

Առ ճշմարիտ խոնարհութիւնն
ներածէ յաճախակի կրթութիւն
'ի յանփառաւոր գործս, որպէս
ասէ գիրն, թէ ոչ երբէք առ
առաքինութիւն խոնարհութեան ժա
մանէ նա, որ փախչի 'ի խոնարհ
գործոց ։ Ճշմարիտ խոնարհու-
թիւն տածի յայնմանէ, որով
մարդ ճշմարտապէս ճանաչէ
զինքն՝ զոչինչ փորձութիւն մար-
մնաւոր կամ հոգևոր յաղթել
կարել ինքեամբ, և ոչ կարել

3614-51
ՀԱՅ. ՍՍՀ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ZUUR-Aբ.ՍՍՌ

առնել զիմն փոքրագոյն գործ-
բարի, և հաճելի տն թարց յատ
կի օգնականութե յնի.քնի:

Յայտ յանդիմանութի ճշմար-
տի խոնարհութե է, երբ
մարդ զինքն 'ի յայնքանս ստոր-
կացութեանէ, մինչ զի զգայ զանձն
իւր անարժան ամենից շնոր-
հաց, նաև ոչ համարձակի բաղ-
ձալ իմիք շնորհի:

Նշեթէ 'ի վ՛ր ինքեան յաստու-
ծուստ (թարց բաղձանաց իւր-
ոց) հեղանիցի շնորհ ինչ՝ հան
դերձ երկիւղիւ ընկալնու զայն,
մանաւանդ լաւագոյն համարի
չունիլն զշնորհ տն, քան ունիլ
զայն, զոր այնքանիցս անգամ
բազմօք եղանակօք ապարդիւն-
աւորեցաւ, զոր զանազանիւք
եղանակօք վրդովեաց, որով
ոչերբէք ըստ կարգաւորմանն
տն վարեցաւ:

Յայտյանդիմանութի՟ Ճշմարտի խոնարհութե՟ է , զի միշտ խնդրիցէ ոք զնուաստագոյն տեղի, զնուաստագոյնս ընկերակիցս , զնուաստագոյնս պաշտօնս , և զնուաստագոյնս զգեստս :

Հպարտութի՟ մտաց կրկնակաբար Ճանաչել կարէ : Նախ ցուցակօք արտաքսականօք , ը՟ այնմ, զոր ասէ սիրաք, Զգեստ մարմնոյն, ծաղր ատամանց , և գնացք ոտից մարդոյն՝ պատմեն զնմանէ , ո՟չ ծառ բարի կամ չար 'ի պտղոց իւրեանց բարեաց կամ չարաց Ճանաչին :

Քանզի բնաւք արարք յառաջադային 'ի մտածութեց , ըստ օգոստինոսի : Ո՟չ հոտ բարի կամ չար , որ 'ի բերանոյ յառաջադայի , է 'ի ստամոքսէ ապականեցելոյ կամ ոչ ապականեցելոյ , որգոն , 'ի տեսակաց բարեաց

կամ չարաց վերադրեցելոց 'ի ստա
մոքսին, այսպէս ա͞ծ օգոստինոսի
աչք անպարկեշտ է կարապետ
սրտի անպարկեշտի։

Ներքսականաւ յայտ յանդիմա-
նութե͞ կարէ ճանաչել հպար-
տութի, մինչ ոք 'ի սրտի իւրում
համահաճի 'ի յիւր ինքն, և
զինքն նախադասէ այլոց, և կամ
ցանկայ նախադասիլ. մինչ 'ի
ձեռն արարից իւրոց ցանկայ՝ և
փափաքի հաճոյանալ մարդկանց։
Այնպիսին ընդ խոնարհի վար-
դապետի ա͞ծ մերոյ յ͞ի ք͞ի ոչ
համաձայնի, որ ոչ ինքեան հա-
ճոյացաւ (ըստ առաքելոյն)
այլ սպասեաց նախատանաց, և
թշուառութե, և ոչ եկն իշխել,
այլ՝ իշխիլ. (ըստ նոյնոյ ա͞ծ) ոչ
եկն պաշտիլ, այլ պաշտել։ Ա͞
որոյ այնպիսի վարդապետն՝ այս
պիսեաց աշակերտաց՝ որք մարդ-

կան՝ և ոչ ա՟յ հաճոյանալ կամին, ցրուէ զոսկերս առաքինութեց․ որք ամաչեսցեն ըստ դրոյն, զի ա՟ծ անարգեաց զնո՟, սաղմոս․ 52։

Յաղագս Հնազանդութեան։

Գլուխ Ութերորդ։

Ճշմարիտ և կատարեալ հնազանդութիւն առ ա՟ծ է, մինչ մարդն մտադրաբար, և բազմիցս վերամտածէ, թէ զինչ իցէ այն որ մեծեղապէս՝ յորում և իցէ տեղւոջ և ժամանակի հաճոյ իցէ ա՟յ, և առ ինչ մանաւանդապէս կարգեաց զնա ամենիմաստն ա՟ծ, և զայն բոլորովիմ ջանիւ միշտ լցուցանել դիտեսցէ ։ Իսկ ճշմարիտ հնազանդութի առ փոխանորդսն

քմի, ֆթ, առ առաջնորդման է, մինչ ստորադրեցելոյն զայն որ մանաւանդապէս է ներհական ինքեան, հաւատարմաբար, և յօժարապէս կատարիցէ, ոչ երբէք բացայայտելով նշանաւ կամ բանիւ, և կամ գործով թէ ինքեան ներհական իցէ հրամայեցելոյն: Իսկ անդ ոչ կարէ են թաղատիլ Ճշմարիտ հնազանդութի, ուր ստորադրեցելոյն վերա հնարեաց զհրաման, և թելադրեաց զգործ, որ իւրոյ ինքեան հաճոյացաւ:

Ըստ օգոստինոսի, լաւագունեղ պաշտօնեայ քո նա է, որ ոչ առաւել հայի լսել ՚ի քէն զայն, զոր ինքն կամի, այլ մանաւանդ զայն կամիլ՝ զոր ՚ի քէն լսիցէ: Ճշմարիտ հնազանդն ոչ երբէք սպասէ հրամանի, այլ միայն զկամն առաջնորդին գիտացեալ,

կամ հաւատացեալ՝ ջերմաբար
կատարէ ըստ հրամանի, և օրի
նակի տ՟ն մերոյ յ՟ի ք՟ի, որում
կամք և բարեհաճութ՟ի հօր՝ էր
ծայրագունեղ հրամանն։ Ճշմա-
րիտ հնազանդն, ոչ երբէք զգոր
ծոյ իւրոյ կարգաւորէ, ոչ ըստ
զգացման իւրոյ դատէ, և ոչ
ումեք զզգացմունս զարարից
իւրոց ցուցանէ, մինչ ոչ ունի
զկամիլ, և զոչ կամիլ. այլ զա՟մ
կարգաւորմունս շուրջ զիւրև
պարզապէս, և աներկեւանա-
բար յանձնէ տ՟յ, և առաջնորդին։
Ճշմարիտ հնազանդն, ոչ տար-
որոշէ 'ի մէջ բարւոյ՝ և չարին,
ո՟պ աբրահամ (մինչ հրամայեաց
նմ՟ա ա՟ծ զենուլ զիսահակ) ոչ
տարորոշեաց, արդեօք բարի,
կամ չար իցէր սպանանելն զոր
դին իւր. նա և ոչ տարորոշեց
'ի մէջ բարւոյ և բարեգունի։

Օի հնազանդն միշտ բարեգունե՛ղ ենթադատէ նաև զկարծիքական բարին, որ հրամայի, եթէ հրամանն յայտնապէս ոչ երևիցի գոլ անիրաւ, որ եթէ երևիցի՝ յայնժամ ըստ գրիգորի, ՚ի ձեռն հնազանդութե ոչ երբէք պարտի չար ինչ եղանիլ ։ Բայց երբեմն ՚ի ձեռն հնազանդութե պարտի բարին որ իրակի բացաթողանիլ։ Դարձեալ ասէ գրիգոր ՚ի բարոյականութե իւրում։ Գիտելի է, զի երբեմն հնազանդութի՛ն եթէ յինքենէ ունիցի զինչ՝ է ոչինչ ․ երբեմն և ս եթէ յինքենէ ունիցի զինչ է փոքրիկ։ Քանզի մինչ բաղձացեալն աշխարհիս պատուիրի, մինչ վերնագոյն տեղին հրամայի , նա որ առ հրամայելիս այսոսիկ հնազանդի ախորժմամբ և հնազանդօրէն՝ զառաքինութի հնա-

հնազանդութեան դատարկացու-
ցանէ ինքեան, եթէ 'ի յայտնի
նաև 'ի ձեռն յատկի բաղձանին
հաշիցի : Դարձեալ. մինչ խո-
տեցեալն այսօրիկ աշխարհի պա
տուիրի. մինչ նախատինք, և արհա
մարհանք առ 'ի ընդունիլ հրա
մայի, եթէ հոգին յիւրմէ յին-
քենէ ոչ փափաքիցի այսոցիկ ,
նուաղեցուցանէ ինքեան պար-
դիւն հնազանդութեան . վ՟ զի
առ յայնս՝ որք յայսմիկ կենի
խոտանք են, բռնադատեալ, և
յակամայ զիջանէ :

Պարտի ուրեմն հնազանդութիւն
'ի ձախորդութիւնս յիւրմէ յինքե
նէ զիր ինչ ունիլ, և դարձեալ 'ի
յաջողուածս յիւրմէ յինքենէ ոչ
ինչ կերպիւ զինն ունիլ, որով
հետև 'ի ձախորդութիւնս այն-
քան լիցի փառաւորագոյն՝ որքան
ա̅ծայնոյ կարգաւորման շարկ
ցիցի

ցեցի նա և ըղձիւ։ Նա՛ւ ՚ի յաջո_
ղութեան այնքան լինի ճշմար_
տագոյն, որքան ՚ի ներկայէ յին
քենէ փառաց, զոր սրբաբար
առ ընկալաւ խորագունապէս
միտքն անջատի։

Առաջնորդ ճշմարտի հնազան_
դութեն է ծայրագունեղ հնա_
զանդութեան յիւրքին, որ ոչ մի_
այն հօր ա̃յ հնազանդեցաւ ՚ի
համայնս ասելով, ոչ իմ կամք,
այլ քոյդ լիցի, այլ նաև մարդ_
կանց բարեաց, և չարաց հնա_
զանդեցաւ։

Պարծեալ, զի համայնք զգայ_
ունք, և անզգայք հնազանդեն
ա̃յ, և զայնոսիկ զամենեսեան
ստորադրեաց մարդոյն, որ̃պ զի
մարդն ճանաչիցէր զինքն գոլ
ստորադրելի ա̃յ։ Արեգակն, և
լուսին՝ հնազանդեցան յեսուայ,
երկիրն մօսիսի, յորժամ էկուլ

զգացման, և զարբերօն ։ Ոտն
պետրոսի առ 'ի քայլել, և մօվսի-
սի՛ յորժամ ջրասոյզ արար զփա-
րաւօն, և զզօրս նորին ․ օձքն
մոգուց 'ի յեգիպտոս ․ գաւազանք
ձգնաւորաց 'ի յանապատի, որ
ընթեռնանի 'ի վարս հարանց ․
կարկուտ և օդն սասանելի, անձ-
րևքն եղիայի, նաև հուրն, որ է-
կուլ զծ̃ս յիսունս ․ թռչունքն
սրբազունեղի հօրն փռանչիս-
կոսի, եղևք առաքելոց, և սր-
բոց արանց, և հիւանդութիւնքն
այնց՝ որք զհիւանդսն զերծու-
ցին, և բազումք սատեղծուածք
մնախաւ 'ի յեգիպտոս ։ Քանզի
ընտանիքն հնազանդին ա̃յ 'ի ներ-
քոյ երկնից, և 'ի քաւարանի,
վ̃ն այնորիկ արդիւնաւորապէս
մարդն պարտի հնազանդիլ
ա̃յ հօր 'ի համայնս, առ 'ի կատա-
րել զպատուիրանս, և զկամս նր̃ ։

Ոյայտ

Օ յայտ յանդիմանութի ճշմար
տի հնազանդութեան առբերէ
բեռնաւորս ասելով, հաւատա
րիմ հնազանդն՝ ոչ գիտէ զյա_
մեցումն, փախչի ՚ի վաղարկու_
թէ, տգիտանայ զյապաղումն,
յառաջէ զհրամայօղն, հպատա
կեցուցանէ զաչս տեսողութե,
զունկն լսողութե, զլեզուն ձայ
նին, զձեռս գործոյն, զոտս ըն
թացից, և զինքն բոլոր ժողո_
վէ, որպ զի զկամս հրամայողին
ժողովիցէ։ Դարձեալ ասէ բեռ_
նաւորս. բարի հնազանդն տայ
զկամինս, և զոչ կամինս իւր ՚ի
ձեռս առաջնորդին իւրոյ. զի
համառօտապէս կարիցէ ասել.
պատրաստ է սիրտ իմ ած,
պատրաստ է սիրտ իմ, պատ_
րաստ է առնել զոր ինչ հրա_
մայիցես, պատրաստ է պարա_
պիլ ՚ի քեզ, և մերձաւորաց

սպա_

սպասաւորել, պահպանել զիս
ինքս, և վերահանգչիլ 'ի խոկ-
մունս երկնայնոց։

Յայտյանդիմանութի՞ն անհնա-
զանդութե՛ է, երբ ստորադրե-
ցեալն զհրամանս առաջնորդին
անխրաւ համարի, և յայսմանէ
'ի սրտի խռովեալ տրտնջէ, ապա
զհրամանն ոչ կարել, և ոչ պար
տիլ կատարել զինքն առ բաս-
րէ. և զզանազանս ճանապարհս
նրբաբար հնարակերտէ առ 'ի
բացալինիլ յայնմանէ։ Մերջա-
պէս զումանս միջնորդս նե̀րածէ,
որք խորհրդատուութե՛բ, և ապա
չանօք զհրամանն արգելուցուն,
կամ յետս դարձուցանիցեն։ Ոչ
այսպէս արար աբրահամ, որ 'ի
գիշերի ընթացաւ, ո՞չ զի իս-
կոյն զպատուիրանն այ կատա-
րեցէր, թողլով զծառայս 'ի
ստորոտ լերինն՝ զի մի զնա ար
գե-

դեղուցուլին 'ի զենմանէ որդւոյն, մի՛ այնորիկ արդիւնաւորեցաւ մի՛ ինքեան, և մի՛ զաւակի իւրոյ զառատագոյն օրհնութի։

Յաղագս Համբերութեան։

Գլուխ Զորրորդ։

Ճշմարիտ և կատարեալ համբերութին է, յորժամ ոք համբերաբար տանի անիրաւութեց, ոչ միայն մինչ գտանի պարտաւոր, այլ նաև երբ գտանի անմեղ, ըստ օրինակին յոբայ, որ ասէ, ոչ մեղայ, և 'ի դառնութե բնակին աչք իմ։ Եւ թէպէտ անտանելագոյն իցէ զրկանքն անմեղին քան մեղապարտին, սակայն յոյժ քաղցրագունաբար զրկանքն տանիլ կարէ, և պարտի, յորժամ զոչ

ինչ

ինչ ներխայթմունս խղճի ունի
ցի ոք զումեքէ անցելոյ մեղա-
պարտութի. Ո՜ երանելոյն պետ
րոսի, որ ասէ, մի՛ ոք 'ի ձէնջ չար
չարիցի իբրև զգող, կամ իբրև
զմարդասպան, կամ իբրև զա-
նիծաբան, և այլն. վ՟ն զի լա-
ւագոյն է որպէս զբարեգործս,
(եթէ բարեհաճութիւն տ՟յ կա
միցի) չարչարիլ, քան ո՟վ զչարա
գործս: Վասնզի զինչ շնորհ է
ձեզ եթէ իբրև զմեղանչօղս
համբերիցէք ապտակեցման ,
այլ եթէ իբրև զբարեգործս
համբերաբար տանիցէք, այս է
շնորհ առ ա՟ծ: Գովելի է համ
բերութիւն այն, որ ոչ միայն 'ի
չարայ՝ այլ նաև յայնցանէ որք
երևին բարիք , և բարեկամք ,
ոչ միայն վ՟ն չարեաց գործոց ,
այլ նաև վ՟ն բարեաց գործոց
համբերաբար տանի առբերեցե

լոց անխռովութեց ։ Յայնժամ հոգին սիրելի այ 'ի մէջ դատերաց՝ է որպ զշուշան 'ի մէջ փշոց ։ Քանզի շուշանն թէպէտ խայթի 'ի փշոց · սակայն վերապահէ զպայծառութիւն արձակելով զուժեղագոյն անուշահոտութի 'ի խայթելն, քան եթէ ոչ խայթիցիւր ։ Նոյնպէս հոգին հարսն այ, թէպէտ յայնցանէ խայթիցի, որք երեւին գոլ 'ի թուոյ, եւ 'ի յընկերակցութէ որդւոյն այ, ոչ սակայն առածի 'ի յանհամբերութի, այլ զպայծառութի բարւոյ խղճի մտաց, եւ զանուշահոտութիւն բարւոյ համբաւոյ մտադրագունեղապէս պահել ջանայ ։

«Նա է ճշմարտապէս համբերող, որ ոչ միայն զնեղութիս առ բերեցեալս համբերաբար տանի, այլ նաեւ բաղձայ

առ

առաքինելեացն, ըստ օրինակին քո, որ ասէ: Նախատամանաց համբեր սիրտ իմ և թշուառութեանց: Ճշմարիտ համբերողն 'ի մէջ պատժոց ոչ տրտնջէ, ըստ օրինակին յորում, որ 'ի մէջ այնքանեաց նեղութեանց, և ոչ մին բան յիմարական բարբառեցաւ ընդդէմ ոյ․ այլ զօճարթ մոքք հրճուէլի զառաքինեցելոց նեղութեանց և 'ի սրտէ գոհանայ: Ճշմարիտ համբերողն վճ առաքինեցելոց անխռովութեանց, ոչ երբէք առբառնէ զինքն, նաև եթէ հարցանիցի: Հաւատարմագունեղապէս յանձնելով զինքն ոյ 'ի համայնս, որ արդարև 'ի ժամանակի խռովութեան զանմեղութի առաւարեցէ: Նոյնպէս ոտ յս 'ի պիղատոսէ հարցաքննեցեալ ոչ պատասխանեաց:

Ճշմարիտ համբերողն ոչ ումեք դան-

դանկատոն զկրեցելոյ անիրաւու-
թէ, զի 'ի դանկատամանէ, և
'ի առաքարելոյն փոքր ինչ զով-
անայ միտն, զորմէ զովացմա-
նէ ոչ ունի զփոյթ, այլ միայն
ընդ այ տանի զնեղութի իւր,
մինչև գթածն և հաւատարիմն
ած, 'ի ձեռն ներքնայնոյ մխի-
թարութե 'ի բաց բարձցէ:

Երեք են որք արդիւնաւորանյս
ներածեն առ ձմերխս համ
բերութին: Առաջինն է ձանա
չել զայս, թէ մեղօք մերովք
արդիւնաւորեցաք զյաւիտենա-
կան և զդառնադունեղ պա-
տիժն դժոխոց, որոց վերափոխս
ընմման սակս պատժիւք մար-
մնաւորիւ նեղութե: Երկրորդն
է, զի որ յա ընդերկար ժամա-
նակս մեծամեծօք և բազմօք
չարչարանօք արդիւնաւորեցաւ,
ոմ զի և մեք կացուցեալք յա-

Զորդք

ջորդ.ք նմին՝ ընդ կարճագոյն ժամանակս սակաւ ինչ վշտագնիցիմք։ Նորորդն է, զի ինքն ած արդար ըստ երկայնութե, ըստ մեծութե, և ըստ խստութե ներողութեց վերակացուեցէ, զմեծութի, զերկարատեւութի և զքաղցրութի ուրախութեց, ըստ առաքելոյն, որ ասէ։ Բանզի այն որ 'ի ներկայիս է րոպէական, և թեթև մերոյս նեղութեան, 'ի վեր.քան զերանակն զբարձրագոյն կշիռ յաւիտենականի փառաց գործէ՝ 'ի մեզ։

Յայտյանդիմանութի ճշմարտի համբերութե է, մինչ ոք ոչ խնդրէ զվրէժ յորժամ կարէ, նաև արգելու զայլս՝ զի մի խնդրիցեն զվրէժ վն ինքեան, ըստ օրինակի դաւթայ, որ արգել զսպանմունն սեմեայ, որ

զքարինս՝ և զտխրմն ձգելով
ընդդէմ նորին՝ կոչեաց զնա այր
արեան։ Սոյն մանաւանդ ճշմար
տապէս համբերօղն աղաչէ ջեր-
մեռանդապէս վ͞ս չարչարողաց,
զոր արդ ո͞ր յ͞ն գործունէաբար
վ͞ս խաչահանուաց իւրոց։ Նո՛ երա
նելին ստեփաննոս վ͞ս քարկոծո-
ղաց, մանաւանդ նաև ստիպէ
զ͞տրն աղօթիւ զրկողաց իւրոց,
ո͞չ արար մօսէս ասելով, կամ
թող ն͞ց զայս վնաս, կամ ջնջեա
զիս 'ի գրոյն զոր գրեցեր։
Զայսպիսի աղօթս յօժարապէս
լսէ՝ ա͞ծ՝ և անսայ։ Ուստի
բնաւք երբեքեանքս այսուքիկ եղեն
լսելիք վ͞ս հակառակորդաց։
Յայտյանդիմանութի անհամ
բերութն է, յորժամ ոք
յաղագս ներածեցելոյ նեղու-
թե 'ի ներքնայնոյ շարժմանէ
կամաւորապէս բացաթողու ըղ
գործս

գործս բարիս, զորս դիւրաբար կարիցէր և պարտ իցէր առնել, յայնժամ անարժան գտանի մարդն՝ զի ած 'ի բաց բարձցէ 'ի նմանէ զներածեցեալ նեղութիւն ։ Նոյն շարժումն ներքին Հազիւ կարէ զինքն Թագուցանել, զի ոչ փոխիցի արտաքս , կամ դի-մօք , կամ արարողութեք , և կամ բանիւք ։ Վասնզի այս է վտանգաւորագունեղ անհամ-բերութի , որոյ վրէժխնդրու-Թին վերաբերի 'ի անմեղն ած ։

Յաղագս Աղքատութեան ։

Գլուխ հինգերորդ ։

Ճշմարիտ և կատարեալ աղքատութին է, Թողուլ զամ ինչ վն այ կամաւ, և յօժա-րութբ , զոչ ինչ ունիլ բաց 'ի

միայնոյ Հարկաւորէ, և նոյնոյ հարկաւորի համարիլ զանձն անարժան. նաև երբեմն վն ոյ ՝ի բաց կալ յստացելոյ հարկաւորէ: Ո՛ զի ուր երևի հարկաւորացն լինութի, անդէն ոչ կշռի աղքատութի:

Այսպէս ոն մերոյ պակասեցաւ հարկաւորն, մինչ ոչ վն ինքեան և ոչ վն աշակերտաց կորզողաց զհասկս, կարաց առնուլ զհացս. որում նմանապէս պակասեցաւ զգեստն հարկաւոր՝ յորժամ նախքան զխաչին (ըստ բեռ-նարդոսի) բոլորովին մերկա-ցեալ եղև: Որ նաև ծարաւե-լով ՝ի խաչին զբաժակ մի ջրոյ ոչ կարաց ունիլ, և ոչ զբրդեայ կամ զքարեայ բարձ մի, ՝ի վն որոյ խաչեցեալն ՝ի մեռանիլն վերահանգուցանիցէր զգլուխն: Ահ թէ որքան բազմիցս անդէն

զտա-

գտանի աւելորդութիւն , ուր վարկանի դող խակական հարկաւորութիւն : Ճշմարիտ աղքատն , ոչ իմիք անցականի յան կայ , ըստ օրինակին Եղիսէի , որ ոչ ընկալաւ զպարգեւս Նէեմանայ ասորւոյն , եւ ըստ օրինակին Դանիէլի , որ անարգեաց զընծայս Բաղդասարայ արքային : Նա ճշմարտապէս սիրէ զաղքատութիւն , որ առաւել յօժարի արդիւնաւորիլ զդուզնաքեայ փոսս 'ի ձեռն աղքատութեան , քան զմեծամեծս 'ի ձեռն փարթամութեան , յաղագս համա կերպութեան Յիսուսի Քրիստոսի :

Ու սէր աղքատութեան պարտին ներածել զմեզ երեք , ըստ Բեռնարդոսի : Ոչինչ հաճոյագոյն Աստուծոյ , ոչ սիրելագոյն հրեշտակաց , եւ ոչինչ պատուաւորագոյն մարդկանց , քան 'ի յաղքատութեան , հնազան-

դեղով վճարելն զկեանս: Արդ՝ թէ աղքատութիւն իցէ հաճոյ ա̃յ, վկայէ նոյն ինքն բեռնար-տոս ասելով, ՚ի յերկնից յաւի-տենական առատութիւն ամենից բարեաց գոյր առձեռն պատ-րաստ, իսկ աղքատութիւն ոչ գտա-նիւր ՚ի նոսին, սակայն ՚ի յեր-կրի առատանայր, և վերառա-տանայր տեսակս այս · բայց մարդն ոչ գիտայ զազնուութիւն սորին, սակս որոյ որդին ա̃յ ցանկացեալ սմին՝ էջ յերկնից՝ զի զնա ընտրիցէ ինքեան, այլ և մեզ արասցէ ազնուագին իւրով համարմամբ:

Գոյ նաև այլ իմն ներածող առ աղքատութիւն · զի̃, փառք բարձակցաց ա̃ն, յառաջեկեալ յայսմանէ, թէ աղքատք ան-տոհմք բազմելոցք են ընդ քսի յաւուր դատաստանին ՚ի դա-տել

տել զավնիս՛ս և զփարթամս ։
Հապա որքան գովելի է առ ած պարզապէս թողուլն վ՟ն ն՟ր զա՟մ, և եղանիլ աղքատ վ՟ն սիրոյն ն՟յ, ապաւինիլ 'ի յա՟ծ 'ի վերքան զա՟մ, թէ կարող է այնպէս լցուցանել յաւուրն միանգամ, կամ երկիցս զհարկաւո_րութիւն մարմնոյ, որք նուա՛զա_գոյնք վարկանելին առաջի ն՟յ, (զի զայսոսիկ առատագունաբար ջամբէ թշնամեաց քան բարե_կամաց) ո՟չ կարող է 'ի տու՛_ընջեան և 'ի գիշերի, և 'ի յա՟մե րոպէս ջամբել հոգւոց զառատութի՟ն հոգևորաց պարգևաց, որք մեծագունեղք են առաջի ն՟յ, և զայնոսիկ ոչ հաղորդէ թշնամեաց ։

Օ այսոյանդիմանութի՟ն Ճշմար_տի աղքատութե՟ն է զոչինչն հոգածութի՟ն ունիլ զերաց ան_

ցա_

յաւօրեաց , այլ պարզապէս , և
աներկևանապէս յանձնել զինքն
այ , որ թռչնոց , և որդանց
միշտ տայ առատապէս՝ զկերա֊
կուր , և մանաւանդ ձագուց
ագռաւուց , 'ի բոյն իւրեանց
աղաղակողաց վ՟ անսուաղու֊
թե՟ , զորս մայր ագռաւն սակս
սպիտակութե՟ նոցին՝ ո՛չ թէ՝
ոչ իցեն որդիք իւրք՝ բայց թողու
զնոսին սովեալս , որք 'ի յառա֊
տութենէն այ , կամ 'ի ցօղոյ օդոյն
դարմանին (մինչև 'ի սևանալն
իւրեանց՝ և մայր ագռաւն հասա֊
նի 'ի թխանալն) կամ զմունս ,
և զճանճս , որք 'ի փրփուրս
կտուցաց նոցին յենուն՝ կլանեն ,
և մինչ տակաւին են սովեալք
'ի հզօրեղաբար աղաղակելով ոչ
դադարին ։

Յայտ յանդիմանութիւն ստոյ
աղքատութե՟ , կամ ագա֊
հու֊

հութեն է յօժարութե՟ խնդրել զընծայս արտաքոյ հարկաւորութեն, կամ զընծայեցեալսն առնուլ յօժարութե՟. այնպիսին վաճառէ զազատութի՟ իւր, ըստ բանին փիլիսոփային, որ ասէ, առնուլն զընծայս՝ է վաճառել զազատութի՟ւն: Քանզի զիա՟րդ լինի սիրող ազատութեն, որ զոչ իմն պակասութի՟ կամի տանիլ, և զպարգևս ոչ հարկաւորս յաճախաբար ընդունի, մանաւանդ խնդրէ, և՛ի ներքոյ իւրք նրբականի պատրողութե՟ խլէ, և արտաքոյ հարկաւորութեան պահէ:

Յաղագս Ողջախոհութեան։

Գլուխ Վեցերորդ։

Ճշմարիտ և կատարեալ կուսական ողջախոհութիւն է, մինչ ոչ միայն մարմինն պահպանի ՚ի մարմնականէ պղծութենէ ցանկութեան, այլ նաև հոգին մաքուր վերապահի ՚ի մարմնականէ ցանկութենէ ըստ օրինակի սառայի որ ասաց, դու գիտես տէր, զի ոչ երբէք ցանկացայ առն, այլ սուրբ պահեցի զհոգի իմ յամենից ցանկութեանց. մանաւանդ յայնցանէ, որք տան զառիթ ցանկութեան, և այսոքիկ են զորս հետևեի ասել. ոչ երբէք ընդ խաղացողս ներխառնեցի զիս, և ոչ ընդ այնոսիկ, որք ՚ի թեթևամտութեան են, և կամ թեթևաբար գնան մասնակցեցի զիս։

Նա ճշմարտապէս սիրէ զող-
ջախոհութիւն, որ մանաւանդ
վն կուսականի ողջախոհութեան,
թէ կարելի իցէր, ընտրեսցէր
զառաւել շնորհ ’ի ներկայիս, և
զառաւելս փառս ’ի հանդերձե-
լումն յաղագս համակերպութեան
Յսի Քսի, քան եթէ կարի-
ցէր արդիւնաւորել զմեծագոյնս
շնորհս, և զփառս վն ամուսնա-
կանի պարտաւորութեան։

Առ սէր ողջախոհութեան պար-
տին ներածել զմեզ օրինակք
ողջախոհութեան տն մերոյ Յսի
Քսի, և մօր նորին, և սրբոց
կուսանաց, որք վն պահելոյ
զողջախոհութիւն անարգեցին
զթագաւորութիւն աշխարհիս
այսորիկ, և յօժարութեամբ կորու-
սին զկեանս, որպէս երանելին Ագ-
նէս, և կատարինէ, և այլք
նմանք սոցին, և մանաւանդ
ող-

ողջախոհութիւն կանանց, և կու
սանաց կուսապաշտից, զորոց ասէ
մեծն Հերոնիմոս, թէ ընտրեցին
զմահ վ̃ն պահպանելոյ զողջա-
խոհութիւն:

Պարծեալ, մաքրութիւնք և սրբու
թիւնք, որք յողջախոհութէ
յառաջանան՝ պարտին ներա-
ծել զմեզ առ ողջախոհութիւն, և
փառքն ողջախոհութեան խոստա-
ցեալ ՚ի տեառնէ մերմէ Յս̃է Քս̃է,
որ ասէ, որ յաղթէ զցանկու-
թիւն, տաց նմա նստիլ յաթոռ իմ,
ո̃պ և ես յաղթեցի, և նստայ
յաթոռ Հօր իմոյ:

Քանզի անապականութիւն մեր-
ձաւոր առնէ զմարդն այ̃:

[illegible]ակ պահապանիչ ողջախոհութեան,
և ներածիչ նորին են սոքին:

Սակաւութիւն ուտելեաց, նուաստութիւն պաշտօնից, և անհան-
գստութիւն մարմնական. փախ-
չիլն

չին 'ի տեղւոջն, և 'ի ժամանա
կէ դիպուկացուցանողաց զան
պարկեշտականս։

Ոչ եթէ դինա դուստրն յա_
կոբայ արտաքսեալ իցէր, ոչ ըն_
նիւր յափշտակեցեալ, յորժամ
ել արտաքս 'տեսանել զկանայս
երկրին այնորիկ։ Դարձեալ,
խորշիլ յամենից մարդկանց կաս_
կածելեաց։

Որդ՝ որում և իցէ կնոջ ո՛ և իցէ
այր մարդ՝ պարտի զօր կասկա_
ծելի։ Քանզի յայսմանէ Թա_
մար դուստր Դաւթայ 'ի յամօ
նայ եղբօրէ իւրմէ եղև ապակա_
նեցեալ, վ՞ զի ոչ համարեցաւ
զնա կասկածելի, մինչ առանձ_
նակի ծառայեաց նմա իբրև
հիւանդացելոյ։ Նմանապէս
իւրաքանչիւրում այր մարդոյ
պարտի կասկածելի զօր իւրա_
քանչիւր կին, նաև թէ իցէ մը,

քաս

ըստ խորհրդատուութեն հերօ_
նիմոսի որ ասէ։ Եթէ զողջա_
խոհութի սիրես՝ զկին՝ թէև
որքան սրբասար կենցաղավարող
տեսանիցես, մտօք սիրեա, և ոչ
մարմնաւորականաւ ներկայու_
թբ։ Որդ մանաւանդական պահ
պանիչ ողջախոհութեն է, բեր_
կրիլ 'ի տր։ Քանզի յայնժամ
այլք ընաւք անարգանան · զի
ընդ ճաշակիլ հոգևորաց անհա_
մենայ տմ մարմնականն։ Ուստի
ասէ գրիգոր պապն, թէ հոգին
ոչ կարէ գոլ թարց հեշտութե
զի կամ հեշտանայ 'ի ստորնա_
գոյնս, և կամ 'ի վերնագոյնս ·
և որքան բարձրագունին ջանին
կրթիցէ զինքն 'ի վերնագոյնս,
այնքան մեծագունին ձանձրու_
թբ ատաղտկանայ առ ստորնա_
գոյնս, և որքան սաստկագոյն
հոգսունականութբ բոցբոքի առ
ստոր_

ստորնագոյնս , 'ի այնքան դա_
տապարտելի ժամանակս ցրտա_
նայ 'ի վերնագունից ։

Յայտյանդիմանութիւն Ճշմար_
տի ողջախոհութեն է , սան_
ձահարումն հնդից զգայութեց
'ի համոզմանց մարմնոյ , և ստո_
րաքարշումն սրտին 'ի յունայնու
թեց , և 'ի մտածմանց հեշտա
լեաց ։ Քանզի 'ի հեշտութե
տեսողութե 'ի տեսանելն , Ճա_
շակողութե 'ի Ճաշակելն , հո_
տառողութե 'ի հոտոտալն , շօշա_
փողութե 'ի շօշափելն , ոտից 'ի
յընթանալն , բերանոյն 'ի ծի_
ծաղելն , և 'ի խօսելն սովորք են
յառաջադայել ցանկութիք մարմ
նականք , որք զհոգին , կամ
մեղկացուցանեն , և կամ յօժա
րեցուցանեն առ անպարկեշ_
տութի ։

Յայտայանդիմանութիւն կամ ներածողական անպարկեշտութիւն է անբարեխառնութիւն արբման, զի յայսմանէ նոյ՝ անպարկեշտաբար մերկացեալ եղև, և Ղովտ ընդ յատկից դստերաց իւրոց զազգապղծութիւն գործեաց: Ո՛ւ այսորիկ հրամայէ առաքեալն՝ ասելով. մի՛ արբենայք գինեաւ, յորում է բղջախոհութիւն, որ վն գոլոյն առիթ: Դարձեալ. անպարկեշտ աչքն ըստ օգոստինոսի, է կարապետ սրտի անպարկեշտի: Նմանապէս անպարկեշտ բանք, անպարկեշտ շարժմունք, և խօսակցութիւնք կանանց, ըստ վկայութեան սիրաքայ, են որպ հուր կիզիչք: Նմանապէս և խօսակցութիւն առն բոցակիզէ զկին: Դարձեալ, ուշադրական խոկացումն ընթացից, և ձևոյ այլոց ուսու-

ցա-

ցանէ զանպարկեշտութիւն, զոր
տարհամոզէ ախրաք ատելով. մի՛
հայիցես 'ի կոյս, զի մի՛ գայթակ
ղիցես 'ի գեղ նորին : Զնոյն
զգուշութիւն պարտիս ունել և կինն՝
առ այր մարդ : Ի յամիկ առ_
ողջարարի խորհրդոյ՝ հեռանեսցա
յօք, յորժամ եդ զուխտ ընդ-
աչս իւր, զի մի՛ խոկասցէ զկու_
սէ, որ առաւել է քան զխորշելն
միայն 'ի ժողովոց կուսանաց :

Յաղագս Պահեցողութեան :

Գլուխ Իններորդ :

Ճշմարիտ և կատարեալ
պահեցողութիւն է, 'ի կեր
առնուլ միայն զհարկաւորս
ապրելոյ՝ և զզգենլոյ, և բա_
ցահեռանալ բոլորովին 'ի հեշ
տալեաց, և յաւելորդաց, և

յայնցանէ որք բազմաւ հոգա_
ծութե՛ եղանին, և մեծամեծ
ծախուք պատրաստին, ըստ օրի
նակի երանելոյն յովհաննու մր_
կրտչին, որ ուտէր զմարախ, և
զտերևս ծառոց գազպէին շա_
ղախեցելոց ունողաց զհամն
մեղեր, և ըմպէր զջուր, և
ունէաց զհանդերձս 'ի ստևոց
ուղտուց ։ Ուստի ասէ առա_
քեալն, ունիմք զկերակուր և
զհանդերձ, որով ծածկեցիմք
(ոչ որով զարդարեցիմք) և
այնոքիւք շատասցուք։ Ոչ ի ծա
ռայէն այ ոչ է պարտ ունիլ
զզգեստս 'ի պճնազարդութի,
այլ 'ի ծածկոյթ մերկութեան
իւրում, որպ ասէ մեկնիչն 'ի վր
ղուկասու վն զգեստուցն յովհան
նու ։ Նա է ճշմարտապէս ապա_
հօղ, և ախրօղ պահեցողութե,
որ ոչ միայն յօժարութե 'ի բաց
կայ

կայ 'ի հեշտալեացն, զորս ոչ ունի, և որք են յինքեանն ապօրինաւորք, այլ նա և խորշի յօժարաբար և. պարզապէս մ̃ն ա̃յ 'ի հեշտալեացն զորս ունի, և զորս ունիլ կարիցէր, որովք օրինապէս, և արժանապէս վարիլ կարիցէր, թէ ըղձալիք իցեն, թէ բերկրականք, և թէ անարգ.ք։ Քանզի եթէ ոք առաւել հեշտանայցէր 'ի ուտելն զհացս կորեկեղէնս քան զմիս կաքաւուց, և 'ի ըմպելն զջուրս մանաւանդ՝ քան զգինիս, հաճոյագոյն լինիցիւր ա̃յ 'ի բաց կալոյն 'ի կորեկեղինէ հացէն, քան 'ի մսոյ կաքաւուց, 'ի ջրոյ՝ քան թէ 'ի գինւոյ։ Զի ասէ օգոստինոս, իւրաքանչիւրք ախորժելիք կերակուրք եթէ թարց տափանաց առնանիցեն, ոչ վնասեն. իսկ կերակուրք անարգք բեր_

կրակականաբար կամ բաղձանօք առեցեալք արդելուն զառաքինուէ պահեցողուէ: Օի դաւիթ զջուրն որում յոռեմպէս փափաքեցաւ եհեղ յերկիր: Եւ՛ եղիւ զմխան ոչ ցանկացեալ առաքեցեալ յոյ 'ի ձեռն ազդուածու եկեր: Օայս վկայէ եսու, որ ոչ վն՟ մնոյ հաւու, այլ վն՟ ոսպնաթանի անվերադառնելաբար կորոյս զօրհնութի անդրանկութե: Ոչ միայն 'ի բաց կալի է 'ի հեշտալեաց մարմնոյ, այլ նաև յայնցանէ որք հեշտացուցանեն զհոգին, որպս, 'ի յունայնից խօսակցութեանց, 'ի հրճուանաց ժամանակաւորաց, 'ի մեծաց մահացուաց, և 'ի բարեկամութեց մարմնականաց: Այս պահեցողութի դաւելագոյն է քան զառաջինն, և ունելի է զաապէս վն՟ այ, և ոչ վն՟

ումանց

ումանց ժամանակաւորաց վար_
ձուց, կամ շնորհաց։

Իսկ ներածողականք պահե_
ցողութի̃ն են երկու ։ Մինն
է, զի ոչ երբէք զպարգևս ա̃յ
հանդերձ պարտաւորին շնորհա_
կալութե̃ առ ընկալաւք, և ոչ
ընաւ առ պարտաւոր վախճան,
և ըստ ա̃ծայնոյ կարգաւորման
նոքօք վարեցաք, որովք 'ի բար_
կութի̃ ա̃յ ծանրապէս ներսահե_
ցաք ։ Իսկ միւսն է, զի զամե_
նից պարգևաց ընդունեցելոց
զնեղագոյն համարս պահանջէ,
առ որ վախճան ընկալաք զնո_
սին, կամ վ̃ս մերոյ փափկութե̃,
կամ վ̃ս արդար հարկաւորու_
թե̃, և կամ վ̃ս հասարակի օգ_
տութե̃ ։ Յորոց ուրեմն որոք 'ի
բացկայ պահեցողութե̃, զայն_
ցանէ ոչ պիտոյանայ տալ զհա_
մար ։ Որդ՝ երկակի օգտութիք

 յառա_

յառաջադայլին 'ի պաշտեցողու-
թէ. ըստ, ճանաչումն գաղտնեաց
ածայնոց, և անսասցումն բաղ-
ձանաց: Որք երկոքեանք յայտ
են 'ի դանիէլ, որ մինչ ոչ կա
մեցաւ վարել կերակրօք, և
ըմպելեօք արքայականօք, այլ
միայն 'ի կիրէաւ զջուր համ-
դերձ ընդելինօք՝ գերազանցեալ
գտաւ քան զամ մոգս և զգէտս
'ի ծանօթութեան տեսլեանց, և
երազոց: Երկրորդաբար, զի
աղօթիւք նորին եօթն ամք յորս
նաբուգոդոնոսոր պատուիր կեալ
իբրև զգազան, փոխեցան 'ի
եօթն ամիս. և նոյնն մինչ ըն
կալաւ յոյ, զի կամք թագա-
ւորաց յօժարեսցին արձակել
զժողովուրդն երթալ յերուսա-
ղէմ, ընկալաւ նաև զի կամք
ժողովրդեան մինչ յապաղէր
վերադառնալ՝ յօժարեսցի վե-
րա-

ըսաւառնալ ։ Որ 'ի բազումս բաղձանս իւրս, և 'ի թշուառութիս եղեւ անսասացեալ վ̃ն սպաՀեցողութե̃ , զոր ինքն վկայէ 'ի տասներորդում գլխոյ ասելով ։ Յաւուրսն յայնոսիկ ես դանիէլ ողբայի զաւուրս երից շաբաթուց, զՀաց ցանկալի ոչ կերի, միս՝ և գինի ոչ մտին 'ի բերան իմ, այլ նա և ոչ օծեցայ օծանելեօք ։ վ̃ն այնորիկ ասաց նմա Հրեշտակն , յորէ յայնմանէ , յորմէ եդեր 'ի սրտի քում , զի վշտացուցանիցես զքեզ՝ լսելիք եղեն բանք քո առաջի ա̃յ ։

Երրորդն կարէ լինել ընդունումն ողորմութեան ա̃յ ։ ո̃պ յայտ է զնինուէացւոց , որք 'ի ձեռն սպաՀեցողութե̃ ընկալան զողորմութիւն յա̃յ քարոզութե̃ յոնանու ։ Պարտիմք վերայիշել և զարմանալ զպաՀեցողութենէ Հնոց քա-

քահանայից զորոց գրէ Հերօնիմոս, թէ 'ի մսոց, և 'ի գինւոյ միշտ հրաժարէին վասն թուլութեան զգայութեանց, և պարարտման գլխոյ, զորս 'ի սակաւ կերակրոյ կրէին, և մանաւանդ մեծ քաղձանի բղջախոհութեն, որ 'ի յայսպիսեաց կերակրոց, և 'ի յայսպիսւոյ ըմպելւոյ սովոր է յառաջանալ: զհաց հաղիւ երբեք ուտէին, զի մի՛ բեռնաւորիցէին զստամոքսս իւրեանց, և յորժամ ուտէին, առնուին զսմանս խոտս ջերմս, և լեղիս ընդ կերակրոցն, զի ծանրագոյն կերակուրքն ջերմութե̃ սոցին եփիցեէին. զձէթն միայն 'ի ձիթենեաց Ճաշակէին՝ սակայն և զայն սակաւիկ ինչ վասն բառնալոյ զզգօնումն, և զխստութի̃ Ճաշակին: Բայց զինչ խօսեցայց պոմանց, մինչ 'ի ձու̃ոյ, և 'ի կաթանէ՝ իբր 'ի

մսոյ

մոյ խորշէին · որոց զմինն մեա կակղացեալ, իսկ զմիւսն արիւն գոյնափոխեցեալ յորջորջէին։

Ծայրայանդիմանութի՞ ճշմար-տի պահեցողութե՞ է, մինչ ոչ միայն փափուկք և ազնիւք կերակուրք, որք 'ի յառաջու-թե՞ սովորք են անգոսնիլ՝ անգոս-նեցին, այլ նաև մինչ հիւանդու-թի՞ կամ հարկաւորութե՞ն բռ-նադատէ հանդերձ ցաւով սրտին վերընդունեցեալք լինէին։ Պար-ձեն· մինչ ոչ միայն 'ի պատուա-կանաց և 'ի փափկաց կերա-կրոց 'ի բաց կայ, և յաւելոր-դաց, այլ նաև զհարկաւորս ինքեան երբե՞մն 'ի բաց բառ-նայ, զի կարիցէ ջամբել զայնս այլոց կարօտելոց, ըստ Հերոնի-մոսի որ ասէ։ Օր ուտելոյ էիր եթէ ոչ ծոմապահիցէիր, տուր աղքատաց, ո՞վ զի ծոմն

մար-

մարմնոյդ լինիցի առողջութ՟ն հոգւոյդ, և ոչ օգտութ՟ն քսակիդ, և այլն։

Յայտյանդիմանութիւն սոտյ պահեցողութե՟ է, խորշելն 'ի պատուհականաց, և 'ի յագնուհաց երաց՝ յայնմիկ ժամանակի միայն՝ յորում ոչ պտանին. կամ վ՟ ունայնից փառաց՝ զի գովիցի 'ի մարդկանէ. կամ վ՟ ժլատութե՟, զի մի՛ աղքատանայցէ, կամ վ՟ ագահութե՟, զի փարթամանայցէ, կամ վ՟ խորշելոյ 'ի հիւանդութե՟ մարմնոյն, կամ վ՟ խորշելոյ 'ի վատահամբաւութե՟, և 'ի բամբասանաց, կամ առ 'ի ստանալ զարժանապատուութի՟, և կամ զանցաւոր օգտութիւն, և ոչ առ 'ի արդիւնաւորել զշնորհ 'ի ներկայիս, և զփառս 'ի հանդերձեալն։

Յաղագս Խոնարհութեան։

Գլուխ Ութերորդ։

Ճշմարիտ և կատարեալ խոնարհութիւն է, միշտ նկրտիլ առ ճանաչումն աստուածայնոյ բնութեան, և առ ճանաչումն խորութեան մարդկայնոյ թշուառութեան։ Այսպիսւոյ խոնարհութեան փափաքեցաւ մեծն օգոստինոս ասելով․ Ճանաչեցից զքեզ, ճանաչեցից զիս։ Նա ունի զճշմարիտ խոնարհութիւն, որ մտադրաբար աշխատի ճանաչել թէ զինչ իցէ բարեգունեղն, և զայնու բոլորով ջանիւ գիրկս արկանիցէ, և զինչ իցէ չարագունեղն, և զայն բոլորով սրտիւ անարգիցէ։ Նա է ճշմարտապէս խոնարհ, որ յաճախակի մտա_

մտածէ, թէ զինչ բարւոյն, և չարին համեմատեալ իցէ, ո՛րքան հեշտութիւն իցէ բարեացն միաւորիլ ընդ ծայրագունի բարւոյն յաւիտենականաբար, և ո՛րքան դառնութիւն իցէ չարացն անջատիլ ՚ի ծայրագունէ բարւոյ յաւիտենականաբար ։ Նա վարի Աշխարհի խոհեմութ̃ք, որ մեծաւ ջանիւ փախչի յամենայնէ յայնմանէ, որ առժամանակ ինչ հեռացուցանէ զմարդն ՚ի ընտանեկցութէ̃ն ա̃յ, ո̃պ ՛ներելի մեղքն, և որ մշտնջենաբար անջատէ ՚ի զմայլմանէն ա̃յ, ո̃պ մեղքն մահուչափ ։ Նմանապէս՝ նա Աշխարհի խոհեմութ̃ք վարի, որ սիրէ զհամայնս զայնոսիկ, որք մերձեցուցանեն առ ա̃ծ, ո̃պ գործք բարիք, և որք յաւիտենականաբար միաւորեն ընդ ա̃յ, ո̃պ առա_

քի_

քինութիւնք , և պարգևք օդւոյն սրբոյ:

Նաւածողական ճշմարտի խոհեմութեն է օրինակն փիլիսոփայից , որք այնքան աշխատէին վն ստանալոյ զգիտութին, ոպ գրէ Հերօնիմոս , մինչ զի 'ի բաց թողին զյաճախումն երթևեկութեց 'ի քաղաքս , և 'ի պարտիզակս , որք շուրջ զքաղաքօք · ուր անդաստանք ջրարբիք , և կարգաւորութիք ծառոց , և ձայնք թռչնոց , տեսարանք աղբերաց , կարկաչմունք գետոց , և ուր այլք բազումք հաճոյիցք աչաց և ականջաց , զի մի՛ զուցէ 'ի ձեռն բազմութե , և ստատութե իրաց փափկալեաց՝ արիութի հօգւոյն մեղկանայցէր , և խոհեմութի նորին ապականիցիւր : Քանզի անօգուտ է յաճախակի տեսա_

նել

նել զայնս, 'ի ձեռն որոց երբեմն լինիս գերեցեալ, և 'ի փորձութե այնց թողուլ զքեզ, յորոց դժուարաւ հրաժարիս ։ Աւասիկ պիթագորականքն խոստորեալք յայսպիսւոյ յաճախութէ սովորեցան բնակիլ 'ի միայնարանս և 'ի յանապատ տեղիս ։ Եւ ընթեռնումք զոմանց 'ի բաց հանեալ գոլ զաչս իւրեանց, զի մի գուցէ 'ի ձեռն տեսութե այսոցիկ իրաց՝ կասիցէին 'ի խոկմանէ փիլիսոփայութե ։ Առ այսորիկ եթէ ոք համարիցի զինքն առատութե̃ կերակրոց և ըմպելեաց վարիլ՝ և կարել պարապիլ իմաստութե, այս է կենցաղավարիլ 'ի գրգանս, և ոչ ըմբռնիլ ախտիւք գրգանացն, զիւր ինքն խաբէ ։ Օ ի զգայութի մեր խոկայ զայն, զոր տեսանէ, լսէ, հոտոտայ, ճաշակէ,

և

և շօշափէ, և առ բաղձման այնորիկ
իրի.քարշէ, որոյ փափկութեան ըմ
բռնի. որքան ևս առաւել մեք,
որք պարտիմք պարապիլ ամենայնոյ
իմաստութեան։ Ի նոյնն պարտի
ներածել զմեզ դատապարտու֊
թիւ բազմաց՝ սակս անխոհեմու֊
թեան, ըստ այնմ եսայեայ, վասն
այսորիկ գերի վարեցաւ ժողով֊
ուրդ իմ, զի ոչ ունեաց զգի֊
տութիւն։ Նոյն բարուք։ 3։ և զի
ոչ ունեցան զիմաստութիւն, կոր
եան սակս յիմարութեան իւր
եանց։

Պաշտօն խոհեմութեան է կար֊
դաւորել զխորհուրդս որ֊
տին, զի մի արտաքոյ ո̄յ շրջա֊
դայիցեն. և զախորժմունս
մտաց, զի մի շուրջ զատեղծումն
ծովք առաւել զբաղիցի. ըղ֊
կամն, զի մի յո̄յ յետս դառնայ
ցեն. զգիտաւորութիւն, զի մի

պղտորեցին՝ այլ մաքրեցին. զդա
տողութ՟իւն՝ և զկասկածանս,
զի առ՚ի լոյս անդր դառնայցեն։
Նմանապէս պարտի կարգաւո-
րել զհամայնս բանս, գործս,
և զընթացս, որ՟պ զի բնաւքն
եղանիցին առ պարտաւոր վախ
ճան վ՟ն օգտութ՟ե հասարակի,
և վ՟ն վերուղղութ՟ե ամենից։
Քանզի իմաստութ՟ն մարդոյն
(ըստ վկայութ՟ե սողոմոնի)
վերափայլէ ՚ի յերեսս նորին.
ա՟յ, ՚ի յարտաքսականի կենցա-
ղավարութ՟ե։

Ար այսպէս կարգաւորեցեալ է,
ունի զյայտյանդիմնութ՟ի
Ճշմարտի խոհեմութեան։ Դար
ձեալ. զայսմանէ ասէ բեռնար
տոս։ Հանապազորդականա
կրթութ՟բ քննեա՛ զվարս քոյս,
մտածեա՛ ուշադրաբար, թէ
ո՛րքան յառաջանաս, և ո՛րքան
պա-

պատկառիս, որպիսի իցես 'ի բարս, որպիսի 'ի յախորժմունս, որքան նման, կամ աննման իցես ա̃յ. Ջանա՛ զքեզ ինքնդ մատդրա դունեղաբար ճանաչել: Վասն զի յոյժ լաւագոյն ես՝ եթէ զքեզ ինքդ ճանիցես, քան զանց արարեալ զքէն՝ զընթացս աստեղաց, և զուժգնութիս խոտոց ճանաչիցես:

Յայտյանդիմանութիւն սոյ խոհեմութեն է՝ նկրտիլ առ 'ի ճանաչել զընթացս աստեղաց, զուժգնութիս խոտոց, և զզօրութիս ականց մի շահու միայն: Վասնզի այսպիսի գիտութին ոչ շինէ, այլ փքացուցանէ: Դարձեալ. լինիլն խորագէտ 'ի յիրակութիս աշխարհականս՝ է ցուցակ սոյ գիտութեն, մանաւանդ յիմարութեն. ըստ առաքելոյն, իմաստութի այսորիկ

աշխարհի յիմարութիւն է առ
Ա̃ծ ։ Ո՜հ թէ որքան բազումք
են, զորոց տ̃րն գանկատէ ասե-
լով․ որդիք աշխարհիս այսորիկ
խոհեմագոյնք են քան զորդիս
լուսոյ յազգս իւրեանց ։ Պար-
ձեալ․ են ոմանք նրբագունեղք
առ 'ի հնարել զչարութիւնս, և
զնորս գիւտս հնարից, բայց սա
կայն կոյրք են առ 'ի մտածել
զկամս Ա̃յ, զորոց ասէ երե-
միա, իմաստունք են 'ի առնել
զչարիս, իսկ զբարիս առնել ոչ
գիտացին ։ Այսպիսիքս վար-
կելով, և ասելով զինքեանս
գոլ իմաստունս՝ յիմարեցեալք
են, ո̃պ ասէ առաքեալն ։

Յաղագս Արիութեան։

Գլուխ Իններորդ։

Ճշմարիտ և կատարեալ արիութիւն է տիրել սրտին իւրոյ, այս է, մինչ փորձի 'ի հպարտութեան, 'ի նախանձու, 'ի բարկութեան, 'ի բղջախոհութեան, յագահութեան, 'ի մնափառութեան, յինքնահաճութեան, և 'ի մա֊կան հեշտութեան, և բանն մինչ զգայ՝ ոչ երբէք հաւանի, այլ իսկոյն յետս նահանջէ. ըստ այնմ, որ իշխէ սրտի իւրոյ՝ հզօրագոյն է քան զայն՝ որ առնու զքաղաքս։ Զայսպիսի արիութիւն ոչ ունեաց արիագունեղն սամփսոն, թէպէտ զառիւծն պատառեաց, և ծնօտիւ իշոյն զարս հազարս կոտորեաց, սա֊

կայն յետոյ մի ցանկուն կնոջ՝ յամենից արխունից խորոց զրկեցաւ ։ Նա ունի զճշմարիտ արիութին, որ զսպէ զանդամս և զզգայութիս իւրս յիրաց ապօրինաւորաց ։ Դաւիթ ոչ ունեաց զայս, որ զարջ, և զառիւծ պատառեաց, և զգողիաթ եսպան, սակայն զաչս իւր ոչ արգել յապօրինաւոր հայեցմանէ ։ Ո՜հ թէ որքան արիք են ոմանք առ 'ի պահել, առ 'ի հսկել, և առ 'ի տանջել զմարմինս իւրեանց խորդօք՝ և ձաղանօք, սակայն ոչ կարեն զսպել զոտս իւրեանց 'ի մոլութեց վնասակարաց, և զձեռս իւրեանց 'ի գործոց, և 'ի շօշափմանց ապօրինաւորաց, զունկս 'ի լրոց վնասակարաց, և մանաւանդ զլեզուս 'ի բանից վնասաբերից, ըստ երանելոյն յակոբայ որ ասէ ։ Ամ բնութի

անասու

անասնոց և թռչնոց կարէ ճն_
չել 'ի մարդկայնոյ բնութենէ ·
բայց զլեզու մարդկան ոչոք կա
րէ հնազանդել ։ Ո՞ զի է լե_
զու չար անհանգիստ, և լի մա_
հաբեր թիւնօք ։ Ուստի թարց
այսորիկ սանձահարութեն ոչ կա
րէ լինել ճշմարիտ կրօն, ոպ̃ ասէ
նոյնն, եթէ ոք կամիցի կրօնա_
ւոր լինել, և ոչ սանձահարիցէ
զլեզու իւր, այլ զբաղեցուցա_
նէ զսիրտ իւր, այնպիսւոյն
վայրապար է կրօնաւորութիւն ։
Ներածողական ճշմարտի ա_
ռիւթեն է ճաշակումն հոգևորի
քաղցրութեն ։ Քանզի սա զօրա
ցուցանէ զմիտն առ'ի առնել
զբարիս, և առ'ի տանիլ զձա_
խորդութիւս, և առ'ի յաղթա
հարել զմոլութիւ, և զվնասիչս
հոգւոյն ։ Զայս նախաձևացոյց
յօնաթան, որ ճաշակելով զսա_

կաւ ինչ մեղր, լուսաւորեցաւ, և զօրացաւ առ 'ի հալածել զթշնամիս ։ Այսպէս մօսէս ընկալեալ զառողջութի̃ն մտաց 'ի տեսութէ̃ և 'ի խօսակցուէ̃ Ածայնոյ՝ այնքան զօրացաւ, մինչ զի զքառասուն օր ոչ կարօտացաւ մարմնաւորաց կերակրոց ։ Պաշտօն արիութե̃ է, հաստատել զիմացութի̃ն 'ի ճանաչման Ա.Ծ, և զախորժումն 'ի սիրելութե̃ Ա.Ծ, և ընկերին ։ 'Ի մէջ ձախորդութե̃ց քաջալերել զմիտն, զի մի՛ զարհուրեսցի, և 'ի մէջ աջողութե̃ց, զի մի՛ մեղկանայցէ ։ Պարձեալ, զմիտն յորդորել՝ զի միշտ կրթիցէ զինքն 'ի բարիսն, և քաջալերել զնա՝ զի մի՛ երբէք յաղթիցի 'ի չարիսն ։ Զառաջին արիութի̃ն ունեցան պօղոս. 2 ։ կորն. 11 ։ և 12 ։ և ստեփաննոս. գործոց. 7 ։

Զեր-

Օերկրորդն մատաթիա, և Եղիազար, յօբ, և դանիէլ: Իսկ զերրորդն, տօբիթ: Որ ոք զայսոսիկ զդայ յինքեան՝ է ապահով զյայտյանդիմանութէ ճշմարտի արիութեան:

Ուրեմն յայտյանդիմանութի սոցա, և մանաւանդ չարագունեացն արիութե է, կարելն գործել զբազումս և զմեծամեծս ընդդէմ Այ: Ուստի զայսմանէ ասէ անսելմոս, մեղանչելն ոչ է ազատութի, և ոչ մասն ազատութե, զի մեղանչելն է մանաւանդ ոչ կարել, քան թէ կարել: Քանզի որոք առնէ զմեղ՝ որ ոչ վայելէ ինքեան՝ որքան առաւել կարէ զայն, այնքան առաւել զօրէն 'ի նմին ընդդիմակայութիւնս, և խեղաթիւրութիւնս: Ուստի եսայեայ. 5: ամի: Որք կարօղք էք առ 'ի ըմպել.

գդի_

զգենուլ , և որք զօրեղք առ 'ի խառնել զարբեցութի ։ Զայսպիսի արիութի ունեցան նախկ նականք հալածիչք եկեղեցւոյ , թագաւորք , և իշխանք , և որդենիս ունին , և ունեսցին առյապայ՝ նեռն , և ծառայք նորին ։

Յաղագս Արդարութե ։

Գլուխ Տասներորդ ։

ՃՇմարիտ և կատարեալ արդարութիւն առ Ած է , հատուցումն պարտաւորի գովութե Ածայնոյ բնութե 'ի համայնս , և պարտաւորի շնորհակալութե մն ամենից բարեաց , և պարգևաց շարաբերեցելոց , և չարեաց կրեցելոց · նաև հատուցումն պարտաւորի բաւաբարութե մն ամենից մեղաց գոր_

գործոց, և մեղաց զանցառու_
թե, և հատուցումն պարտա_
ւորի դառնակսկծի ցաւոյ վ՟ն
ամենից շնորհաց անփոյթ արա
րեցելոց ։ Նա ունի զճշմարիտ
արդարութ՟ն առ Ա՟ծ, որ հաւա
տարիմ է Ա՟յ միշտ և ա՟մ ու_
րեք 'ի համայնս պատուէրանս,
և 'ի ուխտս պահելիս, որ զայն
քան հոգսունակութ՟ն առ դնէ
'ի յիւրաքանչիւրս գործս, և 'ի
ժամանակս, զի գրեթէ բոլոր
փրկութ՟ն իւր առ կախեցի յիւրա
քանչիւրոց, և որ զտապէս զ՟մն
գործս բարիս առնէ վ՟ն Ա՟յ,
և ոչ վ՟ն իրիք շնորհի, կամ օգ
տութ՟ե ներկայի կենաց, կամ
հանդերձելոյ՝ որ հանդերձ պար
տաւորին շնորհակալութ՟բ ըն_
կալնու զիւրաքանչիւրս պար_
գեւս, և վարի նոքօք ը՟ս կարգա
ւորման Ա՟յ, միշտ և ամ՟ուրեք ։

Աշմա_

Ճշմարիտ արդարութիւն առ մերձաւորն է կրկին։ Նախ՝ ոչ երբէք առնել ընկերին զայն, զոր ինքեան արդարապէս եղանիլ ոչ կամի, այսինքն, ոչ երբէք վնասել կամ վշտացուցանել զմերձաւորն, բանիւ, գործով, նշանաւ, կամ խորհրդատուութեամբ, ՚ի յիրս, ՚ի մարմնոջ, և ՚ի պատուոջ։ Ոչ երբէք կարծել զչար զնմանէ, ոչ երբէք բամբասել զնա, ոչ բնաւ խեղաթիւրել կամ նուազեցուցանել զբարի նորին, և ոչ երբէք արգելուլ զնա ՚ի բարւոյն։ Քանզի զայսոսիկ ոչոք ըստ արդարութեան կամի եղանիլ ինքեան։ Երկրորդ, առնել մերձաւորին զայն, զոր ինքեան արդարապէս կամիցիւր եղանիլ. այսինքն, զմերձաւորն պատուել, զգալ զնմանէ բարի, զամենայն գործս նորին, նաև զչարս առ բարին դար

ձու

ձուցանել. միշտ 'ի բարւոք ունիլ զյիշատակ նորին, միշտ առ բարին զնա յառաջաշարժել, համապազ խնդակցիլ 'ի բարիս նորին, և ցաւակցիլ 'ի չարիս նորին, ջատագովել զանմեղութի̃ն նորին, և 'ի բացակայութե̃ նորին փոխանակ նորին ընդդիմամարտիլ: Քանզի զայսոսիկ ա̃մ՝ որք կամին եղանիլ ինքեան ըստ արդարութե̃, և ասի ըստ արդարութե̃, զի դատաւորն, որ վ̃ն գողութե̃ ոչ կամիցէր զկախելն իւր, սակայն զգողն պարտի կախել, զի զայն կամելն ոչ կարէր ունիլ ըստ արդարութե̃: Նա՛ աւազակն յօժարութե̃ կամիցէր կողոպտիլ ո̃չ զի ինքեան օրինաւոր իցէր կողոպտելն, զոր սակայն ոչ պարտի առնել: վ̃ն զի զկամելն զայն ոչ կարէր ունիլ ըստ արդարութե̃:

թէ։ Գործեալ․ պահէ զճշմա֊
րիտ արդարութիւն առ ննջե֊
ցեալսն, որ զկտակս ի՟ր կարգաւոր
մամբ նոցին կատարել ոչ յապա֊
ղէ, որ պահօք, աղօթիւք, և
ողորմութ՟բ ըստ ապաստանու֊
թեան նոցին թեթևացուցանէ,
և կարճացուցանէ զպատիժս նո
ցին ըստ կարի իւրում։ Սո՟յ ասէ
ս՟բն բեռնարդոս։ Պատիժք այ֊
նոցիկ որք են ՚ի քաւարանի,
պահօք, աղօթիւք, և ողորմու֊
թ՟բ կարճանան։

Գործեալ․ պահէ զարդարութի՟
առ հրեշտակս, որ հաւանելով
փրկաւէտոյ խորհրդոց նոցին,
զփառս նոցին յաւելմանէ զպար
տաւորս, ոչ յապաղեցուցանէ,
զոր առ ՚ի վարձ ծառայելոյ մեղ
նախարդիւնաւորին։

Սերածոյական Ճշմարտի ար֊
դարութ՟ե է, զոր ասէ

դաւիթ, արդար է տէր, և զար-
դարութիւն սիրեաց։ Դարձեալ.
արդարոյն խոստացեալ լինի 'ի
ներկայիս յոյս՝ և խնդութիւն.
ըստ այնմ. խնդասցէ արդարն
'ի տէր, և յուսասցի 'ի նա։ Դար
ձեալ. արդարոց ներբերի ցն-
ծութիւն, և գովութիւն, ըստ
այնմ, ցնծացէք արդարք 'ի տէր,
ուղղոց վայելէ օրհնութիւն։
Դարձեալ, նախադուշակեցեալ
լինի աներկեւանութիւն 'ի դա-
տաստանի, ըստ այնմ. կացցեն
արդարքն մեծաւ համարձակու-
թեամբ։ Դարձեալ. արդարոց եղա
նի խոստումն յաւիտենականի
կենի, ըստ այնմ, Արդարքն
յաւիտեան կեցցեն։ Այլ զոր ինչ
բարի խոստանայ Ած 'ի սբ գիրս,
մանաւանդապէս ստանի այն 'ի
ձեռն արդարութեան։

Պաշ-

Պաշտօն Ճշմարիտ արդարութեան է, ուղղել զխոկմունս, և զախորժմունս, ոչ զի միշտ 'ի յԱծ իցեն, զկամս, զի լինիցի համակերպ Ածայնոյ կամին, զդիտաւորութիս, զի միշտ 'ի յԱծ իցեն, որով առաւելութի նորին զհամայնս իւր յարաբերիցեմք: Եւ ընդհանրապէս զամն բանս, և զգործս ուղղել, զի միշտ առ Իմն մանաւոր, և ստոյգ վախճան եղանիցին, և 'ի յայտնիկ երևի յայտոյանդիմանունքն Ճշմարիտ արդարութե:

Յայտյանդիմանութիւն անխբաւութեան է, սեփականել ինքեան զայնս, որք յատկականք են ինքեան Այ, Յս, զսէր, զգովութի, զպատիւ, և զվրէժ խնդրութի, կամ զայնս՝ որք են մերձաւորին, կամ պարտին մերձաւորին:

Յաղագս Բարեխառնութեան ։

Գլուխ Մետասաներորդ ։

Ո՛Ր մարմին և կատարեալ բարեխառնութիւն է, որ-դար եղանակաւորութիւն շարժմանց ներքնայնոց, և արտաքնոց, և բնաւից գործոց։ Նա ունի զքաջ մարմին բարեխառնութեան, որ ոչ միայն եղանակաւորէ զախտ իւր ՚ի խեղաթիւրից, և յանօգտից մտածմանց, այլ նա և պահէ զեղանակ ՚ի բարիս, մի՛ գուցէ բազմիցս կամ երկարատևոյն ներ յենուցուն մտածմունք բարիք՝ քան զոր պահանջէ արդար ժա-մանակն։ Ոչ զի պաշտօնականք մտածմունք, Թէպէտ օգտակարք լիցին, սակայն չեն կիրառելիք ՚ի մէջ Աստուածայնոյ պաշտօնի, ըստ

բեռնարտոսի՝ որ ասէ։ Ոգին մեր յայնմիկ ժամու զհաճոյն ոչ վերընդունին՝ զոր ինչ այլ մատուցանիցես քան զոր պարտին՝ զանցանելով զայնմանէ զոր պարտին։ Նմանապէս ճշմարիտ բարեխառն եղանակաւորէ ըղկիրս, և զախորժմունս իւրս, երբ զինչ կամ զոչինչ յուսալ պարտիցի, կամ յումեքէ երկնչիլ, կամ ոչ երկնչիլ պարտիցի, և որքան, և ցորքան ժամանակ, երբ զիրէ իմեքէ ուրախանալ կամ ոչ ուրախանալ, կամ ցաւել՝ կամ ոչ ցաւել պարտիցի, և որքան և ցորքան ժամանակ. Երբ զումեքէ զատելութիւն կամ զսէր, կամ զամօթ ունիլ կամ ոչ ունիլ պարտիցի, և որքան, և ցորքան ժամանակ։ Նմանապէս եղանակաւորէ զիմացութիւնն, մի

գո-

պուցէ զբաղեցուցանիցէ զմիքն
աւելի ժամանակաւ, քան զայն
որ պիտոյ է շուրջ զնիւթ իմա-
նալեաւ: Նմանապէս եղանա-
կաւորէ զկամն, որքա՞ն, և ո՞ր
պէսի գոլ պարտիցի, և զդիտաւո
րութիւն, որպիսի և որքան գոլ
ոչ պարտիցի, և առ որ վախ-
ճան: Նմանապէս կշռէ զանձն-
իշխանութիւն թէ որքան պար
տիցի ընտրել զբարին, և որ-
քան անարգել զչարն: Նմանա-
պէս ճշմարիտ բարեխառնութիւն
եղանակաւորէ զլեզուն, ե՞րբ խօսելի, և երբ լռելի է, և
ցորքան ժամանակ, այսէ՝ ի դի-
պուկ ժամանակի: ընդ ո՞ւմ խօ-
սելի, այս է, ընդ մարդկանց ոչ
կասկածելեաց: Երբ խօսելի,
և ո՞ւր․ յո՞, յորում տեղւոջ և
ժամանակի, այս է, ոչ արգե-
լեցելոյ: Որպիսաբար, և որ-

F 2 քան

քան խօսելի է, այս է, մանաւանդապէս հանդերձ չափով, և կշռով. յաղագս որոյ խօսելի է, այս է, յաղագս հարկաւորութեան, կամ օգտակարութեան: Վասն որոյ իրակութեանց. այս է, հոգւոյ և մարմնոյ: Նմանապէս կշռէ զգործս, զքարս, և զշարժմունս ամենից անդամոց, որպէս զի ըստ առաքելոյն, բնաւքն կարգաւորապէս և ուղղին դիտաւորութեամբ, և սիրով, և առ պարտաւոր վախճան եղանիցին:

Ի. ու Ճշմարիտ բարեխառնութիւն պարտի ներածել զմեզ կարգաւորագունեղ իմաստութիւն Ի. ծայրին, որ զհամայնս տրամադրէ չափով, թուով, և կշռով: Արդ ըստ այսմ կարգաւորման, բնաւք գործողութիւնք մեր, կեանք և վարք մեր պարտին գոլ չափեցեալք, թուո

ե-

եցեալք , և կշռեցեալք , այս է , զօրութեամբ Հօր , որում առատրի չափ , զօրութ̃ Որդւոյն , որում առատրի թիւ , զօրութ̃ Հոգւոյն սրբոյ , որում առատրի կշիռն ։ Առ նոյնն պարտի ներածել զմեզ օրինակ բարեխառնութե̃ առաքելոյն , որ ասէ ։ 1։ կորն. 10։ 32։ Առանց դայթակղութե̃ լերուք՝ հրէից և հեթանոսաց , և եկեղեցւոյն Այ , որպէս և ես 'ի համայնս ամենեցուն հաճոյ լինիմ ։ Նա եղև ճշմարիտ բարեխառն , որ զոչոք վշտացոյց , և ընդ ամենայնս ամենեցունց հաճոյացաւ ։

Օյայտյայնդիմանութի ճշմարտի բարեխառնութե̃ ունի , որ զինքն եղանակաւորէ 'ի յապրելիս , 'ի զգենլիս , 'ի քունս , և 'ի յամս հանգստութեիս մարմնաւորս , և 'ի խնդութեիս ժա-

մանակաւորս, ոչինչ աւելորդու-
թին, և զանկարգ հեշտութին,
այլ զսոսկ հարկաւորութին, 'ի
համայնս այսոսիկ ընդունեալ:
Ճշմարիտ բարեխառն 'ի բնաւ-
իրս ջանայ պահել զեղանակ՝ բաց
'ի սիրոյ, 'ի գովութենէ, և 'ի չնոր
հակալութենէն Ա.Յ: Քանզի մե-
ծ է տր, և գովելի է յոյժ: Ո՜
որոյ թարց եղանակի, թարց
չափու, և թարց վերջացուցման՝
է գովելի, և սիրելի:

Յայտյանդիմանութին անբա-
րեխառնութեն է, մինչ ոք
ունելով զվարս խեղաթիւրս,
զամենեսեան որք բնակին ընդ
ինքեան՝ խռովէ և անհանգիստ
առնէ. 'ի յոչինչ համակերպէ
զինքն ումեք, այլ զայն որ ին-
քեան միայն հաճելի գտանի՝ հա
մահաստատէ, և կատարելա-
գործել ջանայ. է ամենեցունց
ան-

անքաւնալի, և իւրեան ինքեան անտանելի ։ Աւստի ասէ օգոստինոս ։ Հրամայեցեր տէր, և այնպէս եղեւ է, զի ամ̃ անկարգմիտք՝ եղիցի ինքն ինքեան պատիժ ։ Ո՞ր քան առաւել այլոց ։ Այսպիսի եղև իսմայէլ ։ Ծննդ 16 ։ 12 ։ զորմէ ասէ գիրն, ձեռք նորին ընդդէմ ամենից, և ձեռք ամենեցուն ընդդէմ նորա ։

Յաղագս Յաճակցութեան ։

Գլուխ Երկոտասաներորդ ։

Ճշմարիտ և կատարեալ յաճակցութին առ Ած է, անդադար 'ի սրտի տրտմութե՛ վիրաւորիլ 'ի համայնս անիրաւութիս առ բերեցեալս 'ի յամ̃ն և տակաւին առ բերելիս 'ի նա, և 'ի բարեկամս նորին ․ զորս եթէ

որք հարկանէ, դրեթէ հարկանէ
զբիբ աչաց նորին ։ Վասնզի հա
մայնք տարերք ցաւակիցք եղեն
ը̃ն մերոյ Յ̃ի Ք̃ի մեռանողի
'ի խաչին ։ Ճշմարիտ ցաւակցու
թիւն առ մերձաւորն է, ցա-
ւակցիլ 'ի խորոց սրտէ 'ի վշ-
տակրութիւնս մերձաւորաց՝ այն
քան 'ի հոգևորս, որքան 'ի մար-
մնաւորս, ըստ օրինակի առա-
քելոյն, որ ասէ ։ Ո՞ հիւանդա-
նայ, և ես ոչ հիւանդանամ,
ուր ասէ մեկնիչն. Ո՞ հիւանդա-
նայ հաւատով, կամ այլով ինչիք
առաքինութը̃, և ես ոչ հիւան
դանամ, ա̃յ, ոչ ցաւիմ զնմանէ,
ոպ̃ զինէն, Ո՞ գայթակղի յիմիք
վշտակրութե̃, և ես ոչ տապա
նամ հրով ցաւակցութե̃ ։ Առ
մերձաւորս 'ի քաւարանին Ճշմա-
րիտ ցաւակցութի̃ն է, սաստկա
բար կսկծալ վ̃ս դժնդակութե̃
պատ-

պատժոյն , կորս կրեն, և մա_
նաւանդ՝ զի 'ի տեսութէ և 'ի
զմայլմանէ Ա.Յ առժամանակ
ինչ անջատին, և Ա.Ծ 'ի նոցունց
լիապէս ոչ փառաբանի . և 'ի
յայնմիկ կսկծման, և ցանկ_
ցութե անդադար՝ և ջերմապէս
աղաչել զԱ̄Ծ, ոչ զի կնոսին 'ի
յայնքան դժնդակ, և դառն տան
ջանաց հաճեսցի զերծուցանել :
Առ ճշմարիտ ցանկութին
պարտի ներածել զմեզ առա
տադունեղ ցանկութին Ք.ի
առմեզ, որ (ըստ սրբոյն Օգոս_
տինոսի) այնպէս փութայ ար_
ձակել զմեղաւորն 'ի տանջա_
նաց խղճիմտաց , զի գրեթէ
առաւել տանջէ զնա ցանկու
թի ողորմելւոյն, քան թէ տան
ջիցէ զինքն ողորմելին՝ ցանկ_
ցութի իւր : Ոչ միայն ցանկից
եղև, այլ նա և զհիւանդութիս
մեր

մեր նա վերացոյց, և զցաւս մեր
նա եբարձ։ Զսոյնս զայս՝ բնու-
թիւն անդամոց համոզէ մեզ առ-
նել, ըստ առաքելոյն որ ասէ.
եթէ վշտանայ մի անդամ, վշ-
տանան ամ՟ անդամք ընդ նմա։
Դարձեալ. կրկին է օգտութիւն
ցաւակցութեն, որ և այն պար-
տի յորդորել զմեզ առ ցաւակ-
ցութիւն. յր՟. համահաստատու-
թիւն սիրոյն, և թագաւորելն
ընդ Քրի՟։ Ս՟ առաջնոյն ասէ
սիրաք։ 7։ 38։ մի՛ կասեսցիս 'ի
մխիթարելոյ զսգաւորս, մի՛
յուլասցիս այցառնել հիւան-
դաց, և ընդ ողբացողս շրջեաց,
զի յայսցանէ հաստատեսցիս 'ի
սիրելութեն։
Ս՟ երկրորդին ասէ առաքեալն։
2։ տիմ՟ 2։ 12։ եթէ չարչարակիցք
լինիմք, ընդ նմին և թագա-
ւորեսցուք։ Ի՟ նօսրակի է առա-

քի-

քինութիւն ցածակցութեան , զի ասէ տէրն գանկատելով, ակն ունէի , թէ ոք տրտմեսցի ընդ դիս , և ոչոք էր ։

Յայտյանդիմանութի Ճշմարտի ցածակցութե է , ոչ միայն ցածակցիլ բարեկամաց , այլ նաև թշնամեաց ։ Որպէս և յօսէփ ՚ի վ̃ր իւրաքանչիւրոց եղբարց եղաց , որք զնա փոխանակ . 30. արծաթոյ վաճառեցին ։ Նա՛ դաւիթ ողբաց մեծաւ ողբով ՚ի վ̃ր մահուան սաւուղայ , որ զնա բազմիցս յառաջադրեալէր սպանանել , մանաւանդ ուսոյց որդւոցն իսրայէլի զերգս ողբոց ՚ի վ̃ր նորին ։ Որպէս և ՚ի վ̃ր մահուան աբիսողոմայ՝ որ զնա ջնջել կամեցաւ ՚ի թագաւորութէ , ծածկեալ զգլուխ իւր լայր զնա ասելով ։ Ո՞ տայցէ ինձ զի ես մեռայց

ւայց վո՜ քո՜յ որդեա՛կ իմ աբի_սաղօմ։ Եւ նմանապէս յօբ, ող_բայր (ասէ) երբեմն 'ի վ՜ր այ_նորիկ, որ նեղեցեալէր, և ցա_ւակցիւր հոգի իմ աղքատին։

Օ յայտյայտնդիմմանութիւն ստոյ ցաւակցութեն ունի, մինչ ոք արտաբերէ զխօսս ցաւակցու_թեն, և զդէմս ցաւակցութեն ցուցանէ, սակայն զվշտակրու_թէ մերձաւորին՝ ուրախանայ 'ի սրտի իւրում, և զտառապանս մերձաւորին մինչ կարէ՝ ոչ թե_թեւացուցանէ, կամ զտառա_պեցեալն՝ երբ կարէ՝ ոչ հանդար_տեցուցանէ, այլ մանաւանդ վայրս նշանաւ, և բանիւ գր_գռէ, և յորդորէ առ 'ի վշտա_ցուցանել։

Յաղագս Խաղաղութեն։

Գլուխ Ութեւտասներորդ։

Ճշմարիտ խաղաղութին առ Ա՟ծ է, յորժամ հինգ ըզգայութիք, և կերպարանին ամենից անդամոց, և համայնք գործք արտաքինք առ անհարկումն բանին տրամադրին, նաև ընաւք ախորժմունք, մտածմունք, կամք, և դիտաւորութիք, և համայնք ներքնայինք ըստ կարգաւորման բանին եղանին։ Եւ բանն այն նախապէս լիցի ամենևին ըստ կամաց Ա՟յ կարգաւորեցեալ։ Քանզի որքանիցս թարց հաճանութե բանի թարեպէս տրամադրեցելոյ իր ինչ իրագործի, առժամայն խաղաղութի սրտին վրդովի։

Եւ

Նա ունի զճշմարիտ խաղա-ղութիւն ընդ Այ (ո՛չ ասէ մեկնիչն ՚ի վ՛ր այնր բանի, որ առ Հռօմայեցիս : Արդարացեալք հաւատով, ունիցիմք զխաղաղու-թի առ Ած :) որ ընդդէմ պա-տուիրանաց նորին ներհակ կա-մօք ոչ վիճաբանի, որ հեռանի հրամանաց նն, և առ նմ պա-տուիրանս Ածայինս՝ ստորածէ զանձնիշխանութի իւր : Վասն-զի ճշմարիտ խաղաղութին է, համաձայնիլ ընդ բարի կամաց, և վիճիլ ընդդէմ մոլութեց : Նա ունի զճշմարիտ խաղաղու-թի առ մերձաւորն, որ բոլո-րով ջանիւ զգուշանայ, մի՛ գու-ցէ զոք հանդերձ առաջադրու-թբ որով և ինքն վրդովմամբ՝ վրդովիցէ : Եւ զի որ հանդերձ ընտրութբ վրդովէ զոք, ոչ եր-բէք առանց վրդովման ժամ

ինչ գոլ կարէ. քանզի վրդովե-
ցեալն, եթէ կարէ ինքն վրէժ-
խնդիր լինի և եթէ վրէժ առ-
նուլ ոչ կարէ, կեղծէ, սակայն
'ի յեղեղոյ վրդովմանէ միշտ
տանի յինքեան զխայթումն, և
զխղճահարումն մտաց: Նա ին-
դրէ զճշմարիտ խաղաղութիւն,
որ շարունակաբար զիւր ինքն
միայն մտածեալ, և զայլս իւրա-
քանչիւրս վերաթողեալ 'ի յա-
տուկս դատողութիւս իւրեանց,
յետադրելով զայլ ամ՛ հոգս
անցաւորս, վերահանգչի միայն
'ի խոկման Այ. զի անդ միայն
գտանի խաղաղութիւն, ըստ օգոս
տինոսի, որ ասէ: Արարեր զմեզ
Տէր առ քեզ, և անհանգիստ է
սիրտ մեր՝ մինչև հանգիցէ 'ի
քեզ:

Առ սէր ճշմարտի խաղաղու-
թեն պարտի ներածել զմեզ
կրկ.

կրկնակի օգտութին խաղաղութե. ժ՛. քաղցրութի, և համգիստ միայն որ հետևի խաղաղութե։ Իսկ քաղցրութիւնն է իբրև մասն և սկիզբն յաւիտենական հանգստեան, և քաղցրութե։ Պարծեալ. զի պատրաստէ ՚ի հոգւոջ գյաւիտենական, և զհանապազորդ բնակութի Տ՛ն, որ յաղագս սաստկագունի հեզութե իւրոյ՝ միայն ՚ի սրտի հանդարտեցելոյ ունի ըզտեղի, և վերահանգչի, ըստ վկայութե ինքեան Տ՛ն, որ ասէ։ ՚Ի խաղաղութե յայսմ և ՚ի սոյն ննջեցից, և հանգեայց։ Պարծեալ. սաղմոս. ՚ի խաղաղութե եղև տեղի նր. զորմէ վկայէ առաքեալն ասելով։ Օ խաղաղութի ունեսջիք, և ած՛ խաղաղութեան եղիցի ընդ ձեզ։

Ճշմա-

Ճշմարիտ խաղաղութիւն պահ-
պանի այսու, զոր աստ ըմ-
բռնիմս ՚ի վ՛ր թղթոյն առ-
եփեսացիս։ Եթէ զբարիս մի-
մեանց փոխաբերաբար սիրի-
ցեմք, եթէ այնց, որք ուղղե-
լք են, զմեզան՝ որք թարց մինս
առ ցորենոյն կամ հանդերձ
յուսովփրկութե բացախալել ոչ
կարեն՝ մինչև ցվերջին հունձն
տանիցեմք, նաև եթէ զգործս
կատարելութե, որք պատկա-
նաւորք են եղանիլ, կամ ոչ
եղանիլ՝ զի մի տկարք գայթակ-
ղեսցին առնել, կամ ոչ առնել
պատրաստք լիցեմք։

Օյայտյանդիմանութին Ճշմար-
տի խաղաղութե ունին,
որք խորշին յամենից տեղեաց,
յամենից մարդկանց, և յամենից
գործողութեց, յորոց հաւանական-
բար կարէ հեռանալ վրդովմունս։

Դարձեալ․ զատուցապատունեղ յայտյանդիմանութիւն ճշմարտի խաղաղութե ունի, որ ըդ-պատուճիրանօ Ք՟Ի, և զու խոստմանո րէն միշտ և յա՟մ ուրեք պահէ, ըստ սաղմոսին որ ասէ: Խաղաղութի բազում է այնոցիկ՝ որք սիրեն զօրէնս քո: Ճշմարտա-պունեղի խաղաղութե է, յորժամ միաբնին ՚ի համայնս ենթարկիցի հօգւոյն:

Ոյայտյանդիմանութի սուտ-խաղաղութե ունի, որ ոչ խլէ զա՟մ արմատս վրդովմանց, որք միշտ սովորք են բողբոջիլ. և այսոքիկ են, յատկական կամքն, ազատութի հօգւոյն, եղականութի բարուց, և բաղձանք հաճելուն, զորոց այլ ուր գրեցաւ: Դարձեալ. ոչ է ճշմարիտ խաղաղութի, որ ոչ առանի ՚ի յատկէ զօրութենէ, այլ

այլ 'ի շնորհաց այլոց, զո՛ր օրի_
նակ, են ոմանք, որք ունին
զհաստատուն խաղաղութիւն այն_
քան, որքան զոչինչ ներհակու_
թիւն զգան. այլ որ ինչ հաճելի
երեւի ինքեանց՝ զայն գտանեն 'ի
համայնս, բայց մինչ եղանի իր
ինչ, զոր ինքեանք ոչ մտածե_
ցին, կամ որ նոցին նուաղ
հաճոյ է, իսկոյն կորուսանեն
զխաղաղութիւն սրտի, եւ յայն_
ժամ առաքինութիւն խաղաղու_
թեան չէ 'ի նոսին, այլ մանաւանդ
'ի յոտարականս։ Արդ այսո_
րինակ զխաղաղութիւն զայն բա_
ցաբառնան օտարականքն՝ երբ
կամին։ Իսկ որք ցանկան ճշմար_
տի խաղաղութեան ո՛չ պարտին
տրտմադատել թէ զինչ այլք
գործեն, կամ խօսին, կամ
շողոքորթեն, կամ բամբասեն,
այլ միշտ զայնց մտախոհ լինին,

որք են խաղաղութեան. և առաքինութեան խաղաղութեան ստուգապէս և վախճանաբար ընդունասցէ ՚ի նոսին։

Յաղագս Ողորմածութեան։

Գլուխ Չորեքտասաներորդ։

Ո՛Չ մարթիս ողորմածութիւն կայանայ ՚ի յերկիս. այլ. ՚ի տալն, ՚ի ներելն, և ՚ի յառատաբաշխելն։ Ո՛չ մարթապէս ողորմածն, ցորքան ժամանակ ունի զեր ինչ, մատակարարէ, և օժանդակէ կարօտելոյ զհարկաւորսն, զոր եթէ ոչ առնիցէր, զՃշմարիտ ողորմածութիւն ոչ համալցուցանիցէր, այլ ոսկեբերանին՝ որ ասէ, եթէ մինչև ցոր վայր ունիս՝ ոչ օժանդակիցես, ոչ երբէք լցուցանիցես զպար-

զպարտդ ։ Քանզի հինգ յի-
մոլիք կուսանքն ունեցան զիւղ,
այլ ոչ զառատ մինչև ցվախ-
ճան ։ Այսպիսի ողորմածութի՟ն
ունէայ յոք, մինչ տայց, ար-
տաքոյ տան իմոյ՝ ոչ մնայր պան-
դուխտն, և դուռն իմ բաց էր
ճանապարհորդաց ․ միթէ զլա-
ցայ զոր կամէին աղքատք, և
աչաց այրեաց ետու սպասել ։
միթէ կերի զպատառն իմ միայ
նակ, և ոչ եկեր անտի որբն,
զի ընդիս աճեցաւ ողորմածու-
թի՟ն, և 'ի յարգանդէ մօր իմոյ
ել ընդիս ։

Իսկ որ տայ զգոյս իւր, և ոչ
ներէ անիրաւութեանց, զոչինչ
ողորմածութի՟ն առնէ, ո՟պ ասէ
Գրիգոր ․ մ՟ն այսորիկ ճշմարտա
պէս ողորմածն՝ նախ քան զգոյն
աղաչեցեալ՝ յօժարի՛ սրտի՛
ներէ ամենից անիրաւութեանց,

ոչ երբէք վրիժառու, ոչ ին-
քեամբ, և ոչ 'ի ձեռն այլոյ.
մանաւանդ ճշմարիտ ողորմածն
պատրաստագոյն գտանի առ 'ի
ներել, քան անիրաւօղն առ 'ի
հայցել զներումն: Քանզի ճշ-
մարտապէս ողորմածն, առա-
ւել ցաւի զմեղս անիրաւօղին,
քան զվշտէ, զոր ինքն տարա-
պարհակ կրէ:

Այսպէս դաւիթ սեմեայ անի
ծանողի, և ընդդէմ ինքեան
զքարինս ձգողի 'ի սրտէ նե-
րեաց, նաև ոչ աղաչողի: Ա՛ն
զի մի 'ի ձեռն բարեկամաց իւր-
ոց սպանցի, արգել՝ ասելով,
գուցէ ո՞ր Ա̃ծ տայցէ ինձ զօրհ
նութիւն փոխանակ անիծից
այսօրիկ: Այսպէս յօսէփ նե-
րեաց եղբարց իւրոց, նախ քան
թէ խնդրիցէին զներումն, լա-
լով 'ի վ̃ն իւրաքանչիւրոցն: Ոչ
բա-

բանական լինին նաև այս՝ Զիմար
տապէս ողորմածին՝ եթէ ոչ
նաև զներութին մ͞ր անխրատողաց
ընդդէմ ինքեան ընկլնուցու յ͞ոյ
աղօթիւք իւրովք։ Այսպէս մն
սէս մ͞ր հրէից որք կամէին քար-
կոծ առնել զինքն, ընկալաւ ըզ
շնորհս յ͞ոյ առնելով։ Կամ թող
նց զայս մեղ, կամ ջնջեա զիս
'ի գրոյն զոր գրեցեր։ Այսպէս
և ստեփաննոս մ͞ր քարկոծողացն
այսպէս և տէրն մեր Յ͞ս ընկա-
լաւ զներութին, և զշնորհս մ͞ր
խաչահանուաց իւրոց, մինչ եր-
կաքանչիւրքն, տ͞ր, թէ ստեփան-
նոս, և թէ տէրն մեր Յ͞ս ասա-
ցին, թող սոցա, զի ոչ գիտեն
զինչ գործեն։ Աստէն սաստ-
կապէս անմեղադրին անխրա-
տողքն, ուր գրեթէ ասիցիւր՝
ոչ ունիցին զգացումն, և մ͞ր այ-
նորիկ խրատաբար չէ համարելի

 նո-

նոցին , այլ՝ խնայելի ՚ի նոսին ։
Ա՟ռ սէր Ճշմարտի ողորմածու-
թեան պարտի ներածել զմեզ
այս ․ թէ Ա՟ծ յիւրում բնու-
թե՟ն գոլով ծայրագունեղապէս
ողորմած , նաև ՚ի յայլս սիրէ
զողորմածութի՟ն ՚ի վերքան զեղա-
նակն, ո՟պ ինքն ասէ ։ Երթայք
ուսարուք , զինչ է , զողորմա-
ծութի՟ն կամիմ, և ոչ զզոհ ։
Եւ այլ ներածիչ ողորմա-
ծութե՟ն, թէ ողորմածն Ա՟ծ
առանց ողորմածութե՟ն դատեսցէ
զայս անողորմն (ըստ յակոբայ
որ ասէ) Ա՟նողորմ դատաստան
լինելոց է այնմ , որ ոչ առնէ
զողորմածութիւն ։ Ե՛ ողոր-
մածքն՝ շահեսցին յԱ՟յ զառատ
ողորմութիւն ։ Վանզի փոխ
տայ Ա՟յ , որ ողորմի աղքա-
տին ․ յր՟ , համբերձ մեծաւ տո
կոսիւ , և պտղով վերընդունի

զոր

զոր ինչ աղքատաց առատա-
բաշխէ։

Պաշտօն ողորմածութեան է, համագետեղել զիւրաքանչ-իւրս մերձ Ն.Ջ ըստ արդեան, ըստ այնմ Եկղեսիաստիկեայ. 16. ա՟մ ողորմածութի՟ պատրաստէ զտեղի իւրաքանչիւրոց՝ ը՟ս գոր-ծոց իւրեանց։

Յանդիմանականացուցումն ճշմարտի ողորմածութե՟ է, մինչ որք յինքեանէ բացաբառնայ զայն, զոր կարէ բացաբառնալ, թող-լով միայն զհարկաւորս պահ-պանման կենին։ Սանահանդ-շարունակաբար աշխատի, նաև 'ի վերքան զզօրութի՟ իւր, ո՟պ զի կարիցէ լիագունեղապէս օ-ժանդակել կարօտելոց։

Յայտայանդիմանութի՟ սայ ողոր-մածութե՟ է, մինչ որք որ-քան կարէ ոչ լցուցանէ զհար-կա-

կաւորութիւն իւրաքանչիւրոց , այլ ասէ կարօտելոյն , (ըստ յակոբայ որ ասէ · երթայք 'ի խաղաղութեան ջեռարուք , և յագեցարուք , բայց ոչ տայցէ նց̃ զայնս , որք են Հարկաւորք մարմ̃նոյն · զի՞նչ օգուտ իցէ և այլն ·) բացասելով նց̃ զհարկաւորս ։ Ուստի ասէ ոսկեբերանն , պիտոյ է նաև 'ի քոյոցն ոչ լինիլ այնքան ժլատ , բայց մինչ գոյք ա̃ն քո` են տուեալ քեզ 'ի փոխ , է՞ր վ̃ն լինիս այդքան ժլատ ։ Դարձեալ , յայնժամ անիրաւողացն ներէ , յոր ժամ զվրէժ առնուլ ոչ կարէ , կամ մինչ անիրաւողաց ներէ , ոչ 'ի պարզ սրտի , այլ վ̃ն այսորիկ , զի գիտէ զա̃ծ ինքեան ոչ ներել , եթէ ոչ ինքն նախապէս ներիցէ՞ կամ թէպէտ լոկ բերանով աղօթէ վ̃ն

զրկո-

զրկողաց իւրոց, սակայն զխայտառակութ՟ն նոցին ուրախանայ ՚ի ներքուստ ։

Յաղագս Համաձայնութեան ։

Գլուխ Հնգետասաներորդ ։

ՃՇմարիտ համաձայնութ՟ի աւ մծ՟ է միաւորիլ ընդ Ա՟ծայնոյ կամին՝ ՚ի յաջողութիս, և ՚ի ձախորդութիս ․ և ըստ կարի իւրում համակերպիլ Ա՟ծայնոց վարուց, և օրինակաց Յ՟ի Ք՟ի ։ Քանզի ասէ յօհան ոսկեբերանն, թէ ոչինչ արժանագոյն գտանի քան զայս, զի մարդն լինիցի համահետևօղ հեզինակին իւրոյ, և ըստ եղանակի յատկի կարողութեան գործածօղ Ա՟ծայնոյ գործոյն ։ Զայս միաւորութի ին-

խնդրեաց վն մեր տրն մերձ վախճանի կենաց իւրոց, ասելով։ Հայր՝ որպ դու յիս, և ես 'ի քեզ, այսպէս և սոքա իցեն մի 'ի մեզ։ Պարծեալ՝ Ճշմարիտ համաձայնութիւն ընդ մերձաւորաց է, ընդ ամենեցունց 'ի յամենեսին զնոյն գիտել, և զնոյն իմանալ 'ի յայնոսիկ իրս, որք են առ Ա.Ծ, որպ 'ի նախկնական եկեղեցւոջ բազմութիւն հաւատացելոց էր մի սիրտ, և մի հոգի 'ի յԱծ. ու, որքան առային համայնս, որք պատկանէին առ Ա.Ծ։ Պարծեալ, համաձայնիլ ընդ այլոց 'ի կերակուրս, 'ի յըմպելիս, 'ի նիրհմունս, 'ի բարս, և 'ի գործս, որք չեն ընդ դէմ Ա.Յ, և ոչ ընդ դէմ պաշտօնին իւրոյ, զի զյոլովագոյնս շահիցիմք. որպ նաև առաքեալն եղև տկար ը տկարս,

մա-

մանաւանդ է ամենից ամ՛ եղև,
զի զամենեսեան շահիցէր։

Ու սէր ճշմարտի համաձայ-
նութե՟ պարտի ներածել
զմեզ այս, զի յոյժ գովելի է
և յոյժ հաճելի Ա՟յ, համա-
ձայնութի՟ եղբարց։ Ո՟ղ ինքն
ասէ 'ի ձեռն սաղմոսին, 'ի յերկս
նիս հաճոյանայ հոգի իմ, որք
են ընդունելիք առաջի Ա՟յ, և
առաջի մարդկանց. այ՟, համա-
ձայնութի՟ եղբարց, և այլն։
Վասնզի այսու մարդիք ողոր-
մելիք՝ պահեն 'ի յերկրի զայն,
զոր հրեշտակք ոչ կամեցան
պահել 'ի յերկինս։ Ու նոյնն
պարտի հրաւիրել զմեզ ջանն
Ք՟ի, առ 'ի առնել զհամաձայ-
նութի՟ 'ի մէջ մարդոյն, և Ա՟յ.
և 'ի մէջ առաքելոց, մինչ 'ի
մէջ նոցին եղև վէճ, թէ ո՛ 'ի
նոցանէ համարիցի գոլ մեծա-
գոյն։

դոյն։ Ա՛յ մինչ զայրացան տասն առաքեալքն 'ի վ՛յ յակոբայ՝ և յոհաննու, այնու զի կամէին նստիլ ընդ աջմէ, և ընդ ահեկէ նորին, 'ի համայնս յայսոսիկ համաձայնեցոյց զնոսին Ք՛ս։

Յայտյանդիմանակցուցումն ձչ մարտի համաձայնութեան առ Ք՛ծ է, վկայութիւն խղճի մտաց՝ ոչ գոլ պատշաճեցեալ ծանրերբք մեղօք, ըստ որում առաքեալն ունեաց, ասելով զինքենէ. զոչինչ խղճ ունիմ 'ի յիս։ Ա՛յ երանելին յոյժ ասէ. Ք՛անզի և ոչ յանդիմանեաց զիս միտք իմ 'ի բոլոր կեանս իմ։ Պարգևեալ (ասէ) ունեցայ զջերմեռանդ ցանկութիւն յառաջանալոյ 'ի բոլոր կեանս իմ, և 'ի համայնս բարիս ըստ կարգաւորման Ք՛ի։

Օյայտ

Օյայտյանդիմանութիւն ճշմար-
տի համաձայնութեան առա-
մերձաւորն ունի նա՝ որ առ հա-
մայնս այնքան սրբաբար ունիցի
զինքն, մինչ զի, ոչ ոք զնմանէ
ունիցի զտրտունջ, նաև ոչ
զբան չար ունիցի զնմանէ խօ-
սիլ: Նա՛ զերկաքանչիւր յայտ-
յանդիմանութեն ունեցան ծնօղքն
յօհաննու մկրտչին, քանզի եր-
կաքանչիւրքն էին արդարք առա
ջի ԱՅ, և գնային յամ պատ
ուիրանս՝ և 'ի յարդարութիւնս
տն առանց արտնջանաց: Նմա-
նապէս յուդիդ ունեաց զեր-
կաքանչիւր յայտյանդիմանու-
թիւն, զորմէ գրեցեալ է, էր
առամենեսեան համբաւաւորա-
գունեղ, և չէր ոք՝ որ խօսիցէր
զբան չար զնմանէ. զա զի յոյժ
երկիւղած էր յոյ:

Յայտյանդիմանութիւն սորյ համաձայնութե՛ ՚ի մէջ Այ և մարդոյ է, յորժամ ոք՝ ոչ մտադրութբ̄ քննէ զխիղճմտաց իւրոց. և այսպէս ՚ի ձեռն միջնորդականի խղճի մտաց իւրոց, համարի զինքն հաճոյանալ Այ, մինչ ՚ի համայնս իրս անհաճոյ գտանի նմ: Ա՛ և այլ յայտյանդիմանութի տարաձայնութե՛ ՚ի մէջ Այ և մարդոյ, մինչ անհաճոյ թուի մարդոյ՝ Ածային կարգաւորութիւն շուրջ զստեղծուածովք, և վարք և օրինակք Ածայինք, և գործք սրբազանեղք Յսի Քսի: Աստի գրեալ է, եւ հաճելի Այ այն, որում անհաճոյանայ Ածն:

Յայտյանդիմանութիւն սորյ համաձայնութե առ մերձաւորն ունի նա, մինչ գործք բարիք, և վարք մեր անհաճոյք թո-

թուին նոքեան 'ի սրտի իւրում, զորս սակայն երբեմն բանիւք գովաբանէ։

Օյայայանդիմանութե՛ն տարաձայնութե՛ն ունի նա, որ զզգացումն իւր նախադասէ այլոց, և զզգացումն այլոց՝ միշտ ջանայ քարշել զկնի իւր. կամ միշտ կարգադրէ, և ոչ երբէք զզգացումն իւր միաւորել ընդ զգացման այլոց առաջադրէ։

Յաղագս Հաստատութեան։

Գլուխ Վեշտասաներորդ։

Ճ՛շմարիտ և կատարեալ հաստատութի՛ն է, մինչ մարդ ո՛չ 'ի յաջողութիւնս, և ո՛չ 'ի ձախորդութի՛ս յետս քարշի 'ի կատարելութե՛նէ, ո՛չ սաէ յօբ, մինչև սպականեցայց ո՛չ

բա-

բազմադնացից յանմեղութենէ իմմէ ։ Մ̃ն զի զարդարութի՛ն՝ զոր կանխու՛լ սկսայ, ոչ բացա-թողից ։ Ը. յապախտի՛ն՝ ո՛չ սպառ-նալեօք, և ո՛չ ողոքանօք կարէ ներածել առ յանցումն ուխտից, և պատուիրանաց Ը. ծայնոց ։ Ո̃ղ եօթն եղբարք՝ ի գիրս մա-կաբայեցւոց, որք չարչարեցան հատմամբ լեզուաց, քերթեց մամբ մորթոց գլխոց, կտրեց-մամբ մատանց ձեռաց՝ և ոտից, և ձգեցմամբ կենդանւոյն 'ի պոյտս պղնձեայս ։ Եւ եղիզարոս ո՛չ կամեցաւ ուտել զմիս ասօ-րինաւոր ընդ կեղծման. այլ ասաց՝ թէ մանաւանդ կամի մե-ռանիլ՝ քան տալ գայթակղու-թի̃ պարզամտաց ։

Նա ունի զճշմարիտ հաստատու-թիւն, որ ոչ երբէք դադարի յանծայնոյ գովութենէ . ըստ

այնմ

այնմ սաղմոսի որ ասէ. Օրհնե-
ցից զՏր յամ ժամ, յամ ժամ
օրհնութի նր 'ի բերան իմ, և
այլն։ Իսկ ո՛չ դադարել 'ի ջեր-
մեռանդէ բղձէ յառաջանալոյ։
Ուստի ասէ լեօն պապն, ոչոք
յայսմիկ կենի կարէ գոլ կատա-
րելագոյն, և սրբագոյն, որ ո՛չ
ունիցի զիղձ յառաջանալոյ. զի
իւրաքանչիւրոք անդ անկանի
'ի յորոգայթ դադարելոյ 'ի յա-
ռաջացմանէ, ուր յետադէրէ
զբաղձան յառաջանալոյ։

Առ ճշմարիտ հաստատութիւն
պարտի ներածել ըզմեզ
հաստատութիւն մարտիրոսաց, և
մենաւորաց կուսանաց, որք 'ի
սեռի բեկմանաւորութե 'ի ձեռն
հաստատութե արդիւնաւորե-
ցան զփառս յաւիտենականս։
Բայց եւս առաւել պարտին յոր-
դորել զմեզ առհաստատութիւն

կամակորութ՟ի հրէից, հերետի_
կոսաց, և յանդգնութ՟ի խե_
ղաթիւրից արանց 'ի չարութ՟իւ
իւրեանց, որք վ՟ն անհաւատար
մութ՟ե և խստապարանոցութ՟ե
անօրէնութ՟եց իւրեանց ունին
'ի խղճմտանս իւրեանց զծանրա
գոյնս տանջանս 'ի ներկայիս, և
ծանրագունեղից պատժոց հոգ_
ւոյ և մարմնոյ սպասեն 'ի հան_
դերձեալն։

Յայտյանդիմանութ՟ի ճշմար_
տի հաստատութ՟ե է, մինչ
որ ո՛չ վ՟ն կորստեան մարմնոյ,
և ոչ վ՟ն կորստեան իրաց ըա_
դարի յայնց ամենից, որք են
հաճոյք Ա՟յ։ Ո՟չ ոչ դադարե_
ցաւ՛ Տօբիթ 'ի թաղելոյ զմե_
ռեալս, որոյ վ՟ն արքայն սենե_
քէրիմ մերկացոյց զնա յո՟մ
ընչից իւրոց, և եւս հրամայեաց
սպանանել։ Նայպէս և առա_

քեալք

քեալք յետ յարութեան քո՛ւ ոչ վ՛ն ահի ձաղանաց, և ոչ վ՛ն երկիւղի մահուան դադարեցան 'ի յայտնելոյ զանունն քո՛ւ, ատելով հակառակորդացն, որդեօք Ա՛Յ առաւել պարտ է հնազանդիլ, թէ մարդկանց՝ դուք ինքնին դատեցէք:

Պարծեալ, յայտյանդիմանութի՛ անհաստատութեան է, մինչ ոք վ՛ն հաճոյից մարդկան, կամ վ՛ն շահատամութե բացահեռանայ 'ի ճանապարհէ արդարութե, որ՛պ բաղաամ վ՛ն ընծայից բաղակայ արքային՝ ընդդէմ հրամանի տ՛ն կամեցաւ անիծանել զժողովուրդն իսրայելի. կամ՝ վ՛ն երկիւղի իւրոց ժամանակաւորաց, որ՛պ մեծատունն այն հեռացաւ 'ի տ՛նէ յո՛է տրտմեալ՝ մինչ յորդորեաց զնա առ կատարելութի. քանզի ու-

նէր զինչս, և զստացուածս բա
զում զորս սիրեալէր ։ Կամ
վ՟ն երկիւղի մարմնոյն՝ ո՟պ ա՟մ
առաքեալքն 'ի սիրեցելոյ տ՟նէ
իւրեանց յ՟ետ փախեան ։ Բայց
մատաթիա խոտեալ զընծայ_
եալ պատիւն 'ի հրեշտակաց
արքային անտիոքոսի, և զխոս_
տումն ընծայից , և նա թող_
եալ զա՟մ ինչս իւր փախեաւ 'ի
լեառն՝ զի պահիցէր զօրէնս ա՟յ ։
Պարծեալ․ ոչ բաղձան բարե_
կամութե արքայականի , և ոչ
երկիւղ իրաց ժամանակաւորաց
յետս քարշեաց զնա 'ի ճանա_
պարհէ արդարութե ։ Նմանա_
պէս և ոչ երկիւղ մարմնոյն
յետս քարշեաց զերանելին ստե
փաննոս 'ի ճանապարհէ արդա_
րութե ․ այլ հայելով 'ի յեր_
կինս՝ 'ի մէջ տառապանաց քար_
կոծման՝ սևեռեցեալ յարատև_
եաց

եաց 'ի քն̃ ։ Նմանապէս և պօղոս որ ասաց , ոչ միայն կապել , այլ և մեռանել պատրաստ եմ վն̃ անուան տն̃ յս̃ի ։

Յաղագս Առատաբաշխութեան ։

Գլուխ Եօթնեւտասներորդ ։

Ճշմարիտ և կատարեալ առատաբաշխութիւնն է այն, մինչ որք ոչ միայն զիրս ժամանակաւորս ըստ կարի իւրում առատաբաշխէ զուարթաբար ամենից կարօտելոց , այլ նաև յօժարաբար հաղորդէ ամենից կարօտելոց զհոգևոր բարիս պիտոյացեալս, ոպ̃, 'ի խոստովանութ̃իս, 'ի քարոզութիւնս , 'ի խորհրդատուութ̃իս, և 'ի վար_դապետութ̃իս, և ոչ միայն յան կացողացն այսպիսեաց զանձնի պատ_

պատրաստ, այլ նաև մանաւանդ հաղորդէ ոչ ցանկացողաց վարդապետութեն, և քարոզութեն, ըստ խորհրդատուութեն առաքելոյն՝ որ ասէ. հաս 'ի ժամու, և 'ի տարաժամու. և ևս մանաւանդ ոչ կամեցողաց, և ոչ գիտողաց առաջի Տ՟Ն հաղորդէ զապօթս, զհեծութիս, և զողբս: Իսկ մարդն՝ առայս՝ զի լինիցի Ճշմարտապէս առատաբաշխ, պարտի զինքն բոլոր ողջակիզել 'ի յուսմունս, 'ի մտածութիս, և շարունակաբար՝ 'ի գործս սէս վ՟ն կեցութեն մերձաւորաց: Ուայս առատաբաշխութի պարտի ներածել զմեզ բաղձանս համակերպութեն Տ՟Ն, որ այնքան հանապազորդաբար տայ ամենից զիւրս պարգևս ժամանակաւորս, և զհոգևորս՝ նաև ոչ խնդրողաց, և 'ի վ՟ն

այսր

այսր ամի զմարմին և զարիւն
սիրելագունեղի որդւոյ իւրոյ ։
Նա՛ ոչ բաւականանայ նմ՟ տալ
զիւրս պարգևս պարզապէս ,
եթէ ոչ նաև զիւր ինքն՝ որ է
անչափ , տայցէ ընդ իւրաքանչ
իւրոց պարգևաց ։ Գրուա՛ծէ
Ա՟ծ զառատաբաշխութի՟ իւր՝
զի ո՛չ ումեք բացասէ զպարգևս
իւրս , ո՛րքան և հակառակիցի իւր
եանն , մանաւա՛նդ բազմիցս 'ի գի_
շերի և 'ի տուընջեան առատա_
բաշխէ զպարգևս իւրս՝ իւրա_
քանչիւրումումեք , թէպէտ ու_
րեք ուրեք ցուցանիցի ։

Ցուցանէ նաև այսու զառա_
տաբաշխութի՟ իւր , որ յո_
րում և իցէ ժամու երբ գտանէ
զպատկանաւորութի՟ իմն 'ի յըն_
դունողն , առժամայն 'ի ար_
տահեղլոյ զիւրս հոգևորս պար
գևս ոչ երբէք կարէ զինքն դա_

դարեցուցանել, Թէպէտ իւրով
Եծայնով իմաստութբ նախա_
ձմնաչիցէ թէ վերընդունօղն
զայնս պարգևս 'ի մերձաւոր
ժամանակի պարտի կորուսանել,
կամ զայնս խնկոյն բացամեր_
ժել, և կամ նոքօք մարտնչիլ
ընդ դէմ նր: Եւ նոյնն պար_
տի ներածել զմեզ. թէ օտարք
են այնք զորս տամք: Ուստի
առակ է, թէ ընդարձակք
խրացք 'ի կաշեաց օտարաց՝ խզին:
Ըստ որում ասէ ոսկեբերանն,
պիտոյ է նաև 'ի քոյոցդ ոչ լի_
նել այնքան ժլատ, բայց մինչ
գոյք տն քոյ՝ են տուեալ քեզ
'ի փոխ, է՞ր վն լինիս այդքան
ժլատ:

Յայտյանդիմանութի ճմար_
տի առատաբաշխութե է,
մինչ որք տայ զիւրս կարօտելոց
զուարթաբար՝ առանց արդեան
ուրուք՝

ուրուք՝ ձրի, և առանց յուսոյ վերահատուցման։ Այսպէս տ̃րն մեր ետ զիւր ինքն, և զիւրսն։ Ա՛ այսպէ՛ մեծագունեղի կատարելութե՛։

Ճշմարիտ առատաբաշխին ո՛չ բաւականանայ տալով զիւրսն, այլ նաև վ̃ն փրկութե՛ մերձաւորաց՝ ի ժամանակի հարկաւորութեան մինչև ցմահ ընծայէ զիւրինքն, ո̃պ ուսուցանէ յօհաննէս՝ ասելով. Ո̃պ ք̃ս եդ զանձն իւր վ̃ն մեր, այսպէս և մեք պարտիմք դնել զանձինս վ̃ն եղբարց։ Սակայն առայս մանաւանդ պարուանդին առաջնորդք։ Ուստի զայսպիսի առատաբաշխութիւն ունեաց առաքեալն, ասելով։ Բայց ես մտադիւրութ̃բ ծախեցայց վ̃ն հոգւոց ձերոց։ Դարձեալ. նոյնն ասէ, հանապազորդ մեռանիմ

վ̃ն

վն̃ պարծանաց ձերոց, ﬕ̃, կրեմ զվտանգս մահու։

Ճշմարիտ առատաբաշխն Թարց յուսոյ վերահաստուցման տայ տն̃ զբոլորն, որ է, և զոր ունի, և զոր կարէ առյաւիտենական ածուﬕ ՚ի ծայնոյ գովութե, և առմշտնջենական ցնծութիւն իւրաքանչիւրոց հրեշտակաց, և սրբոց, և առդարձումն իւրա_քանչիւրոց մեղաւորաց, և առ պահպանումն, և համահաստա_տումն կատարելութե իւրաքանչ_իւրոց արդարոց և կատարե_լոց, առ մեղմացուցումն, և կարճացուցումն պատժոց իւրա_քանչիւրոց մաքրելեաց։

Յայտյանդիմանութիւն սորա առատաբաշխութե է, մինչ ոք տայ զիւրս՝ զի գովիցի յայ_լոց, զի մի վերահայեցմամբ տու_ողացն անարգագոյն համարի_ցի,

ցի, կամ զի 'ի յաղաղակէ աղ_
քատաց զերծանիցի, և յայն_
ժամ զիրն և զարդիւնն կորու_
սանէ։

Դարձեալ. սուտ առատա_
բաշխ է, որ տայ զիւրս վ̅ն
հարկադրութե՛, կամ վ̅ն շնորհ
առութեան, կամ վ̅ն յուսոյ
շնորհի 'ի ներկայի, և փառաց
'ի հանդերձելում, և կամ վ̅ն
երկիւղի դատաւորին՝ որ հրա_
մայէ տալ, որոյ հրամանի պան
ցառնօղն ոչ մնայ անպատիժ։

Յաղագս Ճշմարտութեան։

Գլուխ Ութնուտասներորդ։

Արդար ճշմարտութիւն այն է, երբ ճշմարտապէս համաձայնին իրերաց՝ միտն, լեզուն, և գործքն։ Այլ զի զոր զգայ ոք ՚ի սրտի, զայն արտաքերիցէ բերանով, և կատարեսցէ գործով, ըստ օրինակի առաքելոյն, առ որ հրաւիրէ զմեզ ասելով. եղերուք հետևողք ինձ, և ուշադիր լերո՛ւք. Փլպ. հետևեցէ՛ք այնոցիկ՝ որք շրջին (մեկնիչն) ըստ կերպի մերում. Փլպ. որպ ես հաւատամ, ուսուցանեմ և կեամ։ Նա է ճշմարտախօս, որ զամ ուխտս իւր առ Ած և առ ամ մարդիկ անփոփոխելաբար պահէ, և զամն

խօսս

խօսս իւրս միանգամ ասաց_
եալս գործով կատարէ, եթէ ոչ
երբեմն փրկաճետականաւ խորհր
դով փոփոխիցէ զայնս , ըստ
այնմ զոր ասէ իգնատիոս , 'ի
խոստմունս չարս խզեա զկապ
հաճատարմութե , և 'ի ուխտս
վատթարս փոխեա զմիտս :
Որպէս տրն մեր երբեմն փո_
խեաց զմիտս իւր, ոպ յայտ է
'ի յեզեկիա :
Վանզի զեզեկիա մեռանելոց
գոլ 'ի ձեռն եսայեայ նախա_
գուշակեաց , սակայն զկնի ող_
բացման նորին՝ յաճել նմ զամս
հնգետասան : Այլ զնինուէ 'ի
մէջ քառասնից աւուրց կործա_
նելոց գոլ քարոզեաց 'ի ձեռն
յօնանու , զոր վս խոնարհութե
թագաւորին , և ժողովրդեան՝
ոչ կործանեաց :

Ու_

Սու սէր ճշմարտութե՛ան պարտի
նկարածել զմեզ այս՝ թէ
քն̃ է ճշմարտութի՛ւն, և զի ճշ_
մարտութի՛ւն միշտ ըստ ինքեան
է սիրելի։ Իսկ թէպէտ երբեմն
առօմանս ծանր՝ և անտանելի
իցէ ճշմարտութի՛ւն, սակայն այս
ո՛չ եղանի 'ի կողմանէ ճշմար_
տութե՛ան, այլ՝ 'ի կողմանէ խե_
ղաթիւր կամաց նոցին, զոր յօ_
ժարութե̃ կատարիցէին՝ եթէ
զճշմարտութի՛ւն ներհական ին_
քեանց ո՛չ ունիցէին։ Ողջախո_
հից՝ և խոնարհաց սիրելի է ճշ
մարտութի՛ւն, որ դրոշմատէ զող_
ջախոհութի՛ւն, և զխոնարհութի՛ւն։
Ճշմարտութի՛ւն գարշի 'ի հպար
տութենէ, և 'ի վավաշոտութենէ ·
վն̃ զի յոյժ ներհական է ան_
պարկեշտից, և հպարտաց · զի
զցանկութի՛ւն հաստատեցին 'ի
ներհականս։ Պարճեալ · զի

Ճշմարտութիւնն յաղթէ զամե-
նեսեան, որ̃ ցուցաւ 'ի գիրս
եզրասայ: Նա՛ զի ճշմարտութի̃ն
է անփոփոխելի, որ̃ ասէ տ̃րն,
դիւրագոյն է երկնի և երկրի
անցանել, քան թէ անցանել բա
նին իմոյ:

Յայտյանդիմանութի̃ն ճշմար-
տութե̃ է, մինչ ոք ոչ մի̃
օժանդակութե̃ ուրուք, և ոչ
մի̃ յատկի օգտութե̃ իւրոյ, և
ոչ մի̃ կորստեան իրաց, և մար-
մ̃նոյն բացարձակենու յինքենէ
զճշմարտութի̃ն, ոչ կեղծէ, և
ոչ պատրուճակէ այլուք իրօք,
ոչ երբէք առաջադրութե̃ խօսի
զինն սուտ, և ոչ առաջադրէ
խօսիլ. ոչ ըննաւ փոփոխէ ըզ-
բանս իւրս միանդամ ասաց-
եալս, եթէ ոչ մի̃ պատճառի
հարկաւորութե̃, ըստ օրինակի
բաղձամայ մարդարէին որ ասէր,

եթէ բաղձակ արքայ տայցէ ինձ զտունս լի արծաթով՝ ոչ կարեմ անել զայլ ինչ քան զայն՝ զոր ասացեալ իցէ ինձ Տր՟ , և նմանապէս ըստ օրինակի երեմիայի , միքեայ · դանիելի , և այլոց մարգարէից , որք ոչ յիմեքէ պատճառէ յաղթիլ կարէին , ոպ՟ զի խոտորիցէին 'ի ճշմարտութենէ , բանիւք , կամ գործովք :

Յայտյանդիմանութի՟ ստութե՟ է , զայլ ինչ ունիլ 'ի բերանոջ , և զայլ ինչ 'ի սրտի , և փոփոխել զբանս իւր թարց օգտակարի , և հարկաւորի պատճառի : Նյնպիսին ոչ միայն խոկապէս ստասաց է , այլ և մնտոնից ճշմարտութե՟ , (ոպ՟ ասէ ոսկեբերանն) որ անդրանցանելով զճշմարտութե՟ յայտնապէս փոխանակ ճշմարտութե՟ խօսի

խօսի զսուտ ։ Այլ և նա, որ ո՛չ ազատաբար արտաբերէ ըզ ճշմարտութի՛ւն, զոր ազատաբար պիտոյ է՛ արտաբերել, կամ որ ո՛չ ազատաբար ջատագովէ զճշմարտութի՛ւն, զոր ազատաբար պիտոյ է ջատագովել՝ է մատնիչ ճշմարտութե՛ան ։ Վ̃ան զի ո̃պ քահանայն պարտական է, զի զճշմարտութի՛ւն զոր լուաւ յո̃յ ազատաբար քարոզիցէ, այսպէս և աշխարհականն պարտական է, զի զճշմարտութի՛ւն զոր լուաւ 'ի քահանայից համահաստատեցեալ 'ի ս̃բ գիրս, ջատագովիցէ համարձակաբար, զոր եթէ ո՛չ առնիցէ, մատնիչ ճշմարտութե՛ան է ։

Յաղագս Հեզութեան։

Գլուխ Իննեւտասաներորդ։

Ո՛չ միայն հեզութ՛ին կամ քաղցրաբարոյութիւնն է յորժամ մ՛ն առաձեցելոց անիրաւութեանց միտն ո՛չ երբէք դառնանայ, և ոչ դառնութիւն սրտին ցուցանի առ արտաքս, այլ է իբրև զմարդ ոչ լսօղ, և ոչ ունօղ 'ի բերանի իւրում զկշտամբանս, ըստ օրինակին յ՛ի, որ ասէ, Ես իբրև զգառն հեզ, որ տարեալ լինի առ 'ի զոհել, և որ առաջի կտրչի անմռունչ կայ, և ոչ բանայ զբերան իւր։ Ըստ այսմ ասէ մեկնիչն 'ի վ՛ր մատթէոսի, հեզ է, զոր դժնդակութ՛ի կամ դառնութ՛ին միայն ո՛չ վրդովէ, այլ պար-

պարզութի̃ հաւատոյն ներկրթէ զնա առ՚ի կրել զի̃մ՛ անխրա-ճութի̃ ։ Հեզ է, զոր ոչ զգածէ ոխակալութի̃, և բարկութի̃, այլ զհամայնս հաւասարաբար տանի ։

Այսորիկ առաքինութե̃ մեծի իբրու վարդապետ արար զինքն տե̃րն մեր, զոր ոչ արարեալ-իցէր, եթէ ոչ առաքինութի̃ս այս իցէր ի̃մ ծայրագունեղի կատարելութե̃ ։ Ասէ, ուսարուք յինէն, զի հեզ եմ՝ և խոնարհ սրտիւ ։ Հեզն ոչ դառնացու-ցանէ, և ոչ դառնանայ, ոչ վնասէ, և ոչ վնասել խոկայ ։ Հեզ է՛ որ տիրէ՚ի վ̃ր բարուց չարեաց, զայսոսիկ զամենեսեան ասէ մեկնիչն ։

Առ սէր հեզութե̃ պարտի նե-րածել զմեզ՝ երանութի̃ն խոստացեալ. յինքենէ ք̃նէ, որ

ասէ։ Երանի հեզոց, զի նք ժա-
ռանգեսցեն զերկիր։ Օգոստի-
նոս ասէ. Հաստատամ գոլ զայն
երկիրն, յորմէ ոչ կարեն ար-
տաքսիլ, ըստ սաղմոսին որ
ասէ, իսկ որ հեզք են ժառան-
գեսցեն զերկիր, և փափկասցին
՚ի բազմութն խաղաղութեան։
Եւ պետրոս ասէ. Հեզոցն տա-
ցէ զշնորհս։

Յայտյանդիմանութի Ճշմար-
տի հեզութն է, մինչ միտն
՚ի մէջ նեղութն ոչ տրտնջայ,
ոչ զխածատօղս բանիւք հա-
կառարձաբար խածատէ, և այս
պէս ոչ ցուցանէ ՚ի յերեսս իւր
զդառնութի ինչ, այլ պահէ
զսիրտ իւր հանդարտ առ ՚ի նե-
րողնակեցուցանել միշտ ՚ի նմին
զա̃ծ։

Յայտյանդիմանութիւն սուտ
հեզութն է, մինչ մարդ-

ար-

արտաքերէ զբանս կակուղս, և հեզս, և զդէմն իւր ցուցանէ հեզաբարոյ, և սակայն կրէ 'ի սրտի իւրում զծանր դառնու_թիւն:

Յաղագս Հաւատոյ:

Դասախօս Ութսներորդ:

Ո՛Ր մարթ հաւատն է, հա_ւատալ զհայր, և զորդի, և զսուրբ ոգի զոր ճշմարիտ Ա՛ծ, և թէ յայտնին երիս անձինս գոյ մի անքաժանելի ա՛ծութի, հաւասար փառօք, համայաւի_տենական հանդիսաւեհութք, իւրաքանչիւրն նոյնն է ան_ստեղծ, անչափ, յաւիտենա_կան, ծայրագունեղ բարի, իմաստուն, ամենակարօղ, Ա՛ծ, և տ՛ր: Այլ ոչ են երեք ան_

ստեղծք , երեք անչափք , երեք
բարիք, երեք յաւիտենականք,
երեք իմաստունք , կամ երեք
ա̃ծք , կամ երեք տէրք , այլ
է մի անստեղծ , և այլն: Եւ՛'ի
յերիս անձինս, ոչ ոք է յառա_
ջագոյն, կամ յետնագոյն, այլ
համայաւիտենականք են. և ոչ
ոք է փոքրագոյն՝ կամ մեծա_
գոյն , զի ընդ ամենայնս , և
յամենեսին համահաւասարք են:
Սակայն տարբերին յատկութ̃ք,
զի հայր է անծին, ոչ յումեքէ
ունող զսկիզբն : Իսկ որդին է
ծնեցեալ 'ի հօրէ, լոյս 'ի լուսոյ,
Ա̃ծ ճշմարիտ , յա̃յ ճշմարտէ.
ոգին սբ̃ ոչ է ստեղծեցեալ, և
ոչ ծնեցեալ , այլ բղխեցեալ
հաւասարապէս յերկաքանչիւր_
մէ: Դարձեալ. ճշմարիտ հա_
ւատն հրամայէ հաւատալ, թէ
տէր յս̃ քս̃ է ճշմարիտ Ա̃ծ , և

ճշ_

ճշմարիտ մարդ, յաւիտենակա-
նաբար ծնեալ 'ի հօրէ ըստ
Ա՟ծութեն, ժամանակաւորա-
բար ծնեալ 'ի մօրէ ըստ մարդ-
կութե. և համայնիւք հաւա-
սար հօր ըստ Ա՟ծութե, որ էառ
զհոգի բանական 'ի յոչնչէ, և
զմարմին 'ի մաքրագունեղէ յարե
նէ երանեցելոյ կուսին մարիա-
մու. անչարչարելի և անմահ ըստ
Ա՟ծութե, չարչարելի և մահ-
կանացու ըստ մարդկութեան։
Դարձեալ. ունօղն զճշմարիտ
հաւատ, հաւատայ զամ՟ն մա-
սունս հաւատոյ՝ հաստատապէս,
և աներկբայաբար, այնքան զայ
նոսիկ՝ որք պատկանին առ Ա՟ծ-
ութին ք՟ի, որքան զայնոսիկ՝
որք պատկանին առ մարդկու-
թին նորին։

Ու ճշմարիտ հաւատն պարտի
ներածել զմեզ հաւատնալ

նեաց

նեայ հաւատացելոց․ այսինքն, աբրահամու, իսահակայ, յակոբայ, մօսիսի, և նմանեաց։

Նաև հեթանոսաց, ՚ի, յոբայ, ռահաբ պոռնկին, և նմանեաց։

Այսու ամենեքեանք նախահարք հաճոյացան այ, և առանց հաւատոյ անկարելի է հաճոյանալ այ, որպ ասէ առաքեալն։

Ու և նոյնն պարտի ներածել զմեզ կրկնակի օգտութի հաւատոյ։ Վանզի ճշմարիտ հաւատն զամ ինչ կարէ, զամ զոր խնդրէ առնու, ըստ վկայութե ոն մերոյ Յսի Քսի, որ ասէ։ Ամ ինչ հնարաւոր է այնմ որ հաւատայ, և զոր ինչ աղօթս արարեալ խնդրիցէք, և հաւատայցէք թէ առնուցուք, եղիցի ձեզ։ Նաև թէ ասիցէք լերինս այսմիկ, անկիր՚ի ծովն, և այլն։ Որպ լե-

րինք

րինք կապելոյ 'ի խնդրոյ աղեք-
սանդրու ժողովեցան 'ի միասին։
Յայտյանդիմանութի ճշմար-
տի հաճոյ է, յաճախա-
կի կրթութի 'ի գործս բարիս։
Զի ոպ՟ մարմին առանց հոգւոյ
մեռեալ է, այդպէս հաւատ՝ ա-
ռանց գործոց մեռեալ է, ոպ՟
ասէ յակոբոս։
Յայտյանդիմանութիւն սուտ
հաճոյ է, ոչ հաճատաւ
գրոց 'ի համայնս, այլ՝ համա-
րիլ՝ թէ ընաւքն եղանին 'ի ճա-
կատագրից, կամ 'ի ընթացից
բնութեան, և ոչ 'ի նախախնա-
մութենէն Տն։ Դարձեալ. ասէ
ոսկեբերանն, թէ զ՟ծ դու ոչ
հաճատայ նա, որ զայնպիսիս
իրս 'ի ներկայութե Տն առնէ
թագնաբար, զորս հրապարա-
կաբար 'ի ներկայութե մարդ-
կանց առնել ամաչէ։ Դար-
ձեալ.

ձեալ · ասէ Հերօնիմոս , ոչ է
Ճշմարտապէս քրիստոնեայ՝ որ
ո՛չ համարձակի յայնմիկ կացու-
թեն մեռանիլ, յորում համար
ձակի կեալ : Ո՜հ թէ որքան
բազումք և զանազանք հերե-
տիկոսութիւնք եղեն կանխաւ ,
զորոց Ճառէ Հերօնիմոս · որք
ասէին զանձնիշխանութիւն այն
պէս գոլ , իբրութէ ո՛չ միշտ
կարօտիցիւր օգնականութեանն
այ · և այնքան մոլորին այնք ,
որք ընդ մանիքեոսի ասեն՝ ըզ-
մարդն ոչ կարել խորշիլ 'ի մե-
ղաց , որքան այնոքիկ , որք ընդ
իօվինեանոսի ասացին զմարդոյ
ո՛չ կարել մեղանչել , վն զի եր
կաքանչիւրն բառնայ զանձնիշ-
խանութին հոգւոյն : Իսկ մեք
ասեմք զմարդոյ՝ միշտ կարել
մեղանչել , և կարել ոչ մե-
ղանչել :

Յաղագս Յուսոյ:

Գլուխ Քսանևմէկերորդ:

Ո՛Ր ճշմարիտ և կատարեալ յոյսն է՝ առոյգ ակնկալու-թիւն հանդերձելոյ երանութեան, յառաջեկեալ 'ի շնորհացն Ա՟յ և յարդեանց նախընթացից: Այսոքիկ երկոքեանքս են հար-կաւորք առ ճշմարիտ յոյսն, վ՟ն զի շնորհն Ա՟յ 'ի ձեռն ար-դեանց պահպանի: Իսկ առանց արդեան և շնորհաց՝ ոչոք փրկի: Բայց յոյսն թարց արդեան, ո՛չ ասի յոյս՝ այլ յանդգնու-թիւն:

Նա ունի զճշմարիտ յոյս, որ թէպէտ յաճախաբար կրթէ զինքն 'ի գործս բարիս, սակայն ոչ երբէք 'ի յարդիւնս իւրս, այլ

այլ միայն 'ի վերառաստութիւն բարութե և առատաձեռնութե Ածայնոյ ապաստան լինել, ոչ գիտելով, արդեօք բարիք իւրք հաճոյք լինեն Այ, որովհետև համայնք արդարութիւնք մերք են իբրև զհանդերձս ապահա_րի: Նա ունի զճշմարիտ յոյս, որ մատուցանէ Այ զպատա_րագ արդարութե, ըստ այնմ, մատուցէք զպատարագ արդա_րութե, և յուսացարուք 'ի Տր: Պատարագ արդարութե է միածին որդին Այ, որ զինքն վն մեղաց բոլորի աշխարհի մատոյց հօր Այ 'ի վր սեղանոյ սրբոյ խաչին, մատուցանելով զառա_տագոյն վճարումն, քան զոր բո_լոր աշխարհս պարտիւր: Վան_զի բաւական էր (ոչ ասէ ամ_բրոսիոս) միակի կաթն այնքա_նոյ պատուականագունեղի ար_եան

եան առ 'ի փրկել զբոլոր ազգ-
մարդկայինս. բայց սակայն առա
տաբար էհեղ, ո՛չ զի ցուցա-
նիցէ զառատութի իւրոյ սիրե-
լութե. Յայսմիկ պատարագով
կայանայ բոլոր փրկութիւն և
յոյս մեր, ըստ այնմ բեռնար-
տոսի որ ասէ. Մեղայ մեղս
մեծամ, և խիղճ մնացս ամ-
բոխի. սակայն ո՛չ վրդովեսցի,
զի զվէրս տն վերայիշեցից,
իսկ ես որինչ ինձ պակասի,
ինձէն համարձակօրէն սեփա-
կանեմ ինձ. 'ի ներքսականաց
գթութեց տն. վն զի ողորմու
թիւն առատապէս հեղաւ, և
ծակքն ընդ որս արտահեղանի
չեն պակասք: Քանզի նա պահ
եաց, հսկեաց, և աղօթեաց,
քրտնեցաւ, վտանգեցաւ, ար-
տասուեաց, ձաղեցաւ, չարչարե
ցաւ, և խաչեցաւ, ո՛չ զի 'ի
նմին

նմին ունիցիմք զլրումն ամենից պակասութեանց։

Ու ճշմարիտ յոյս երանութեան պարտի ներածել զմեզ ի գերազանցագունեղ սէրն Յիսուսի Քրիստոսի, յորմէ ստիպեցեալ համդերձ այնքանեան դառնութեան նախարդիւնաւորեցաւ մեզ ըզփրկութիւն, և զի մի՛ գուցէ շահեցեալ փրկութիւնն վասն մեր կորնչիցիւր, արար զայնքան ըզգուշութիւն, մինչ զի եւս մեզ զհրեշտակս առ պաշտպանութիւն, զսուրբ գիրս առ ուսուցումն, զօրինակս իւր՝ և սրբոց իւրոց՝ առ ցուցումն ճանապարհի, զմարմին և զարիւն իւր առ զօրացուցումն։

Յայտյանդիմանութիւն ճշմարտի յուսոյ ունի նա, որ քաջապէս ընդդիմանայ չարեաց, և համազօրանայ ՚ի բարիս, որ քաջ

է

է՛ ՚ի բուռնարկանութեան դժուա֊րագունից, և հզօրեղ ՚ի յարա֊տևելն ՚ի նոսին. ըստ այնմ սաղ֊մոսի որ ասէ, քաջալերեցա֊րուք, և զօրասցին սիրտք ձեր, ամենեքեան որք յուսացեալ էք ՚ի Տէր:

Օյայտյանդիմանութիւն սորա յուսոյ ունի նա, որ զա̄ծ֊այնով պատուիրանաւ և զուխ֊տիւ անցանէ, ոչ հոգայ ուղղել զվարս իւր ըստ գրոց, կարի յոյժ յանդգնեալ թարց ար֊դեանց զբարութիւն Ա̄յ: Այս֊պիսի յոյսն է ընդունայն, որ̄պ ասի ՚ի գիրս իմաստութեան, յոյս ամբարշտի իբրև զփետրիկ որ ՚ի հողմոյ բառնի, և իբրև ըղ֊պղպջակ, որ ՚ի մրրկաց ցրուի, և իբրև զծուխ որ ՚ի հողմոց ցնդի, և իբրև զյիշատակ միոյ աւուր հիւրի անցաւորի:

Յաղագս Երկիւղի:

Գլուխ Քսաներկուերորդ:

Արդար երկիւղն է, հաճատալ, եւ վարուք մտադիր պահպանութի Ածայնոց պատուիրանաց: Դարձեալ. արդար երկիւղն՝ է՛ հոգունակութիւն սրտին քարշօղ զմարդն 'ի յապօրինաւորէ կիրառմանէ անդամոց, եւ զզայութեց արտաքնոց, եւ ախորժմանց ներքնայնոց, մի՛ գուցէ հոգին բոլորովին անջատիցի յ՜յ, կամ 'ի ընտանեկցութէ նորին, առժամանակ ինչ հեռանայցէ: Նաեւ զզուշանայ, մի՛ գուցէ միտն 'ի կերակուրս, եւ 'ի ըմպելիս, 'ի քունս, կամ յայլ իմն փոքրագոյն ստեղծուած խնդրիցէ զհեշտութի,

թի՜ , և այսպէս 'ի ջերմեռան_
դութէն Ա.Յ գաղջանայցէ :
Զայս հոգունակութիւն ունի
հարմն հոգևոր առ սիրելագու_
նեղ փեսայն յո՛, մի՛ գուցէ շարժ-
մամբ իւիք, կամ ընթացմամբ,
կամ բանիւ, և կամ գործով
վշտացուցանիցէ զնա, որով
առնա ապերախտ գտանիցի :
Դարձեալ, մի՛ գուցէ նուաղ
հաձելի երևիցի 'ի ձեռն իրիք
մեղի նաև փոքրագունի : Ար-
դար երկիւղն սուրբ է հրաժա_
րիլ՝ ոչ միայն 'ի մեղաց ծաներց,
այլ նաև 'ի մեղաց ներելեաց ·
քանզի 'ի սովորութէ ներելեաց
կորուսանի ապահովութիւն մտաց,
և ընտանեկցութիւն Ա.Յ, և
զանցառարեցեալ լինի բազմա_
զան շնորհ :

Առ արդար երկիւղն պարտի
ներածել զմեզ բազմազան

օգտակարութիւն նորին։ Քանզի է սկիզբն իմաստութեան։ Ուստի սաղմոսերգուն ասէ. Սկիզբն իմաստութեան երկիւղն Տ՟Ն. է և սկիզբն արդարութեան, ըստ այնմ Էկղէս, որ ասէ, որ Թարց երկիւղի է, ոչ կարէ արդարանալ. Դարձեալ. է կնիք և եզրափակումն ամենից առաքինութեանց՝ և շնորհաց, ըստ այնմ, երկիւղ տ՟ն 'ի համայնս զինքն վերադնէ. Ուր ո՞չ գտանի երկիւղ տ՟ն, իսկոյն բնաւք շնորհք ցրուին, և խիղճ մտացն Թիւրի, ըստ, Էկղէսիաստիկեայ, եթէ ոչ միշտ պահիցես զքեզ յերկիւղի տ՟ն, փութանակի կոր ծանեսցի տուն քո։ Զայլ օգտութ-ն երկիւղի տ՟ն առբերէ երանելին բեռնարդոս ասելով. 'ի Ճշմարտութեան ուսայ՝ ոչ ինչ գոլ ուղղապէս գործունեայ առ 'ի

ար-

արդիւնաւորել զշնորհ, քան
զայս, զի յնմին ժամանակի
առաջի Ա.Ն գտանիցիս՝ ոչ ըզ-
բարձր գիտել, այլ երկնչիլ:
Երանի մարդոյ՝ որ միշտ գտա-
նի երկնչօղ, երկիւր ուրեմն,
մինչ վերահաստանի շնորհ, եր-
կիւր, յորժամ հեռանայ. եր-
կիւր, մինչ կրկին վերադառնայ:
Նա՛ այս է միշտ երկնչօղ լինիլն,
մինչ մերձ է շնորհն, երկիւր մի՛
գուցէ անարժանապէս գործի-
ցես նովա՛: Երկիւր ՚ի բացբառ-
նիլն շնորհաց, իբրև իսկոյն ան-
կանելոց: Իսկ եթէ արդէն
շնորհն քա՛ջարար վերստին դար-
նայցէ, յայնժամ յոյժ առա-
՛ւել երկնչելի է, մի՛ գուցէ հան
դիպիցի կրել զկրկնանկումն: Ա.ռ-
նոյնն պարտի ներածել զմեզ
ողբալի անկումն հրեշտակաց,
զորմէ ասէ յօբ. ահա՛ասիկ

որք ծառայեն նմ չեն կայունք, և 'ի հրեշտակս իւրս եգիտ ըզ- թիւրութի, որ քան ես առա- ւել որք բնակեն 'ի տունս կա- ւեղէնս, և ունին զհիմն հող- ային, սպառեսցին իբրև 'ի ցե- ցոյ։ Դարձեալ. անկումն արանց սրբոց 'ի սկզբանէ աշխարհի, որպ եղև ադամ, սամփսոն, սողո- մոն, և համայնք առաքեալք. բայց աւա՜ղ արդենիս, որք որ բազունեղք կործանին, ըստ այնմ, անկցին 'ի կողմանէ քում- մէ հազարք, այս է, որք յա- ւուր դատաստանին պարտին նստել առ կողմն դատաւորին. և տասն հազարք յաջմէ քումմէ, այս է, որք պարտին կետեղիլ ընդաջմէ քոյ։ Ուստի ասէ մեկնիչն. են բազումք որք հա- մարին զինքեանս դասելոց ընդ- քոյ, և են յոյժ բազումք, որք հա-

համարին զինքեանս զետեղելիս ընդաջմէ քո՛ւ 'ի մէջ փրկելեացն , բայց խաբին , վ՟ն զի որք զինքեանց վստահին , ոչ ունելով յայլում զարմատ հիմնեցեալ՝ անկանին 'ի խորհրդոց

իւրեանց ։

Ու նոյնն պարտին ներածել զմեզ օրինակք սրբոց երկնչողայն յ՟յ , ո՟պ յօբ ասաց զինքենէ , իբրև ուսուցեալ ալիք 'ի վ՟ն իմ , միշտ երկեայ յ՟յ ։ Նա՛ 'ի վ՟ն այնր յոբայ , 'ի խորագունեղն գժոխոց իջուցանիցեն ընա՛ք իմայինք , ասէ մեկնիչն ։ Մտածեցէք թէ ո՞վ 'ի ձէնջ ապահով իցէ զհանգստենէ , մինչ յայնմանէ զարհուրի նա , զոր դատաւորն գոլէ ։ Ուստի Հերոնիմոս զիւրմէ ինքենէ խօսի ։ Որքանիցս մտածեմ զօր դատաստանին ,

թոլորով մարմնով դողացեալ
սարսափիմ ։ Ապա զինչ մեք
ողորմելիքս առնելոցք եմք, ուր
այնքան արք ազնիւք և սուրբք
դողան ։

Օյայտյանդիմանութեն արդար
▪ երկիւղի ունին, որք այն_
քան հոգւունակք են 'ի համայնս
յայնոսիկ որք են Ա.Տ, մինչ զի
յոչխմիք ժամանակի, կամ տեղ_
ւոջ զմնացառնեն զո՛ և իցէ_
այնցի, որք կարելիք են առ ին_
քեանս, մանաւանդ որքան կա_
րեն գործեն զհամայնս ջերմա_
թար ։ Ուստի սաի էկլէսիաստի_
կեայ ։ Որ երկնչի յա̃յ, զոչինչ
զանցառնէ ։ Եւ դարձեալ ․ որ
երկնչի յա̃յ՝ արասցէ զբարիս ։

Օյայտյանդիմանութեն անար_
▪ դար երկիւղին ունին նո_
քին, որք ո՛չ վ̃ն Ա.Տ, այլ զի մի̃
կորուսցեն զմարմին կամ զիրս
մարմ

մարմնաւո՛րս՝ առնեն զբարիս , կամ թողուն զչարս , և կամ զի մի՛ վնասիցեն 'ի մարմնի , և կամ յիրում , առնեն զչարն՝ և թողուն զբարին : Զայսպիսի երկիւղն արգելու տէրն ասելով , մի՛ երկնչիցիք յայնցանէ , որք սպանանեն զմարմին :

Ա՛ս եսայեայ : Դու ո՞վ ես զի երկնչիցիս 'ի մարդոյ մահկանացուէ : Ընպիսեաց ասէ տէր · ուր են Ածք նոցին , յորս յուսացեալք էին :

Յաղագս Խնդութեան :

Դուռն Քառասներեքերորդ :

Ճշմարիտ ուրախութիւն կամ խնդութիւն է մխիթարիլ 'ի յայնս որք են 'ի յԱծ · քանզի նիւթ ամի խնդուէ է 'ի յԱծ · Ապ · կա-

կարողութ̃ի, իմաստութ̃ի բարու-
թ̃ի, առատաձեռնութ̃ի, գե-
ղեցկութ̃ի, երանութ̃ի, ողոր-
մութ̃ի, արդարութ̃ի, ճշմար-
տութ̃ի, ազնուութ̃ի, սրբութի,
հանդարտութ̃ի, հաւատարմու-
թ̃ի, սէր, քաղցրութ̃ի, և նմանք
սոցին։ Նա՛ այսոքիկ ամենեքեան
անչափք, և յաւիտենականք են
'ի յա̃ծ ։ Նա ունի զճշմարիտ
խնդութ̃ի, որ ունի զանկեղծ
խիղճմտաց 'ի յա̃մն գործս իւրս,
և ոչ երբէք անցանէ զպատ-
ուիրանօք, և զուխտիւք Ա̃ծայ-
նոց․ այլ միշտ դիտէ զարդա-
նալ, և համակերպել զինքն
օրինակացն ք̃սի, և վարուց Ա̃ծ-
այնոց։ Օ այսպիսւոյ խղճմտաց
խնդայր և պարծէր առաքեալն
ասելով ։ Փառք մեր այս է,
վկայութ̃ի խղճմտաց մերոց՝
որ 'ի պարզութ̃ե, և յանկեղ-
ծու-

ծութե՟ Ա՟յ, ոչ յիմաստութե՟ մարմնականի, այլ՝ ի շնորհէն ո՟յ կենցաղավարեցաք յայսմիկ աշխարհի, բայց առատագոյն առ ձեզ ։

Աւ ճշմարիտ խնդութի՟ն պարտի ներածել զմեզ այս, զի ամենաբարին Ա՟ծ ՝ի մէջ ամենից ստեղծուածոց միայն զմարդկային ստեղծուածն այնքան միաւորեաց ընդ ինքեան, մինչ զի ճշմարտապէս ասիցի, Ա՟ծ զոլ մարդ, և մարդն զոլ Ա՟ծ, և զոր ինչ ունի Ա՟ծ ՝ի ձեռն բնութե՟, մարդն ունի ՝ի ձեռն շնորհաց, քան զի ոչ երբէք զհրեշտակաց բուռն հարկանէ, այլ զզաւակէն աբրահամու ։ ո՛չ ասէ առաքեալն ։ ուր մեկնէ ոսկեբերանն ասելով ։ Ճշմարտապէս է մեծ, և զարմանալի նստիլն մարմնոյ մերոյ ՝ի

'ի վեր․ և երկրպագիլ 'ի հրեշտակաց, և 'ի հրեշտակապետաց։ Գոյ և այլ ինչ ներածողական խնդութե, որէ այս, զի Ած ստուգեաց մեզ զյաւիտենականէ երանութէ խոստմամբ օրինաց, և երդմամբ մարգարէից, ըստ այնմ, երդումն զոր երդուաւ աբրահամու հօր մերոյ տալոց մեզ զինքն, 'ի ձեռն հրովարտակաց չորից աւետարանչաց, 'ի ձեռն վկայութե առաքելոց, և աւետարանչաց, 'ի ձեռն առհաւատչէի ոգւոյն սրբոյ 'ի մկրտութե, որ է առհաւատչեայ մերոյ երանութե, 'ի ձեռն նախաճաշակման 'ի ջերմեռանդութե, և 'ի քաղցրութենն Այ, և 'ի ձեռն պատանդի որ է քս միածին որդին այ։ Առայս երկեակ ուրախութիւն յորդորէ զմեզ առաքեալն ասելով,

լով, ուրախ լերուք 'ի տ͞ր համա
պազ՝ վ͞ս Ս. ծայնոյ միաւորութե .
Դարձեալ ասեմ ուրախ լերուք՝
վ͞ս ստուգութե յաւիտենակա-
նի երանութե:

Օյայտյանդիմանութիւն , և
զնիւթ ճշմարտի ուրախու-
թե ունի նա՛ որ 'ի ձեռն ներք-
նայնոյ ներշնչման եղեալ ստոյգ-
զթողութենէ ամենից մեղաց ,
որովք այնքան ծանրապէս վշ-
տացոյց զն͞ծ , և զն͞մ ստեղծ-
ուածս , և կորոյս զն͞մ շնորհ
պարգևեցեալ՝ և պարգևելեայն
ապարդիւնաւոր գտաւ՛ : Օայս-
պիսի ստուգութի ունեաց մա-
րիամ մագդաղենացին , որում
ասաց տ͞րն , թողցի նմ մեղք
իւրք բազումք՝ զի յոյժ սիրեաց:
Այ՛ երանելին փռանչիսկոս ,
զորմէ ասի, թէ հուպ վախճանի
կենաց իւրոյ եղև յայտնեցեալ
նմ,

նմ, թէ յետին նուքարակիտն
յանցուցածոց իւրոց բոլորովիմբ
թողան։

Ի և այլ յայտյանդիմանութի
» և նիւթ ճշմարիտ ուրախու-
թե. Գ, ապահովութի 'ի մեզ,
թէ մարդն իցէ որդի ԱՅ, և
ժառանգորդ արքայութե երկ-
նից։ Զայսպիսի ապահովութի
տայ ոգին սբ, ոպ ասէ առա-
քեալն, ինքն ոգին վկայէ հոգ-
ւոյս մերում, թէ եմք որդիք
ԱՅ, եթէ որդիք, ապա և ժա
ռանգ։ Զայս ստուգութի ու-
նեաց առաքեալն, մինչ ասաց
ստոյգ եմ, թէ ոչ մահ, ոչ
կեանք, և ոչ այլ ինչ ստեղծ-
ուած կարէ մեկնել զիս 'ի սի-
րոյն ԱՅ։

Յայտյանդիմանութիւն սորոյ
ուրախութե է, բերկրելն
անցաւորօք, թէ իցեն իրք ժա-
մա-

մանակաւորք, թէ իցեն բարե-
կամութիւնք մարմնաւորք, թէ
իցէ հանգստութիւն մարմնաւոր,
և թէ իցէ ուրախութիւն ժա-
մանակաւոր: Այսպիսի ուրա-
խութիւնն է թակարդ տրտմու-
թեան:

Ու զի մինչ անցանիցն այնո-
քիկ, անցանի և ուրախութիւնն,
և հետևի տրտմութիւն, և եթէ
ոչ բացահեռանայցէ 'ի սրտէ
այնպիսի ուրախութիւն, ո՛չ եր-
բէք ներմուծցէ ճշմարիտ ուրա-
խութիւն, զի 'ի միասին գոլ ոչ
կարեն, որպէս հուր, և ջուր, որք
փոխասբերաբար զիրեարս բացա
մերժեն: Ունեցեալ լինի նաև
երբեմն ուրախութիւն բնական,
յորժամ մարդ մտածէ, խօսի,
կամ լսէ խօսիլ, կամ ընթեռ-
նու զկատարելութիւն Այ,
կամ նաև ունեցեալ լինի ուրա-

խութիւն բնական զբաղձանէ երկնային արքայութեն ։ Օր ամենեքեանք բնականաբար բաղձան երանութեն ։

Այս ուրախութի նմանապէս է ունայն, և դժուարաբար ձանաչի, երբ իցէ հաճոյական, և երբ բնական ։ Աստի երջանիկ իցէր նա, որ կարիցէր ասել ընդ եսայեայ ։ Խնդալով խնդացից ՚ի տր (ստեղծողն) և ցնծասցէ հոգի իմ յած իմ (փրկիչ) զի զգեցոյց ինձ, և այլն ։

Յաղագս Տրտմութեն ։

Գլուխ Քառասնչորսերորդ ։

Ճշմարիտ տրտմութիւն է յատուկ ցաւ սրտին վն ամենից անխրաճութեց, զորս համ

համբերօղն Ա՟Ծ անմեղաբար տա
րաւ ՚ի ստեղծուածոց իւրոց ՚ի
սկզբանէ աշխարհի, և մինչև ՚ի
կատարած տարցէ այնքան ՚ի
հոգևորաց, որքան ՚ի յաշխար-
հականաց արանց: Յաւ՛ս այս
պարտի երևեցանել ՚ի յաչաց վսե
մից սիրողացն Ա՟Յ զանձին ա-
րիւնային կաթիւս արտաս-
ուա՛ց: Եւ այլ քան մասն Ճշմար
տի տրտմութե՛ն, զի մարդն յա-
ճախաբար ՚ի փորձութիս թարց
ընդդիմութեան յաղթահարի:
Ո՛ զի յորժամ տեսանէ զինքն:
կամ լսէ, այնքան ՚ի թուչուն՝
որքան ՚ի յայլս կենդանիս, որ
պատկանին առ անպարկեշտութի,
իսկոյն միտն անպարկեշտիւք
խորհրդովք, կամ ախորժմամբք:
և կամ տոփանօք աղտեղանայ.
Իսկ յորժամ հոգին ըմբռնէ
զինքն ՚ի ձեռն հնգից զգայու-

 թեց,

թեց, որ կարէ շարժել 'ի մնա_
փառութի, 'ի նախանձ, 'ի բար
կութի, 'ի յոխակալութի, 'ի
բամբասանս, 'ի յադահութի,
'ի թեթևութի, 'ի մարմնական
բարեկամութի, և կամ 'ի յայլ
ինչ յանցանս, առժամայն թարց
երկք ընդդիմութե անկանի 'ի
մինն և կամ 'ի միւսն նախասա_
ցելոց, և է ենթ կարծեաց,
արդեօք յառնիցէ յայնպիսւոյ
մեղէ թէ ոչ. և թէ օգնակա_
նութեն Տ.Ն յառնիցէ, ան_
ստոյգ է, արդեօք վերստանայ_
ցէ զշնորհն զոր ունէր, և զայն
քան, զորքան նախապէս ու_
նեաց՝ թէ ոչ: Աո̃ զի մարդն
ինքեամբ անկանել՝ կարէ, բայց
ոչ երբէք ինքեամբ կարէ յառ_
նել, զի մարմինն՝ է իբրև ըղ_
շուինչ գնացող՝ և ոչ յետս դար
ձող: Եւ այլ ինն մասն ճշմար
տի

տի տրտմութեան, զի բազմապա_
տիկ շնորհ արտահոսեալ յաղբե_
րէ Ա՟ծայնոյ գթութեան վերա_
ծի 'ի յոչինչ, այնու զի ոչ վե_
րադառնայ առ խոր սկիզբն՝ յոր
մէ արտահեղաւ հանդերձ բազ_
մաւ առատութ՟բ ըստ կարգա_
հորման Ա՟յ. ա՟մք ստեղծուածք
'ի մի վայր եկեալ՝ զայս արժա_
նապէս ոչ կարեն ողբալ։

Առ ճշմարիտ տրտմութիւնն
պարտի ներածել զմեզ ար_
բազունեղ օրինակ վարուց յոհ
բ՟նի, որոյ հոգին տրտում էր 'ի
սկզբանէ կենաց իւրոց մինչև 'ի
մահ, որ նաև վկայէ երանելին
գող զորոստուսն, ասելով, երանի
որք լան, և այլն։ Զի ուրա_
խութիւնքն միայն 'ի ձեռն տրտ_
մութեան կարեն գտանիլ, ասէ
ոմն մեկնիչ 'ի վ՟ր կաթուղի_
կեայն յակոբայ։

Ու նոյն պատճառի ներածել զմեզ օգտութեան որ յառաջադայի 'ի նմանէ, զի օգտակարագոյն է Ճշմարիտ տրտմութիւն, քան ըզ Ճշմարիտ ուրախութիւն, ըստ այնմ, լաւագոյն է երթալ 'ի տուն սգոյ, քան 'ի տուն խրախութե : Քանզի յաձախակի ցածուցանի որք 'ի տրտմութէ, որ երբեմն 'ի Ճշմարտէ խնդութէ փքացուցանի : Ա՜հ որ թշուառագոյնն է, զի երբեմն հոգևոր մարդն յետ խնդութե, և ջերմեռանդութե մնայ եղանի վստահագոյն յայնմիկ աճուր, և անզգուշագոյն 'ի գործս իւրս՝ քան թէ զոչինչ խնդութի ունեալ իցէր : Ա՛ և այլ օգտութի տրտմութե: զի մինչ աղօթք՝ և այլք բարեգործութիք օծանեն զմեծ և մեղմացուցանեն, արտօսրն որ է գործ տրտ_

տրտմութեան , հարկադրէ զմ̃ծ և ախտէ ըստ բեռնարտոսի ։

Օյայտյանդիմանութի ճշմարտի տրտմութեան ունի նա , որոյ միտն 'ի ցաւոյ ոչ վշտանայ , այլ՝ զուարճանայ , և ո՛չ կամի ազատիլ 'ի տրտմութենէ , այլ միշտ փափաքի առաւելագունի ։ Իսկ տրտմութիւն յորմէ միտն վշտանայ , և յորմէ ոք ջանայ փութով զերծանիլ՝ է անարդար ։ այնպիսի է տրտմութիւն , զորմէ գրեցեալ է առակաց , տրտում ոգին , ցամաքեցուցանէ զոսկերս (առաքինութեց) և յակօք ։ Բարկութի մարդոյ (յառաջեկեալ 'ի տրտմութենէ) զարդարութիւն Ա̃Յ ոչ գործէ ։

Օյայտյանդիմանութի ճշմարտի տրտմութեան ունի նա , որ յիւրաքանչիւրոց հեշտալեաց

զոպէ զզգայութիս իւրս . զի ոչ տեսանել, ոչ լսել, ոչ ճաշակել, ոչ հոտոտայ, և ոչ շօշափել զինն, որով տրտմութիւն բարեխառնիլ կարիցէ ։ Փախչի նաև յամենից տեղեաց, և յամենից մարդկանց՝ յընկերակցութենէ որոց կարէ նուաղիլ ցաւ սրտին ։ Քանզի ստոյգ է, ապահովագունեղ ճանապարհ գոլ՝ վճարելն պկեանս 'ի ճշմարտի տրտմութե, թէ, սիրտ իմաստնոց՝ ուր տրտմութի, սիրտ յիմարաց, ուր խնդութի ։

Ոյայտյանդիմանութիւն ստոյ գտրտմութե ունի նա, որ ոչ մտածէ զամենիմաստ կարգաւորութիւն Այ, այլ տանջի վն կորստեան իրաց ժամանակաւորաց, կամ վն վշտացման, կամ վն մահուան բարեկամաց, կամ վն հիւանդութե մարմնոյ իւրոյ,

և

և կամ մի՛ յանդիմանութեան իւրոյ անձին: Այնպիսի տրտմութի՛ն զղջմն շնորհ առաջբերէ, այլ՝ զմիտս մի_ րաւորէ, ըստ այնմ: Որ ցեց հանդերձի, այսպէս տրտմու_ թի՛ն է վնասակար սրտի առն: Եւ՛ յայլուր, 'ի տխրութե՛է սրտի լքանի հոգին:

Յաղագս Երախտագիտութեան:

Գլուխ Քսանևհինգերորդ:

ՃՇմարիտ և կատարեալ երախտագիտութի՛նէ բարձ_ րացուցումն պարգևացն ԱՅ 'ի հոգւոյ՝ հանդերձ ոչնչացուց_ մամբ իւրոյ ինքեան, և պար_ տաւոր պատկառանօք սրտին: Այսպէս մեծացոյց դաւ՛իթ ըզ պարգևս պատուիրանացն ԱՅ, առե_

ածելով։ Սիրեցի զպատուիրանս
քո առաւել քան զոսկի, և զտպա
զիոն, Նա՛ սաղմոսն բարձրա_
ցուցանէր զպարգևն Ա.Յ, ած
լով։ Պատուականագոյն է ի_
մաստութի, քան զիմ գոյս, և
բնաւ՛ք որք ցանկացեալք լինին՝
ոչ զօրեն բաղդատիլ նմին։ Նա
ունի զճշմարիտ երախտագիտու_
թի, որ զգայ զինքն անարժան
ամենից պարգևաց, և որքան
զինքն զգայ և համարի անար_
ժանագոյն բարերարութեանց,
այնքան աճի երախտագիտութի
մտաց։

Առ Ճշմարիտ երախտագիտու_
թի պարտի ներածել զմեզ
մտածումն տուողին, որ է Ա.Ծ
կարողագունեղ, ազնուագու_
նեղ, սիրելագունեղ, հաւա_
տարմագունեղ, բարեգունեղ,
երանագունեղ, և կատարելա_
գու_

գունեղ ։ Պարձեալ. մտածումն
մեծութեան պարգեւաց ։ Քանզի
ոչ է այնքան փոքր պարգեւ հո-
գեւոր հանդերձ մարմնաւորին
արտահեղեալ յոյս, յորում չիցէ
ներփակեցեալ անչափն Ած հան
դերձ ամն զօրութբ Ածայնով ։
Պարձեալ, մտածելի է բաղձան
տուողին ։ Քանզի ոչ տայ կիսա
սրտաբար, կամ հանդերձ իւիք
խոժոռմամբ, կամ ոչ զի զերծա
նիցի 'ի ձեռաց մերոց, այլ յամէ
ըղձէ Ածայնոյ, յամէ սիրելու-
թէ, եւ 'ի բարութէ իւրմէ ։
Պարձեալ. մտածելի է օգտա-
կարութիւն պարգեւաց, վն զի
զիւրաքանչիւրսն տայ առ 'ի ճա-
նաչել, եւ սիրել զինքն, առ 'ի
զմայլիլ ինքեամբ, եւ առ 'ի երա
նացուցանել զմեզ ։ Պարձեալ,
մտածելի է, թէ զինչ է որ
հարկադրէ զած առ 'ի տալ,
ոչ

ո՛չ երկիւղ չարի ուրուք, և ոչ
յոյս բարւոյ ուրուք, և ո՛չ իմն
զօրութի՛ մեր, այլ յաւիտենա_
կան, և անչափ բարութի՛ իւր։
Պատճառ. մատուցելի է անար_
ժանութի՛ մեր, որք և ոչ կենաց
եմք արժանիք, և ո՛չ արդիւնա_
ւորեցաք գոնէ լինել որդունք
՚ի մէջ այլոց ստեղծուածոց։
Պատճառ. առ նոյնն պարտի
վերածել զմեզ օգտութի՛ երախ
տագիտութե՛. մ՟ զի նա բանայ
զաղբիւր Ա՛ծային գթութե՛,
զցօղ ողորմութե՛, և զներհոս_
մունս շնորհաց։ Քանզի որքան
մեծագոյն է երախտագիտու_
թի՛ն ՚ի հոգւոջ, այնքան ընդու_
նակագոյն եղանի հոգին առ ՚ի
ընդունել զշնորհս, և այնքան
լիագոյն առատաբաշխագունեղն
Ա՛ծ հարկադրի առ ՚ի առատա_
բաշխել։

Օյայտ_

Օյայտյանդիմանութի ճշմար-
տի երախտագիտութեան
ունի նա , որ յետ մտածելոյն
զիւրաքանչիւր նախատացեալս ,
որք օգնեն առ երախտագիտու-
թիւն, մն իւրաքանչիւրոց պար-
գևաց փոքունց՝ և մեծաց , 'ի
բոլորէ սրտէ գոհանայ՝ երբ զնո
սին պատկառանօք ընկալնու և
բոլորով ջանիւ՛ զհնարս վերըն-
դունեցեալս 'ի սիրելագունեղէ
ոմնէ, գունդործէ անապարտելի
պահել : Վանզի որպէս հաճոյ
եղև բարեկամին պարգևն՝ զոր
ոչ գոհունակաբար վերընկալաւ ,
և այնքան փութանակի կամս-
հորաբար եղծէ, կամ կորուսա-
նէ : Ոչ միայն կարօտիմք երախ-
տագիտութե 'ի յայնս իրս , որք
են առ մխիթարութի մեր, այլ
նաև 'ի յայնս իրս , որք են առ
տառապանս մեր : Ն՞ զի 'ինոյ-
նոյ

նոյ, և 'ի բարութե՟ տայ Ա՟Ծ զերկրպագանչիւրն: Առ այս է զոր ասէ տօբիթ, օրհնաբանեմ զքեզ Տ՟ր, զի պատժեցեր զիս, և առողջացուցեր զիս: Քան- զի մ՟ն ժամանելոյ առ հաւս սար շնորհ 'ի ներկայիս, և առհաւա՟ա սար փառս 'ի հանդերձեալն՝ տայ Ա՟Ծ պջերմեռանդութի՟, և թոյլ տայ հանդիպիլ փորձութե՟ց. և կամ մ՟ն մեծագունի օգտութե՟ թոյլ տայ փորձուե՟ց, ո՟պ թոյլ ետ յոբայ որ ասաց: Եթէ զբա րիս ընկալաք 'ի ձեռանէ Տ՟ն, չարեացն ո՞չ համբերիցեմք, իբրու թէ ասիցէր, զերկաքանչիւրն գոհունակաբար պարտիմք ըն- դունիլ:

Օ յայտյանդիմանութի՟ ապե- ղրախտութե՟ յայնժամ ունի որ՝ յորժամ փակէ զսիրտ իւր չար կամաւ̂ իւ̂իք, կամ ոխակա- լու-

լութբ̃, կամ անհաստատութբ̃, կամ ժամանակաւոր հեշտութբ̃, և կամ մարմնաւոր բարեկամութբ̃, յաղագս որոց ոչ կարէ ընդունել զհոգևորս պարգևս, կամ զընդունեցեալս շնորհս ոչ հոգայ պահպանել, կամ զշարաբերեցեալս ինքեան բազմապատկել, և կամ զնոսին վայելել ըստ կարգաւորման Ա̃յ · և ևս այնպիսին վ̃ն հասարակի օգտութե̃ ոչ աշխատի · կամ մինչ պարգևօք յոյժ առեցելովք 'ի մարմնոջ, և 'ի հոգւոջ, և 'ի զօրութիւս հոգւոյն ճոխանայ, ընդդէմ ինքեան Ա̃յ մարտնչի · ո՛հ թէ ո՛մ̃ յանխնաբար հանդիպի : Քանզի յայնժամ արդիւնաւորի կորուսանել զընաւան, յորժամ 'ի կիրառնու զայնս ընդդէմ առատաձեռնողին :

Յաղա_

Յաղագս Բարւոյ Նախանձու հոգւոյ:

Գլուխ Վաթսունեւվեցերորդ:

Ո՛Ր մարթ է կատարեալ բարի նախանձն հոգւոց է, յորժամ ոք ս͞ր մտածմամբք, ջերմեռանդն ըղձիւք, արտասուօք, աղօթիւք, հսկմամբք, ծոմապահութ͞բ, քարոզութեամբ, խոստովանութ͞բ, խորհրդատուութ͞բ, վարդապետութ͞բ, և այլովք բարեօք գործովք աշխատի վ͞ս փրկութեն հոգւոց: Վ͞ան զի թէ որքան մեծ շնորհ իցէ այս՝ գրէ բերդայ: Ո՞ր կենցաղավարութիւն կարէ գոլ բարձրագոյն, և հաճոյագոյն Ա͞յ, քան այնց, որք հանապազորդականաւ կրթութ͞բ ջանան դարձուցանել զայլս առ շնորհ հեղինա_

նա

նակին իւրեանց , և յաճախա_
դունի՛ շահեցմամբ հոգւոց հա
ճատեցելոց միշտ ջանան աճե_
ցուցանել զուրախութի երկնայ_
նոյ դասուն ։ Աստի ասէ Գրի
գոր 'ի վ՟ն եզեկիէլի , ոչ իմն
հաճոյագոյն պատարագ ամե_
նակալողին Ա՟յ կատանի այնպի_
սի , որպիսի է բարի նախանձն
հոգւոց , և այս վ՟ն պատկերի
երրորդութեան ներատպեցելոյ 'ի
հոգիս ։

Առ բարի նախանձ հոգւոց
պարտի ներածել զմեզ օրի_
նակն Յ՟ի Ք՟ի , որ 'ի բոլոր
կեանս իւրս այնքանեաւ ջեր_
մութ՟բ ծարաւեցաւ դարձման
մեղաւորաց , և կատարելութե
բարեաց , մինչ զի վ՟ն վերագն_
ման հոգւոց վաճառեցելոց՝ ըզ
իւրաքանչիւր անդամս իւրս մա
տոյց իւրաքանչիւրոց պատժոց ։

և վերջապէս զանձն իւր մա_
տոյց անարգադունելի մահ_
ուան, ըստ բեռնադրոսի, որ
ասէ, այնքան վն մարդկայնոյ
վերահաշտութե փոյթ եղև նմ,
զի ոչ ուշադրէր վարձուց իւրոյ՝
մինչ զմոլորեալսն դարձուցանէր:
Ո՞հ թէ որքան համարեցաւ
զարժանապատուութի հոգւոց,
և զորքան նախանձ ունէաց առ
հոգւոյն, որ վն փրկութե նոցին
զբոլոր պատուականագոյն ա_
րեան իւր որդին Ա.Յ մատոյց
հօր Ա.Յ, մինչ սակայն բաւա_
կան իցէր մի կաթ այնքանւոյ
պատուականի արեան առ՚ի փր_
կել զբոլոր ազգ մարդկան, ոպ
ասէ ամբրոսիոս: Եւ մանաւանդ
մինչ նմ ոչ ինչ առաւելանայր
կամ նուազիւր ՚ի կոչմանէ երա
նութե: Օ այս ազնուութիւն
հոգւոց Ճանաչեաց իմաստուն
ոյ,

ւոյ , որ 'ի մէնջ անծանօթ գը_
տանի , զորմէ գանկատէ սէրն
բեռնաւորտա ասելով , Ա՜հայղ
զի այսքան փոքր համարիմք զայդ
նուաճութիւն հոգւոյն , որոյ ներ_
կայութիւն կեայ մարմինն , որոյ
բացակայութիւն ցուցանէ թէ
զինչ շարաբերէ ներկայութիւն
նորին , զոր Ա՟ծ այնքան համա_
րեաց , մինչ զի զմիածինն իւր
ետ մ͞ն ն͞ր , զոր և սատանայ
այնքան համարեաց , մինչ զի մ͞ն
ն͞ր զբոլոր աշխարհ ընծայեաց :
Ոյայսպիսանդ խոնարհութիւ ճշմար_
տի եռանդի ունի նա , որ
ոչ հոգայ զյատուկ կեանն , այլ
զի շահիցի ք͞ի զբազումս հո_
գիս : Ոայս բարի նախանձ
ունեաց դաւիթ , մինչ ասաց ,
ա՛ տայցէ զի ես մեռայց մ͞ն քոյ
որդեակ իմ աբիսաղոմ : Ո՛չ
առաքեալն մինչ ասաց : Ես ինքն

 ծա_

ծախեցայց վն հոգւոց ձերոց ։
Եւ դարձեալ ասէ, հանապազ_
օր մեռանիմ՝ վն պարծանաց
ձերոց․ եղբք, տանիմ զորոգայթս
մահուան ։ Եւ երանելին տօմի_
նիկոս՝ մինչ կամեցաւ վաճառել
զինքն վն ուրուք գերեցելոյ,
զոր կապեալ ունէին բարբա_
րոսքն ։ Եւ դարձեալ վն այլոյ
ուրումն, որ մնայր 'ի մէջ հերե_
տիկոսաց վն ապրելեաց՝ կամե_
ցաւ վաճառել զինքն, զոր սա_
կայն ամենիմաստն Քս վասն
կեցութե հոգեաց բազմաց՝ ան
վաճառելի պահեաց ։

Ոյյայտանդիմանութի սորյ
եռանդի ունի նա, որ
զհոգեւորաց գործոց առաւել
հոգունակ է վն ընծայից՝ քան
վն հոգեաց ։ Այնպիսին չարա_
գոյն է քան զսատանայ, ո ։ օրի
նակի 'ի թագաւորն սոդոմայեց
ւոց,

ւոց , որ ասաց աբրահամու , առուր ինձ զհօտխոյն , և զայլս իրս առ՛ մի՛ քոյ ։ Ա՛յլ որ առա_ւել աշխատի մի՛ բարեկամութե՛ մարդկան, կամ մի՛ օգտի , քան մի՛ սրբութե՛ և կատարելութե՛ նոցին, այնպիսին ոչ կարէ ասել ընդ առաքելոյն , ո՛չ խնդրեմ զձերն, այլ զձեզ ։

Արդ՝ գիտելի է, զի ուր ուրեք երկուեն՝ որք շարժեն առ իմն գործ , յ՛ , Ա՛ծ , և այլ իմն էր, դժուարաւ ճանաչի , թէ որն արդեօք առաւել շարժիցէ ։ Օ՛րինակ , զոմն շարժէ առ՛ ի լինել զխոստովանութի՛ , կամ առ այլ իմն հոգևոր գործ , ար_դեօք փրկութի՛ հոգւոց շարժէ , թէ յոյժն շահից , և օգուտն , կամ հաճոյանալն , կամ ազա_տութի՛ , և կամ այլ ինչ հեշ_տութի՛ ։ Աստէն դժուարաբար

տարորոշի , արդեօք որն սոցին առաւե՛լ զգածէ և շարժէ ըղ-ձերտ աշխատողին , և գործո-ղին : Բայց սակայն յայտնի յանդիմանութի լինի, թէ ոմն 'ի նախատացելոց առաւե՛լ շար-ժիցէ , քան Ո.Ծ, կամ փրկութի հոգւոյ , յորժամ՝ ոք առաւե՛լ յօժարութե լսէ փարթամաց , ազնուա՛ց , երիտասարդաց , և գեղեցկաց , քան աղքատաց , անտոհմից , ծերոց , և տգեղաց , և մինչ բազմիցս՝ և երկար ժա-մանակ բերկրի լինիլ ընդ նոսին , քան ընդ սոսին , և թերևս համդերձ փոքրագունի՛ պտղով , մինչ սակայն սոքին զայնքանս սէս խղճմտանս ունին , որքան նոքին , կամ զարքադոյնս , և այնքան , կամ այլ աւելի հնա-զանդին խրատուց քան զնոսին , և այնքան՝ կամ աւելի անսան

կա-

կատարելութեն քան զնոսին, և
այնքան՝ կամ այլ աւելի հաճոյա
նան Տն̃ քան զնոսին ։ Բա
վկայութե յակոբայ որ ասէ ։
Ոչ ապաքէն զաղքատս ընտրեաց
Ած̃ փարթամս հաւատով, ժա_
ռանգորդս արքայութեն, և դուք
անարգեցէք զաղքատս, ո՛չ հոգա_
լով զնոսին ։ Յորս սակայն քո̃
մեծագունեղապէս պատուէի ,
ոպ̃ ասի 'ի ներբողեանս 'ի վր̃
այնր բանի, զամենեսեան պա_
տուեցէք ։

Դարձեալ․ բաւական և յայտ
նի յայտյանդիմանութի է,
յորժամ'ի գործս մեր առաւել
խնդրեմք զայն որ է'ի կողմա_
նէ քո̃յ, քան զայն որ է'ի կող_
մանէ մեր ։ Ո̃ զի առ այնս
գործս, որք ունին զաչխատու_
թի, և զկին մխիթարութի, որ
պիտիք են քարոզուի, խոստով_

անութիւն, առաջնորդութիւն, և նմանք սոցին, թէպէտ մեծ իցէ վտանգն 'ի նոսին, սակայն առայնս իւրաքանչիւրոք պատրաստ գտանի։ Իսկ 'ի յայնց գործոց որք պարունակեն միայն զաշխատանս, և ո՛չ զմխիթարութիւն, որպիսիք են, ծառապահութիւնք, հսկմունք, և ձաղանք, և նմանք սոցին, թէպէտ չիցէ 'ի նոսին որոգայթ ինչ, սակայն իւրաքանչիւրոք հրաժարի յայնցանէ, որքան կարէ։

Յաղագս Աղքատութեան։

Գլուխ Վաթսունեօթներորդ։

Ճ՛Շմարիտ աղքատութիւն է ո՛չ լինել կապեցեալ կապս նոր մեղաց, որք ճշմարտապէս կա-

կապէն զմարդն, ըստ այնմ, անօրէնութիւնք իւրք ըմբռնեն զամբարիշտն, և կապանօք մեղաց իւրոց համակապի իւրաքանչիւրոք ։ Իսկ մեղքն առնեն ճշմարտապէս ծառայ, ըստ այնմ՝ բանի Տն որ ասէ, որ առնէ զմեղս ծառայ է մեղաց ։ Քանզի մեղանչելն ոչ է ազատութիւ ոպ ասէ անմտելմն, այլ է վատթարագոյն տեսակ ծառայութե ։ Յայսմանէ ծառայութէ ոչոք ազատի այլով, եթէ ոչ միայն օգնականութեն Այ · ըստ այնմ զոր ասէ ինքն · եթէ որդին զձեզ ազատեսցէ, յայնժամ ճշմարիտ ազատք եղիջիք ։ Ճշմարիտ ազատութիւն ունի նա, որ ոչ է ըմբռնեցեալ բաղձանօք իւրոց ժամանակաւորաց, ոչ գովութե, ոչ շնորհիւ մարդկան, ոչ հաճութե իւրով, ոչ

անհաձոյութի՛ւ օտարականաց , ոչ բարեկամութի՛ւ մարմնականա՛ց , կամ երկրաւորի՛ց ծառայականաւ , և ո՛չ հեշտութի՛ւ անցաւորի խնդութե՛ն ։

Առ սէր ազատութեան պարտի ներածել զմեզ կարդաւորութի՛ւն Ա.ծային, որ կամի ըզմարդն գոլ ազատ, ՚ի նշան որոյ ետ մարդոյն զազատական կամս, յայսմիկ մանաւանդ այսպէս նմանեցոյց զնա ինքեան՝ զի յօչու_ մեքէ բռնադատիլ կարէ , ո՛չ և ոչ Ա.ծ կարէ բռնադատել յիմ.ք ։ Զայդպիսի ազատական կամս ետ Ա.ծ մարդոյն ասելով յէկղէսիաստիկեայ, եդի առաջի քոյ զհուր, և զջուր, ՚ի յորն կամիս մխեա՛ զձեռն քո։ Առաջի մարդոյ են կեանք՝ և մահ ․ բարի , և չար , այն որ հաճոյ թուի նմա, տացի նմին ։

Իսկ առ ճշմարիտ ազատութիւն
աներկբայապէս ներածին նա,
որ պահպանութեամբ Ա՟ծայնոց
պատուիրանաց, խրատուց, և
ուխտից իւրոց զինքն անլուծա_
նելաբար կապէ. որ զմիտ իւր,
և զզգայութիւնս ՚ի փափկութեանց
զսպէ, որ զանդամն իւրս ոչինչ
կերպիւ ապօրինաւոր իրօք ըզ_
բաղեցուցանէ, որ զլուծ հնա_
զանդութեան սիրէ, և որ բոլո_
րով ջանիւ աշխատի, թէ զի
արդ Ա՟յ հաճոյանայցէ: Որ_
քան ոք առաւել յենու ՚ի նախ_
ասացեալսն, այնքան փութա_
նակի զճշմարիտ ազատութիւն
ստանայ, և ՚ի յայնմիկ հզօրե_
զագունաբար արմատանայ: Որ
ճշմարտապէս յայսմիկ աշխարհի
ազատաբար ըզկամս իւր որքան
կարէ կատարեսցէ, որսացեալ
ըմբռնի զանազանիւք թակար_
թիւք

թիւք սատանայի, և մինչ ազա
տագոյն եղեալ գոլ երևի, յայն_
ժամ հզօրեղապէս և ստուգա_
պէս ըմբռնեցեալ 'ի ծառայու_
թե սատանայի պահի:

Օ յայտյայտնախմնութի ձշմար
տի ազատութե ունի նա,
որ ոչ խմէք այնց տենչայ, որք 'ի
ընտանեկցութէն Ա՟Յ օտարա_
ցուցանեն զմիտն նր, կամ հեռա
ցուցանեն. որպիսի է առաջնոր_
դութի, շուրջ զարտաքնովք յա
ձախակի զբաղումն, զհանդոր_
րութէ միտքինոյ սաստիկ հոգա_
ծութին, մտաց լքումն, առ զա_
նազանս իրողութիս տարացն_
դումն, այլոց վարուց՝ և խղճ_
մտանաց յանդուգն տրամադն_
նումն, խւրոց պակասութեց առ
քսարումն, կամ փոքրկցուցումն,
և պակասութեց մերձաւորաց
յայտնումն, կամ ծանրացու_
ցումն:

յումն ։ Ի՛ և այլ յայտյանդի_
մանութին ազատութե․ ապահով_
ութի մտաց զթողութե պատ
ժոյ՝ և մեղադրութե մեղաց ,
որ յառաջանայ՚ի յեռանդէ սր_
տին , որ երբեմն շրջաբերի՚ի սր
տի, ո՛չ հուրն՚ի հնոցի, և ըղ
մարդն նախապէս ցուրտ և դե_
ղնագոյն՚՚ի յաղօթս առնէ ջերմ
և կարմրագոյն․ և այս եռանդ
ծախէ զմմ արատ և զպատիժ,
ո՛չ հուրն ծախէ զժանկ եր_
կաթոյն ։

Օ յայտյանդիմանութին ծառայ
ութե և գերութե ունի
նա , որ խօսէ զլուծ հնազան_
դութե , որ գարշի՚ի սիրալրա_
կանէ եղբայրական յանդիմա_
նութե , որ հանապազորդ խորհի
զվրէժխնդրութե վս զրկանաց
կրեցելոց յինքենէ , որ բաղ_
ձայ գովութե , և շնորհի մարդ_

կայ_

կայնոյ · որ գիտութ̃ք, և խս_
տասրտաբար զգածի շուրջ զիւ̂
իք, որ ընդդէմ Ն.Ծ, ընդդէմ
խղճիմտաց, կամ՝ ընդդէմ կա_
մաց առաջնորդաց, կամ որ 'ի
ընդունման, և 'ի տրման ըն_
ծայկանց կամ՝ գրոց բարեկա_
մականաց հեշտանայ ։ Ուստի
ասաց ոմն իմաստուն, ընծայ_
կանց առընդունումն՝ է ազա_
տութե վաճառումն ։ Եւ յօբ
ասէ ։ Հուր կիզեսցէ զյարկս
նոցին՝ որք յօժարութ̃ք առնուն
զընծայս, ե̃ր, հուր սուտ սիրոյ,
և հետևապէս այնմիկ հետևին
կապանք ծառայութեան ։ Իսկ
զտուճողէն ասէ սաղօմոն, որ
տայ զընծայս, ստանայ զպա_
տիւ, այլ 'ի բաց բառնայ զհո_
գիս առողաց ։ Իւրաքանչիւրքն
սոցին բացաբառնան պաշատու_
թի մարդոյն, և վերածեն 'ի
յողոր_

մեղի ծառայութե՟ն ։ Վ՟ն զի ոգին ոչ կարէ պարապիլ ազատութե՟ 'ի յո՟ծ , որ շուրջ զպայսպխեօք զբաղի ։

Յաղագս Կրօնի ։

Գլուխ Իննսուներորդ ։

Ո՛Ր մաքուր կրօնն , կամ հոգեւոր կեանն է , ո՟ր ասէ երանելին յակոբոս , այց առնել որբոց , և այրեաց 'ի նեղութե՛ն նոցին , և անարատ պահել զանձն յաշխարհէ ։ Նա անարատ պահէ զանձն յաշխարհէ , որ ամենևին հրաժարի 'ի բարուց աշխարհականաց , և խորշի որքան կարէ , այնքան 'ի մեղաց մարմնականաց , որքան 'ի հոգեկանաց ։

Ու ճշմարիտ հոգեկան կեանն պարտի ներածել զմեզ օգտութին, զորմէ ասէ գիրն, ոգին է որ կենդանացուցանէ, մարմինն ոչինչ օգնէ: Եւ ըստ այնմ առաքելոյն, որ ասէ: Որք մարմնով են՝ Այ հաճոյանալ ոչ կարեն: Դարձեալ. որ կամի ճշմարտապէս լինել հոգեւոր, պարտի փախչել և ատել զմարմնաւոր հանդորրութին, այ, դարշիլ 'ի մարմնականաց ցանկութեց, որք զինուին ընդդէմ հոգւոյ, ոպ ասէ պետրոս, և բաղձալ խստութե, և մարմնաւորի անհանդստութե. վն զի այսօրիկ պահպանեն զշնորհ, ոպ փուշք պահպանեն զբանջարս 'ի պարտիզս: Ամնզի շնորհն տարագնդի ի ձեռն ականջաց, բերանոյ, և աչաց: Ոպ հուր և ջուր 'ի միասին գոլ ոչ կա-

կարեն, այսպէս և ոչ մարմնական, և հոգեկան փափկութիւն, ըստ Բեռնարդոսի: Պարծել. պարտ է ճանաչել՝ թէ մարդն յինքենէ ոչինչ կարէ զբարւոյ · որպէս ասէ առաքեալն: Քանզի ոչ եմք բաւական խորհիլ զինչ ՚ի մէնջ իբրև ՚ի մէնջ, այլ բոլոր բաւականութիւն մեր յԱստուծոյ է. և այս բառնայ զյանդգնութիւն: Ո՛վ կի զամենայն՝ կարէ նուաճ, առաւելագոյն և կատարելագոյն, քան ՚ի ձեռն խորոյ ինքեան, ըստ առաքելոյն որ ասէ · զամենայն ինչ կարեմ նուաճ որ զօրացուցանէ զիս, և այս ՚ի բաց բառնայ զյուսահատութիւն: Երկոքեանքս այսորիկ կարի յոյժ վնասակարք են հոգևորաց, և բազմիցս մարտնչին · ըստ, յանդգնութիւն, և յուսահատութիւն: Պարծեալ · ունիլ զինքն միշտ

առա-

առաջի Ա՟Յ , ոչ միայն որքան անարգ է, այլ նաև որքան անարգ գոլ կարէր՝ եթէ Ա՟Ծ ոչ պահպանիցէր, և այս բառնայ զփրկացումն : Եւ՛ թէ Ա՟Ծ պահանջէ զհամար զամենից չարեաց գործեցելոց, և բարեաց բացաթողեցելոց , և շնորհաց զանցառեցելոց վ՟ն ինքեան , և վ՟ն հասարակութե՟, և այս ներածէ զարդար երկիւղ: Պարձեալ , զ՟մ բարի ընկալնուլ իբրև յ՟յ տուօղէ, և այս արտաքսէ զսուտ սէրն , և ներածէ զերախտագիտութի՟ : Եւ՛ զ՟մ չար (բաց 'ի մեղաց) ընկալնուլ իբրև յ՟յ բարեգթաբար թոյլատուօղէ վասն մերոյ օգտութեան , և այս ներածէ զհամբերութի՟: Որքան որ առաւել զարգանայ 'ի յայտնիկ , այնքան ներածի առ հօգևոր կեանն,

կեանս, և 'ի նմին ամի, և համա-
հաստատի։

Այսպիսոյանդիմանութիւն ճշմար-տի հոգևորականի կենի ունի նա, որոյ հոգին բոլորովին իշխէ մարմնոյն, որ այնպէս և այնքան շուտով զգայ զանհանգստութիւն հոգևոր, որքան և որպէս զգայ զմարմնաւորն. և այնպէս, և այնքան խորշի 'ի տեղւոջէ, 'ի ժամանակէ, և 'ի մարդկանէ ուր, և 'ի ձեռն որոյ վնասիլ կարէ 'ի հոգւոջ, ոպ̃ ուր և 'ի ձեռն որոց կարէ վնասիլ, և վշտացուցանիլ 'ի մարմնոջ. և որ այնպէս փութանակի ջանայ բժշկել զհոգին, ոպ̃ զմարմին, և այնքան առաւել զգուշանայ վս հոգւոյն, քան վս մարմնոյն՝ որքան առաւել արժանաւորագոյն է հոգին քան զմարմինն։ Դարձեալ. նա

ունի զյայտյայտնդիմանութ̃ի ձը_
մարմնի կենի հոգւորի, որ այն_
քան ընդերկրի 'ի կերակուրս հոգ
ւորս , որքան 'ի մարմնաւորս ,
և այնպէս յակամայ պանդխտա_
նէ յիմիք ժամու զկերակրոյ
հոգւորէ : ոչ զկերակրոյ մարմ
նաւորէ : Ո՛չ այնպէս կարդա_
ցորաբար առնու զկերակուր
հոգւոր, ոչ զմարմնաւորն : Ո՛չ
այնքան ընդունաւէ զինքն առ
հոգւորս կերակուրս՝ մինչ ոչ
յօժարի , ոչ հիւանդն ընդա_
դառնի առ մարմնաւորս կերա_
կուրս՝ մինչ զզուէ 'ի նոցանէ :
Ի՛ և այլ յայտյայտնդիմանութ̃ի
հոգւորի կենի , եթէ մարդն
այնքան մտադրութ̃ե հոգածու
լինի շուրջ զհոգւով , որքան
շուրջ զմարմնով , եթէ այնպէս
պատրաստ գտանի 'ի համայնս
հնարաւորիլ հոգւորի բժշկին վ̃ե
առող_

առողջութիւն հոգւոյն՝ ոչ մար֊
մնաւորի՝ վասն առողջութեան մար֊
մնոյն ։ Նա՛ այնպէս հոգունակ
է առ ՚ի ստանալ զշնորհս որում
կարօտի ՚ի ձախորդութեան, և
յաջողութեան, որում կարօտի ՚ի
վարելն ընդ բարեկամս, և ընդ
թշնամիս, որում կարօտի մինչ
գոյի, կամ մինչ պառաւէի, և
որում կարօտի մինչ է միայնակ
առաջի Ա. Ծ., կամ մինչ լինի ՚ի
մէջ մարդկանց, որպէս հոգ֊
ունակ է զկերակրոց աւուրց
ուտխաց կամ պահոց, զհան֊
դերձից ձմերայնոց, կամ ամա֊
րայնոց ։ Նաթէ այնքան մտա֊
դրութեամբ ջանայ ստանալ՝ բազ֊
մապատկել՝ և պահել, և օգ֊
տակարաբար բաշխել զպարգևս
հոգևորս, որքան աշխարհականքն
զպարգևս մարմնաւորս, և այն֊
քան առաւել ուշադիր է զհո֊

դւոյ քան զմարմնոյ, որքան արժանապատուագոյն է հոգին քան զմարմին ։ Զայսցանէ ամենեցունց ասէ՝ առաքեալն ։ Որք ըստ մարմնոյ են, զայնս որք մարմնոյ են խորհին ։ Իսկ որք ըստ հոգւոյ են՝ զայնս որք հոգւոյ են խորհին ։

Յայտոյանդ իմանութի կենի մարմնաւորի է, կեալ ըստ կանոնի մարմնոյ ։ Որպ ասէ օգոստինոս, այնպիսին ըստ մարմնոյ կեայ, որ գնայ ընդ որ կամի․ ննջէ երբ կամի, և ցորքան կամի․ խօսի զոր կամի, ուր կամի, և ընդ ում կամի․ ուտէ և ըմպէ երբ կամի, և զոր քան կամի․ ծիծաղի, և զուարձանայ անվայելչաբար՝ երբ կամի և ՚ի մէջ որոց կամի ։ Վերջապէս որ ինչ համեղ է հոտոտելեաց զայն որոնէ, որ ինչ փափուկ

շօշափման, որ ինչ հեշտալի տե_
սողութե, և որ ինչ ըերկրալի
մարմնոյ խուրում զայնս 'ի գործ_
ածէ, և այնց հետևելի, որպի_
սաբար կամի, և յորժամ կամի.
զի զհամայնս մարմնաւորս՝ զօ_
րինաւորս՝ և զապօրինաւորս կա_
մի: Այլև հեշտանայ 'ի գեղեց_
կագունեղս զգեստս, 'ի ձիա_
ւորութինս, և 'ի զէնս յորժամ
կամի, և ոչ կամի. և այսպէս
ոչ ըստ Այ, այլ մարմնաւորա_
պէս կեայ, և զուարձանայ, և
զընաւս իղձս մարմնոյ խորոյ կա_
տարէ ոչ կամի, և յորժամ
կամի: Գուարձեալ. գոյ և այլ
յայտյանդիմանութի կենի մար_
մնաւորի, յն, համարձակութի
լեզուի, յորմէ հետևի տարա_
ցրումն սրտի. ըստ այնմ յակո_
բայ՝ որ ասէ. եթէ ոք համարի_
ցի զինքն գոլ կրօնաւոր, և ոչ

սանձահարիցէ զլեզու իւր, այլ զբաղեցուցանիցէ զսիրտ իւր, այնպիսւոյն վայրապար է կրօնաւորութիւն։ Սակս այսորիկ գրի առակաց, որ պահպանէ ըզբերան իւր, պահպանէ զհոգի իւր։ Մա՛հ և կեանք 'ի ձեռն լեզուի են։

Յաղագս Ողորմութեան։

Գլուխ Ութսնևիններորդ։

Ճ՛Շմարիտ և կատարեալ ծանրութիւն է, յորժամ համայնք ախորժմունք՝ և ուժգնութիւնք հոգւոյն միահաղոյն համագումարին 'ի յԱծ։ 'Ի ձեռն սորին Ճշմարտապէս յետս քարշի միտն 'ի յունայնութէ։

Նա՛ ապա հնգեքին զգայութիւքն համագօպէն յիրաց համօղչաց։

Իսկ

Իսկ յորժամ հոգին բացահե-
ւանայ յայնմանէ երանեցելոյ
միաւորութե՟ն, իսկոյն Թակար-
Թի ՚ի զանազանից ունայնութ՟ց ։
Ոնզի համայնք իրք, որք գտանին
՚ի ներքոյ երկնի, են ունայնք,
ո՟պ ասէ Եկղեսիաստէսն ։

Առ ճշմարիտ ծանրութիւնն
պարտի ներածել զմեզ,
ամենայն օրինակն Յ՟սի Ք՟սի,
զկարգաւորագունեղ կացութե՟ն
որոյ, այսպէս ասէ օգոստինոս ։
Ա՛ քանզի ընթեռնումք զո՟նէ
Յ՟սէ Ք՟սէ ցաւեալ գոլ, լա-
ցեալ գոլ, ՚ի Ճանապարհի վաս-
տակեալ գոլ, զնախատինս և ըզ-
զրկանս տարեալ գոլ. (զո՞ր օրի-
նակ) զձաղանս, և ըզխաչն ըն-
կալեալ գոլ, սակայն ոչ երբէք
ընթեռնումք զնմանէ ծիծա-
ղեալ գոլ. կամ ՚ի վ՟ր երկրի
զաջողութի՟ն ունեալ գոլ ։

Յայսմիկ ըստ ա̃մի , յայսմիկ յուսով լի խնդան ամենայն ընտրեալք, մինչ սկսանին խոնջիլ ձախորդութե̃ աշխարհի, և յոչ ումանց յաջողութեանց նորին պատրողաբար խաբին, գիտելով զգոլն այլոյ կենի վերակայիլ: Դարձեալ. զի սէ̃ գիրն կարի յոյժ պարսաւէ զանձարձակութի և զծիծաղս, ըէ̃, որ ասէ, զծիծաղն համարեցի մոլութի, և խնդութե ասացի վ̃ էր 'ի զուր պատրես. և յայլուր. ծիծաղն ցաւով խառնեսցի, և 'ի վախճանի խնդութե պաշարէ ողբն: Նաև սաղմոերգուն խօսի առ տ̃ր, ատեցեր զայնս՝ որք պահեն զունայնութիս սնոտիս : Նաև մանաւանդ սպառնացումն յո̃ի որ ասէ. վայ ձեզ որք ծիծաղիքդ այժմ, զի լացջիք : Դարձեալ՝ զի կարի

յոյժ

յոյժ յետս քարշէ զխորաքանչ֊
իւրոք 'ի ընտանեկցութէն Ա.Յ,
և խաւարացուցանէ զմիտն 'ի ըմ֊
բռնմանէ շնորհաց նր:

Օյայտյանդլիմանութի ճշմար֊
տի ծանրութե ունի նա,
որ ոչ պատարկ բանիւք, ո՛չ սանձ
արձակ շարժմամբ, և ո՛չ ի՛իք
աւթիւ գրգռէ զոք 'ի թեթե֊
ութիւն, այլ միշտ յինքեան, և
'ի յայլս խոտէ 'ի սրտէ զսանձ֊
արձակութի, խորշի յամենից
տեղեաց՝ յորս կարէ սանձարձակ
լինիլ, և փախչի յամենից մարդ֊
կանց՝ զի պահիցէ զծանրութի,
գիտելով զայս՝ թէ որ շօշափէ
զձիւթ պղծեսցի 'ի նմանէ, և
որ մասնակցէ զինքն սանձարձա֊
կաց, ոչ զերծանի 'ի սանձարձա֊
կութէ: Այնպիսի էր երանե֊
լին յոբ, որ այնքան ծանր եղև,
մինչ զի արբ սանձարձակք 'ի ներ
կա֊

կայութէ Նորին փախչէին․ ո՞վ ինքն ասէ․ տեսանէին զիս երիտասարդք, և թագչէին ։ Ի՜ւ զայնքան սովորութիւն ունեայ ծանրութե, մինչ զի եթէ ներհակն երևեցիւր 'ի նմին, ոչ ոք հաճատայր ։ Ուստի ինքն ասէ, և յորժամ ծիծաղէի առաջի նո՛ց․ ոչ հաւատայի՞ն ինձ, և լոյս երեսաց իմոց ոչ անկանէր յերկիր ։

Ո յայտյանդիմանու՞ի թեթևութեան ունին այնոքիկ, որք դիւրաստահք են 'ի ծիծաղ, 'ի կատակ, և ծաղրածուք 'ի բանս, սանձարձակք 'ի բարս, յաճախօղք 'ի տեղիս սանձարձակս, շրջօղք՝ ընդ արանց սանձարձակաց, և բնակօղք ընդ նոսին, որք փախչին յարանց ծանրակացից, և դժպեհի թուի նոցին տեսանել զծանրակացութիւն,

թուիս, համարելով թէ 'ի ծանրակացութեան հանդիպեցի ինքեանց տկարութեան մարմնոյ ։ Այսպիսեացն ասի 'ի գիրս Էկղեսիաստիկեայ ։ Ուրախ լեր երիտասարդ 'ի մանկութեան քում, և սիրտ քո լիցի 'ի բարիս յաւուրս երիտասարդութեան քոյ · շրջեաց 'ի ճանապարհս սրտի քոյ, 'ի հայեցման աչաց քոց, և գիտեա՛, զի վասն այսոցիկ ամենեցունց ածցէ զքեզ Աստուած 'ի դատաստան ։

Յաղագս Պարզամտութեան ։

Գլուխ Տասներորդ ։

Ճշմարիտ և կատարեալ պարզամտութիւն է զոչ ոք վնասել, այլ ամենից օգտել, որպէս ասէ մեկնիչն 'ի վերայ առակաց ։

Այսէ

Այս է նախկին առաքինութիւն, զորմէ գովաբանի յօբ։ Ո՞չ էր յօբ այր պարզամիտ. գրեթէ գերազանցէր ՚ի նմա այս, քան զայլս առաքինութիւնս ։ Զայս հրամայեաց տէրն մեր յորժամ առաքէր զառաքեալսն ընդ ոլորտս տիեզերաց առ ՚ի գարձուցանել զանհաւատս ՚ի միութիւն կաթուղիկէի հաւատոյ, ասելով. եղերուք խորհեմք իբրև զօձս, և պարզամիտք իբրև զաղաւնիս, ուր խորհեմութիւն համակցի պարզամտութեան։ Քանզի խորհեմութիւն թարց պարզամտութեան, է խորամանկութիւն։ Իսկ պարզամտութիւնն թարց խորհեմութեան՝ է յիմարութիւն։ Քանզի որպէս աղաւնին ոչ ճիրանաւ, և ոչ կտուցով վնասէ, այնպէս ճշմարիտ պարզամիտն, ոչ բանիւ, և ոչ գործով վնասէ։

սէ ։ Նա սիրէ ճշմարտապէս զպարզամտութիւն, որ ոչ զբաղի իբրև զմարթա շուրջ զբաղ-մօք ․ քանզի անդ են պատաղ-մունք, և բազումք, այլ միայն զմինն խնդրէ, զորմէ ասէ տէրն, սակայն մին է հարկաւոր, զոր-մէ գովի մարիամ, որ զբարե-գոյն մասն ընտրեաց՝ որ ո՛չ բարձցի ՚ի նմանէ ։

Նա է այն մի բարին՝ յորում գտանին համայնք բարիք ան չափք, և յաւիտենականք ։

Սու սէր պարզամտութեան պար-տի ներածել զմեզ օգտու-թեան, որ յառաջագայի ՚ի նմա-նէ ։ Քանզի գրեալ է թէ ընդ պարզամտաց է խօսակցութիւն նորին ․ յի ․ տն ։

Ընտանեկից է տէր պարզամտաց, որոց յայտնել զծածուկս խորս յօժարի ։ Ասաց տէրն առաքե-

լոց՝

լոց որք արգելուին զմանկունս
գալ առնա, պատասխանեաց,
Թոյլ տուք մանկտեացդ գալ
առիս, զի այդպիսեացդ է ար-
քայութիւն երկնից։ Այս է առա
քինութիւն, Թարց որոյ ոչ լինի
կեցութիւն։ Զի ասէ Տէրն, եթէ
ոչ դարձջիք, և եղիջիք իբրև
զմանկունս, ոչ մտանիցէք յար-
քայութիւնն երկնից։ Ոչ ասէ
եղիջիք մանկունք, այլ իբրև
զմանկունս. թ՟. պարզամիտք,
և անմեղք։ Է՛ և այլ օգտութիւն
պարզամտութեան, զորմէ ասի։
Որ շրջի պարզամտաբար՝ շրջի
համարձակաբար։ Քանզի Ճա-
նապարհ ապահովագունեղ առ
արքայութիւն երկնից՝ է Ճանա-
պարհն պարզամտութեան։ Ուստի
գրեալ է առակաց, Թէ ինքն
Ած պաշտպանէ զշրջօղս պար
զամտաբար։

Զայս

Օյայտյանդիմանութի՛ն Ճշմար-
տի պարզամտութե՛ ունի
նա, որ ոչ գործս ուրուք յե-
ղաշրջէ, այլ զբարին զամենից
նախադասէ, որ ոչ ուրուք զբա-
րին խեղաթիւրէ, կամ նուա-
զեցուցանէ. տենչայ կեցութե՛
ամենից, և ոչումեք բաղձայ
զչար. և որ առնէ զբարիս՝ և
բարեպէս, և որ զտնէ զգայ
զբարիս՝ և պարզութե՛ սրտին
խնդրէ զնա, որ ենթարկէ զինքն
կամաց նորին, և պահէ զպա-
տուիրանս նր:

Օյայտյանդիմանութի՛ն խորա-
մանկութե՛ ունի նա, որ
զայլ ինչ կրէ 'ի բերանոջ, զայլ
ինչ 'ի սրտի, և զայլ ինչ 'ի գոր-
ծոջ, ոպ՟ Յովաբ կալաւ զմօ-
րուաց Ամեսայեայ, և ասաց.
ողջ լեր եղբայր: և առժամայն
թագնաբար եհան զսուրն և
ես-

Եսայան զնա։ Ընդ դէմ այսոցիկ
ասէ տ͞րն, եղիցի բանն ձեր.
այոն այո՛, և ոչն, ո՛չ. այ͞ս, զայնս
զորս ունիք 'ի սրտի արտաքե_
րեցէք բերանով, և ցուցէք
գործով։ Ո՛վ յակոբոս ասէ,
այր երկմիտ, առանց հաս_
տատութեան է յա͞մ ճանապարհս
իւր։ Ո՛վ ա͞ծ անէծ զերկմիտս,
որք արդարև կամին ծառայել
ա͞յ, և սատանայի, այս է, կր_
թել զինքեանս 'ի մեղս, և 'ի
գործս բարիս։
Ընդդէմ այսոցիկ ասէ տ͞րն,
ո՛չ կարէք երկուց տերանց ծա_
ռայել, այ͞ս, ներհակաց։ Քան_
զի առաքինութի, և մոլութի,
բարի, և չար, բոլորովին ներ_
հակեն։ Բայց ընդդէմ այնո_
ցիկ, որք կամին հաճոյանալ
ա͞յ և աշխարհի, ասէ յակո_
բոս, որ կամիցի լինել բարեկամ
այսո_

այսորիկ աշխարհի, եղանի թշնամի ա̃յ:

Զյայտյանդիմանութին ստոյ-պարզամտութեն ունի նա, որ 'ի յարտաքսականի կենցաղավարութեն ցուցանէ զինքն պարզամիտ և 'ի սրտի կրէ զնենգութի: Զայսպիսեաց ասէ տէրն 'ի ձեռն Երեմիայի: Իւրաքանչիւրոք պահպանիցէ զինքն յընկերէ իւրմէ, և 'ի յամս եղբարս իւրս մի վստահեսցի. զի ա̃մ եղբայր խաբէլով խաբէ, և ա̃մ բարեկամ նենգութեամբ գնայ:

Յաղագս Լռութեան։

Գլուխ Երեսունմեկերորդ։

Ճ՛շմարիտ և կատարեալ լռ̀ութիւն է եղանակաւորել զլեզուն, ոչ միայն 'ի բանս ապօրինաւորս, որպիսիք են բամբասանք, ստախօսութիւնք, ստերդմնութիւնք, և բանք անպարկեշտք, թեթևք՝ սրտմտականք, վնասակարք, անիծականք, դատարկք, և նմանք սոցին, այլ նաև 'ի յօգտակարաց, և 'ի օրինաւորաց, ըստ այնմ։ Լուռ եղէ, և խոնարհեցայ, և լռեցի 'ի բարեաց. Սղ. պատմելեաց։ Նաև մեկնիչն, նա միայն ոչ անկանի 'ի յապօրինաւորս, որ զինքն զգուշութեամբ պահէ և 'ի յօրինաւորաց. զի ոչ միայն 'ի

'ի ձեռն բանից անօգտից և վնասակարաց, այլ նաև 'ի ձեռն բանից օգտակարաց շնորհն հոգևոր ցրուի մինչ 'ի խօսիլն եղանակն ոչ պահի։ Յանցաւակի է այս առաքինութի, զի, եղանակաւորումն լեզուի, ըստ վկայութե յակոբայ, որ ասէ. ամ բնութի գազանաց, թռչնոց՝ և սողնոց կարէ զսպել 'ի մարդկայնոյ բնութէ, բայց զլեզուն ոչ ոք կարէ զսպել։ Այլ զի է անհանգիստ չար, լի թունոք մահաբերիւք։ Ասէ մեկնիչն, լեզու խեղաթիւրից՝ վատթարագոյն է քան զգազանաց պատառողութիւն, քան զթռչնոց թեթևաւութիւն, և քան զօձից թիւնաւորութի։

Բանզի գազանաբարոյք են՝ որք սրեցին զլեզուս իւրեանց իբրև զսուր. են թռչունք, որք եղին

զլեզուանս իւրեանց յերկինս, և որոց բերանն խօսեցաւ զունայնութիւն. Են օձք, զորոց ասի, թոյնք իժից 'ի ներքոյ շրթանց նոցա։

Ի սէր լռութեան պարտի ներածել զմեզ՝ համեղագունեղ օրինակ տ̃ն մերոյ Յ̃ի Ք̃ի, որ գոլեալ զլռութիւն զդրմանէ յանցանաց հարցանեցեալ՝ նաև ոչ կամեցաւ զինքն արդարել, և ո՛չ 'ի ձեռն պատասխանատրութե՛ կամեցաւ զմահն իւր յապաղել։ Ի նոյնն պարտի ներածել զմեզ օրինակ ուրուք անապատականի, զորմէ ընթեռնանի, թէ զերիս ամս պահեաց 'ի բերանոջ իւրում զքար, ո̃չ զի ուսանիցէր պահել զլռութիւն։ Օի առաւել փութայէս ուսանի ոք խօսիլ, ըստ իմաստնոյ ուրումն որ ասէ, որ գիտէ խօսիլ՝

սիրտ՝ ուսցի և լռել: Առնոյնն պարտի ներածել զմեզ օգտութի, որ յառաջագայի 'ի նմանէ: Սա զի լռութիւն զտարացն դեալ սիրտն միադրէ, զպարզութիւն խղճի մտաց ներածէ, և զմիտն առընկալուածն Ածայնոյ շնորհին ընդունակս առնէ: Ուր ոչ գտանի լռութի անդէն մարդն դիւրապէս յաղթահարի 'ի թշնամեացն, ըստ այնմ որ ասէ, ոպ քաղաք բաց, և առանց պարըսպաց իցէ այսպէս այր՝ որ ոչ կարէ 'ի խօսիցն զսպել զոգի իւր: Վանզի ուր ոչ է եղանակաւորութն լեզուի, անդ ոչ գտանի կատարելութի, ըստ այնմ, որ ոչ մեղանչէ բանիւ, նա է մարդ կատարեալ, և ոչ այլոք · Ասէ մեկնիչն, ուր է պահպանութի լեզուի անդ է երանութի, ըստ այնմ: Երանի մարդոյ՝ որ ոչ է

սահեցեալ բանիւ: Վասնզի որ պահպանէ զբերանս իւր, պահ-
պանէ զհոգի իւր:

Օյայտյանդիմանութիւն լռու-
ւթեն ունի նա, որ մինչ ազատաբար՝ և օրինաւպէս, և թարց արգելման կարէ խօսիլ, որոյ և բանքն վերընդունեցեալք լինին համդերձ մեծաւ ըղձիւ, և սակայն ոչ իւիք կերպիւ կամ հազիւ ներածի առ ՚ի խօսիլ, մնածեալ զբանն զայն գրիգորի, որ ասէ. Եթէ մեծ մարգարէն էզէկիէլ եղև առաքեցեալ առ ՚ի խօսիլ, զեօթն օրնստեալ՝ և տրտմեալ լռէր, մտածելի է մեզ, որքան մեղադրանք իցէ նմին ոչ լռելն, զոր ոչ ոք հարկանորութի բռնադատէ խօսիլ: Մտածելի է և բանն այն աւետարանական: Ընդ ա՟մ դատարկ բանի, զոր խօսիցին մարդիկ՝ տայ-

տայցեն համարս յաւուրն դա-
տաստանի։

Յայտյանդիմանութիւն ստոյ լռութեն, կամ շատախօսու- թեն է, լքաբար և աղաղակաւ խօսիլ՝ 'ի յանպատեհ ժամա- նակի, կամ 'ի դիպուկ ժամա- նակի, զի 'ի մէջ այլոց ոմն երևի- ցի, թէպէտ բանն պատկանա- ւոր՝ իցէ բարեգունեղ. ընդդէմ այսմ ասի էկզէսիաստիկեայ. իմաստունն լռեսցէ մինչև ցժա- մանակն, իսկ յիմարն, և անզ- գամն ոչ պահեսցէ զժամանակ։ Կամ խօսիլ, ուր ոչ ոք հոգայ լսել, կամ ունկն դնել. ընդ- դէմ այսմ ասի, ուր ոչ է լսումն, մի հեղուցուս զխօսս։ Կամ մինչ պատասխանիցէ ոք նախքան ըզ լինելն հարցանեցեալ. ընդդէմ այսմ ասի, առակաց, 18։13։ Որ պատասխանիցէ նախքան զլսելն՝

յիմար դու զինքն ցուցանէ, և
արժանի ամօթոյ։ Կամ մինչ
պատասխանէ փոխանակ այլոյ՝
ոչ գոլով հարցանեցեալ. ընդ-
դէմ այսմ ասի, ով մանուկ դու,
'ի փաստի քում հաղիւ խօսեաց։
Յայտյանդիմանութիւն ստոյ
լռութն է լռել՝ ոչ վասն
առաքինութն, այլ զի մի՛ 'ի լռո-
ղաց ամաչիցէ. կամ ո՞չ զի վ͞ն
լռուն գովաբանիցի. կամ մինչ
ոչ գիտէ հասկացուցողաբար
խօսիլ՝ կամ օգտակարաբար ձա-
ռել՝ պատկառի. կամ ո՞չ զի 'ի
ձեռն լռութն զյիմարութի իւր
ծածկիցէ. ըստ այնմ, յիմարն
եթէ լռեսցէ իմաստուն համա-
րեսցի։

Յաղագս

Յաղագս Միայնակեցութեան:

Գլուխ Երեսուներկուերորդ:

Ո՛Չ միայն միայնակեցութիւն է՛ բացաքարշել զմիտս 'ի հոգոց և 'ի զբաղմանց արտաքսականաց գործողութեց, և յա̃մէ հեշտութե՛ ստեղծուա̂ծոց, և զբնաւս ախորժմունս, զկամս, զհաճոյութիւնս, միահաղոյն որքան կարէ ուղղել առ Ա̃ծ, ո՛պզի եղիցի մի ոգի ընդ նմ: Եւ այս յորդորէ եսայի ասելով: Մո՛ւտ 'ի վէմն, ե̃ւ, 'ի յածութին Տ̃ռի, թաքի՛ր 'ի խորս երկրի, ե̃ւ, 'ի վերան քարի: Որ է յայսմիկ վիմի, է՛ միայնակ, իսկ որ է արտաքոյ սորին՝ է՛ 'ի բազմութե: Յայսմիկ միայնակեցութե մնաց այնքան շնորհք և

և լուսաւորութիք մնաց ըմբռ-
նին, մինչ զի ընդունօղն եղանի
ծանր այլոց առ 'ի տեսանել.
ոպ մօսէս միայնակ մնալով 'ի
լերանն ընդ Այ զքառասուն
տիւ, և զքառասուն գիշեր,
այնքան լուսաւորեցաւ, մինչ զի
ճառագայթէր լոյս յերեսացն,
և 'ի պայծառութենէ երեսացն
իւրոց նշոյլք արեգական բղխէ-
ին, 'ի յորս հայիլ որդիքն իս-
րայելի ոչ կարացին, մինչև զքօղ
էարկ զերեսօք իւրովք.

Առ սէր միայնակեցութե պար-
տի ներածել զմեզ սրբա-
գունեղ օրինակ ՏԵՆ մերոյ Յի
Քի, զոր թէպէտ ոչ ուրուք
ընկերակցութի երբէք կարաց
արգելուլ 'ի հոգևորէ իրակու-
թե, սակայն բազմիցս խոյս ետ
յամբոխէն վն սիրոյ միայնա-
կեցութե, և երբեմն մինչ առա-
ւել

հել. ոչ կարաց առնել, 'ի սի-
րելագունեղից աշակերտաց իւր
ոց հեռացաւ իբրև քարըն-
կէց մի առ 'ի աղօթել, ո՛պ գրէ
Ղուկաս. այսու ցուցեալ մեզ
թէ նաև արք սո՛ք մինչ գտա-
նին 'ի մէջ բազմութեան, ոչ կա-
րեն ընտանեկցաբար պարապիլ
'ի յա՛ծ. կամ զդոյն ինչ, և կամ
զոչինչ չնորհ ստանան 'ի մէջ
մարդկանց: Ստուստ է զի
զաքէոս ոչ կարաց տեսանել
զտ՛ր յա՛ 'ի մէջ ամբոխին, այլ
յետոյ ետես զնա, և զձայն
փրկչին լուաւ, յորժամ միայ-
նակ էր 'ի ժամատեայ թզենին:
Սունոյնն պարտի ներածել զմեզ
օգտութիւն միայնակեցութեան,
զորմէ տ՛րն ասէ վ՛ս հարսին:
Ածից զնա յանապատն, և անդ
խօսեցայց 'ի սիրտ նորին: Ո՜ թէ
որքան երջանիկ է նա, որ գո-
նեայ

նեայ մի անգամ լսէ Ի.Յ ներքսապէս խօսողի : Խօսակցութինն 'ի սրտի է տալ զդժուարաց շնորհաց` զապահովութին մտաց : Ի նոյնն պարտի ներածել զմեզ օրինակ սրբոց անապատականաց , որք 'ի վաղնջուց շրջեցան յանապատի մոլորեալք 'ի լերինս , 'ի յայրս , և 'ի ծերպս երկրի , ո՞չ զի շարունակաբար կարիցէին պարապիլ 'ի յած , և երբեմն զերեսուն կամ զքառասուն ամս ո՛չ տեսին զմարդ :

Զյայտյանդիմանութի ճշմարտի միայնակեցութե ունինա , որում ծանր պատիժ երևի լինելն ընդ մարդկանց , և 'ի նոցանէ զինքն հեռացուցանել ջանայ , որով և իցէ առթիւ որքան կարէ , ըստ այնմ սաղմոսի որ ասէ . ահաւասիկ բացահեռացայ փախչելով` և դադարե

ցայ յանապատի, ուր Մարիամու մագդաղենացւոյն պատիժ լինելն էր տեսանել զմարդիկ՝ յետ որոյ այլեւս ոչ կարաց տեսանել զՅիսուս, նաեւ տեսանել զհրեշտակս էր պատիժ ինքեան ։ Ուստի ասաց հրեշտակաց, որք կամէին մխիթարել զնա զհեռացմանէ տեառն 'ի գերեզմանէն, խնդրեմ զստեղծօղն, եւ վասն այնորիկ ծանր է ինձ տեսանել զամենայն ստեղծուածս ։ Նա՛ սակս այնր փախեաւ 'ի յանապատ վասն սիրոյ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զամս երեսուն պակասեալ յամենից կերակրոց եւ ըմպելեաց մարմնականաց, զոր հրեշտակք վերացուցանէին 'ի յօդն յիւրաքանչիւր ժամս կացուցեալս առ 'ի աղօթել, որ 'ի յաղօթոջ յայնմիկ առնոյր զսնուցումն հոգւոյ եւ մարմնոյ ։

Օյայտ-

Օյայտյանդ իմանութիւն սորա միայնակեցութեան ունի նա, որ թէպէտ իցէ միայնակ մարմնաւորապէս առաջի Տ՟Ն, սակայն հոգի նորին գտանի 'ի զանազանս սահմանս աշխարհի, և զբաղի զանազանիւք իրողութ՟ք: Այսոքիկ երկոքեանք. այ՟ս. լռութի և միայնակեցութիւն գործունէաբար վերացուցանեն առ խոկումն. ըստ այնմ ողբոց, Նստցի միայնակեաց, և լռեսցէ, վ՟ն զի ամբարձ զինքն 'ի վերայ ինքեան:

Յաղագս Խոկման:

Գլուխ Երեսունևերրորդ:

Ճշմարիտ խոկումն է համաձայնովումն ախորժմանց, և ամենից զօրութեանց հոգւոյ առ 'ի

'ի ձեռնաչէլ հանդերձ բերկրու_
թեա՛ , և աքանչացմամբ մնայ
զիւրն զծայնոյ բնութեան . որ .
զկարողութեան , զիմաստութեան ,
զբարութեան , զսիրոյ , զազնուու_
թեան , և կամ զառատաբաշխու_
թեան , և այլն ։ Կամ առ 'ի ձեռնա
չէլ զգայունս դատաստանս նոյ ,
կամ՝ զորբագունեղ կամն նորին ,
և կամ զիմն կատարելութիւն որ
վերաբերի առ՛ած ։
Յայսմիկ խոկման եղեն նախա_
հարք , մարգարէք , և սուրբ առա
քեալք ։ Քանզի նախահարց՝ և
մարգարէից յայտնեաց զոմանս
գաղտնիս իւրս 'ի ձեռն ոգւոյն
սրբոյ , ոպ՛ նոյի զջրհեղեղէն ,
աբրահամու զկործանմանէ սո_
դոմայեցւոց , յովսեփայ զսովուն
եգիպտոսի ։ երեմիայի զանդրա_
չուանմանէ , և զգերութէ հրէից ,
դանիէլի զպատկերէ նաբուգո_
դո_

դոնասորայ , և այսպէս զայլոց
երաց այլոց մարգարէից, և նա֊
խահարց , որոց զայս զաղտնիս
բացայայտեաց , որպ՟ եզեկիէլի
զզանազանս տեսիլս : Աստի ասէ
ամովս , տ՟րն ոչ արասցէ զբան
եթէ ոչ զգաղտնիս իւրս յայտ֊
նիցէ ծառայից իւրոց մարգա֊
րէից : Իսկ առաքելոց 'ի ձեռն
միածնի իւրոյ զամ՟ կամն , և
զամ՟ կատարելութիւն իւր ծա֊
նոյց , որպ՟ ասէ ինքն : Զամ՟ զոր
լուայ 'ի հօրէ իմմէ ծանուցի ձեզ,
որպ՟ զի և նոքին զնոյնս յայտ֊
նիցեն յետագայից իւրեանց ,
զոր և հաւատարմաբար արա֊
րին : Վասն զի ընդ ամ՟ երկիր
ել բարբառ նց՟, և այլն : Բայց
'ի մէջ առաքելոց երանելոյն յո֊
հաննու աւետարանչին, և երա֊
նելոյն պօղոսի զգաղտնաւու֊
նեղս յայտնեաց՝ և ծանոյց : 'Ի

մէջ այլոց ծանուցանելեաց ծանոյց աշակերտացն և զութից երանութե̃ց, ասելով: Երանի աղքատաց հոգւով, և այլն: Որք ներփակեն յինքեանս զկատարելութի̃, և զկատարեալ կամն Ա̃յ ծանուցանեն:

Բայց տարբերին խոկումն, մտածումն, և խորհումն: Բան զի ՚ի խորհման՝ լինի վարանումն մտաց, ՚ի մտածման ներխուզումն, և ՚ի խոկման զարմացումն մտաց: Խորհումն եղանի թարց աշխատանաց, և թարց պտղոյ. մտածումն լինի հանդերձ աշխատութե̃, և պտղով: Իսկ խոկումն եղանի թարց աշխատանէ̃, և հանդերձ պտղով:

Առ խոկումն Ա̃յ պարտին ներածել զմեզ երեք աստիճանք, զորս ասէ Գրիգոր. առտեսութի̃ Ա̃յ են հարկաւորք

աստիճանք հոգւոյն ։ Առաջինն
է, զի հոգին զինքն առինքն
ժողովիցէ ։ Երկրորդն, զի տե_
սանիցէ թէ որպիսի կերպիւ՛ է
ժողովեցեալ ։ Երրորդ, զի 'ի
վե՛ր իւրոյ ինքեան յառնիցէ, և
զինքն տարածելով ընթարկիցէ
խոկման աներևութի հեղինա_
կին ։ Իսկ զինքն առ ինքն ոչ
երբէք ժողովէ, եթէ ոչ նա_
խապէս ուսանիցի 'ի բաց մեր_
ժել յաչաց մտացն զերևակայ_
մունս պատկերաց երկրաւորաց,
և երկնաւորաց, և զամ՛ ինչ որք
հանդիպին 'ի խորհուրդս զտեսո
ղութէ, զլսողութէ, զհոտոտո_
ղութէ, զշօշափողութէ, զճա_
շակողութէ մարմնականի անար
գել, և ոտնակոխ առնել, քան
որում այնպիսի զինքն խնդրէ
ներքսապէս՝ որպիսին թարց այսո
ցիկ է ։ Քանզի զայսոսիկ յոր_
ժամ

ժամ խորհին իբրև զոմանս ստ-
ուերս մարմնոց 'ի յինքն շրջէ:
Ուրեմն բացատրելիք են հա-
մայնք՝ ձեռամբ ընտրողութեան
'ի յաչաց մտացն, որովհետև
հոգին զինքն այնպիսի մտածէ
որպիսի ենթ Ա.Յ է, և 'ի վեր-
քան զմարմինն ստեղծեցեալ:
Առնոյնն պարտի ներածել զմեզ
անճառելի քաղցրութիւնն, որ
անդ ըմբռնի, զարմանալի կա-
տարելութիւն, որ անդ ուսեալ
լինի, սկիզբն ամ երանութե,
որ անդ գտանի: Քանզի աղ-
բիւրն ամի երանութե ծայրա-
գունեղն Ա.Ծ անդէն ճանաչի,
և որ ճշմարտապէս ճանաչի այն
սիրի, և որ ճշմարտապէս սիրի
այն բաղձացեալ լինի, և վասն
ստանալոյ զայն՝ աշխատեցեալ
լինի. և յաղագս որոյ մտադրա-
բար աշխատեցեալ լինի, այն

 վեր-

վերջապէս առատանի, և յոր-
ժամ ստացեալ լինի՝ հանդերձ
անձգրանալի բերկրութե̃ ժա-
ռանգեցեալ լինի ։ Յայսմանէ
ասէ բեռնարդոս ։ Քանզի զորս
հոգւոյն միանգամ՚ի տ̃նէ ռաւէ,
և առընկալաւ ներամտանել
՚ի յիւր ինքն, և՚ի ներքս ինքեան
հաւաշանօք աղաչել զներկայու-
թի՛ն Տ̃ն, և խնդրել հանա-
պազ զերես նորին, (վ̃ս զի ոգի
է Տ̃ն, և որք խնդրեն զնա պի-
տոյ է նոցին կենցաղավարել,
ոգւով և ոչ մարմնով, որ̃ զի
ըստ մարմնոյ կեայցեն) ասեմ,
այնպիսի հոգին՝ ոչ գիտեմ, որ-
դեօք զինքն գենեանն առ ժա-
մանակ ինչ փորձառոցեյն զար-
հուրելագոյն, և պատժականա-
գոյն համարիցի, քան յետ մի-
անգամ ճաշակելոյն զքաղցրու-
թի այսորիկ հոգևորի կրթու-
թե

թէ՛ արտաքս ելանել նորապէս,
և դիմել առ պատրանս, կամ
մանաւա՛նդ առ տառապանս մար
մնոյ, և զգայութե՛ց, առ՚ի վե_
րակրկնել զանյագ հետաքրքր_
ութի· ըստ այնմ սիրաքայ որ
ասէ· աչքն ոչ լնանի՚ի տեսա_
նելոյ, և ոչ ականջն՚ի լսելոյ:
Ուստի լո՛ւր առն հմտացելոյ որ
խօսի, բարի ես (ասէ) տէ՞ր
յուսացողացն՚ի քեզ, և հոգւոյ
խնդրողին զքեզ: Յայսմանէ
բարւոյ եթէ որ յետս դարձու_
ցանել ջանայցէր զորբաւէր հո_
գին զայն, համարիմ թէ ոչ
այլապէս կալնուցոյր քան թէ
զինքն տեսանիցէր բացաընկե_
ցեալ գոլ ՚ի դրախտէն, և ՚ի
մոլից փառացն: Լո՛ւր տակաւի՛ն
յայլմէ և զայլ նմա՛ն սմին· քեզ
ասաց սիրտ իմ (ասէ) խնդրեաց
զքեզ երես իմ, զերեսս քո տ՟ր

խնդրեցից ։ Ուստի և ասէր ։ Ինձ մերձենալ առ ա՟ծ բարի է ։ Ա՛յ դարձեալ խօսելով առ հոգին իւր ասէ , դա՛րձ հոգի իմ ՚ի հանգիստ քո , զի Տ՟ր բարի արար քեզ ։ Ասեմ ուրեմն ձեզ , ոչ ինչ է որ այնքան առաւե՛լ զարհուրեցուցանիցէ զնա , որ միանգամ առընկալա՛ւ զայս բարեբարութի՛ւն , քան զայս , զի բացաթողեցեալ ՚ի շնորհաց հարկաւո՛րիցի վերստին մտանել առ մարմնականս մխիթարութի՛ւս , մանաւ՛անդ առ մարմնականս կործանմունս , և վերստին կրել զամբոխմունս մարմնականաց զգայութ՟եց ։ Արդ՝ յայս միտ խոկման եղև ս՟ն օգտատինոս , մինչ ասաց , արդարև ինձ անհաճոյ էր , զոր իրակէի յաշխարհի , և ինձ բեռն էր կարի յոյժ , ո՛չ արդէն բորբոքեցելոց առ-

տուփանաց (որպէս սովորք էին) յուսով պատուոյ , և դրամոյ ։ Ո՞ զի արդէն այնորիկ ոչ բերկրեցուցանէին զիս , վա՞ քաղցրութե քոյ , և վայելչութեան տան քոյ՝ զոր սիրեցի ։

Օ յայտյանդիմանութի ճշմարտի խոկման ունի նա , որ ծանծրանայ կեալ'ի թշուառութեան այսորիկ աշխարհի, ընդ երանելոյն տօբիթայ, որ ասէ, լաւագոյն է ինձ մեռանիլ՝ քան թէ կեալ ։ Նա՛ ընդ երանելոյն յոբայ , որ ասէ , տաղտկանայ հոգի իմ'ի կենաց իմոց · և ընդ երանելոյն պօղոսի , ո՛ր ասէ , այր մի տառապեալեմ ես , ո՞վ ապրեցուսցէ զիս 'ի մարմնոյ աստի մահու ։ Նա՛ որ ծարաւեցաւ առ աղբիւրս կենաց ասելով ընդ սաղմոսերգուին , ո՞պ փափաքի եղջերուն առ աղբիւրս ջուրց ։

Ուստի ասէ գրիգոր, խոկական կեանն է յո̃մէ մնաց զսէրն ա̃յ, և ընկերին վերապահել. 'ի յարտաքնոց գործողութեանց հանդարտիլ, միայն 'ի փափաքմունս կերտողին առ յենուլ. ո̃չ զի զոչինչ արդէն երագործել ճահաճորեցի, այլ սոնակոխ արարեալ զա̃մն հոգս՝ առ 'ի տեսանել զերեսս ստեղծողին իւրոյ, սիրոն բորբոքեցի այնպէս՝ զի արդէն ծանիցէ զապականացու բեռն մարմնոյն հանդերձ տրտմութե̃ տանիլ, և համայնիւք ցանկութեամբք բաղձալ՝ ներալինիլ 'ի յայնս օրհնաբանութի̃ս դասուց հրեշտակաց, առ 'ի խառնիլ ընդ երկնայինս քաղաքացիս, և խնդալ առաջի Ա̃յ զյաւիտենականէ անապականութենէ:

Օյայտյանդիմանութիւն ստոյ-խոկման ունի նա, որ զիր

ինչ

ինչ զծ՟յ , կամ զիմեքէ կատա_
րելութէ նորին Ճանաչէ , որում
Ճշմարտութի սրբազանի դրոյն
ներհականայ , և սակայն զայս
'ի ձեռն բանից յանդգնաբար
ջատագովէ ։ Յայսմանէ 'ի վաղն_
ջուց հերետիկոսութիք յառա_
ջացան , ՟թ , արիոսի , որ ուրա_
ցաւ զորդին գոլ համայաւիտե_
նականակից , և համագոյակից
հօր ։ Նաև սաբէլի , որ զանձինս
'ի յերրորդութեան չփոթեաց ,
դնելով զանուանական տարբե_
րութի միայն , մինչ ճշմարտա_
պէս տարբերին յատկութիք ։
Քանզի Հայր յատկապէս ունի
զանծնելութի , որդին յատկա_
պէս զծնելութի , իսկ ոգին սբ
զբղխելութի ։

Յաղագս Ընտրողութեան :

Գլուխ Երեսուն եւ չորրորդ :

Ո՛Ր մարիտ ընտրողութիւնն է՝ խոհեմաբար ենթադատել 'ի մէջ ստեղծողին, և ստեղծուածոյն, թէ զինչ իցէ ստեղծողն, և զինչ ստեղծուածն : Նա՛ և դարձեալ տրամադատել թէ զինչ իցէ բարին, զինչ բարեգոյնն, և զինչ բարեգունեղն· զինչ չարն, զինչ չարագոյնն, և զինչ չարագունեղն· որքան փափաքելի իցէ բարին, և որքան խոտելի իցէ չարն : Դարձեալ, թէ մարդ զորքան յարգունի պարտ իցէ ընծայել վերնագունին իւրոյ, և զորքան գթութի և զցաւակցութի վայրագունին, զորպիսի ընկերակցու

ցու

ցութին հաւատարին, որպիսաբար պարտիցի ունիլ զինքն առ մեռեալս, որպիսաբար առ կենդանիս, որպիսաբար առ նախընթացօղս, որպիսաբար առ յաջորդօղս, որպիսաբար առ բարեկամս՝ զի սիրեցին 'ի յոյժ. որպիսաբար առ թշնամիս՝ զի սիրեցին յաղագս Ա.Յ. որպիսաբար ունիլ զինքն առաջի Ա.Յ ծածկապէս, որպիսաբար առաջի մարդկանց յայտնապէս. որ կերակուր տալի իւէ մարմնոյ, և որ ոգւոյն. որով զգեստուք զգեստաւորելի, երբ ուտելի, երբ ըմպելի, երբ պառկելի. և զորքան, և յորոց կերակրոց: Երբ հսկելի. երբ ննջելի. որքան, և զորքան ժամանակ. երբ աղօթելի. երբ ողբալի. երբ զինքն խրատկութին առնելի, որպիսաբար զինքն ունելի

լի

լի առողջութիւն․ ո՞րպիսաբար առ պարսաւանս․ ե՞րբ խօսելի, երբ լռելի, ո՞րքան, և զո՞րոց պատճառաց․ ընդ որո՞ց, յո՞րում տեղւոջ, և յորու՞մ ժամանակի․ երբ առնլի, ե՞րբ վերապահելի, ե՞րբ տալի, և ո՞րքան, և որո՞ց, և յորու՞մ ժամանակի։

Օայսցանէ ամենեցունց կարգաւորապէս և խոհեմաբար տրամադատելն՝ է ճշմարիտ ընտրողութիւն, Առաքինութիւն այս՝ է վարդապետն ամենից առաքինութեանց․ կացուցանօղ ամենից զեղանակ և զկարգ։ Ուստի ուր ընտրողութիւն ոչ է, անդ՝ սէրն ոչ պահէ զկարգ, թէ զինչ յառաջագոյն, և զինչ յետնագոյն իցէ սիրելի․ ոչ և զեղանակն ճանաչէ թէ զինչ է այն որ նուազ, և զինչ է այն որ առաւել

իցէ

լցէ օկրելի ։ Նաև ոչ անդէն՝ ուր ոչ է ընտրողութիւն պաշտպանի կարգ, ըստ վկայութեան օգոստինոսի որ ասէ, ուր կարի սաստիկ պաշտպանի խոնարհութիւն, բեկանի կառավարչի հեղինակութիւն ։ Անդ՝ ուր ոչ է ընտրողութիւն՝ հնազանդութիւնն է կոյր, և յիմար, մինչ նաև 'ի չարս համարի հնազանդելի գոլ ։ Անդ՝ ուր ոչ է ընտրողութիւն նաև առատաբաշխութիւն կարի սաստկապէս արտահեղու զինքն՝ մինչ առանց հարկաւորութեան տրի դերասանաց ։ Անդ՝ ուր ոչ է ընտրողութիւն, երկիւղն անկանի 'ի յուսահատութիւն, և յոյսն փոխարկի 'ի յանդգնութիւն ։ Անդ՝ ուր ոչ է ընտրողութիւն, արդարութիւն ցուցանէ զկարի առաւել խստութիւն. իսկ համբերութիւն, ողորմածութիւն, հեզութիւն,

թին, քաղցրաբարոյութին, և բարութին, զանխռաւման կեղծեն: Ընդ՝ ուր ոչ է ընտրողութի, կրօնն տարապարուծանի, ճշմարտութին սուտ, ողջախոհութին ապականի, ծանրութին թեթևանայ, կայունութին ընդփոփոխի: Ընտրողութե առաքինութիս այս 'ի պակասութե այլոց առաքինութեց անձի:

Քանզի որովհետև մարդն բազմիցս անկանի 'ի խոնարհութե 'ի հպարտութի, կամ 'ի մեծափառութի, 'ի սիրոյ 'ի նախանձ, 'ի համբերութե 'ի բարկութի, 'ի հեզութե 'ի յախտակալութիւն, 'ի ջերմեռանդութե 'ի գաղջութի, 'ի յողջախոհութե 'ի մարմնական ցանկութիւն, 'ի սիրոյ աղքատութե 'ի յագահութի, 'ի խաղաղութե 'ի խռովութի, 'ի միաբանութե 'ի տարաձայնութի,

թ̃ի, 'ի հնազանդութ̃է յապս_
տամբութիւն, 'ի ծանրակացու_
թ̃է 'ի թեթևութ̃ի, 'ի կրօնէ 'ի
տարալուծութ̃ի, 'ի լռութ̃է 'ի
լեզուագարութ̃ի, կամ 'ի բամ_
բասանս, 'ի սիրոյ հոգեկանէ 'ի
մարմնականն, 'ի յուսոյ 'ի յան_
դգնութ̃ի, 'ի յարդար երկիւղէ,
'ի մարդկայինն, և 'ի ծառայա_
կանն, 'ի յարդարութ̃է 'ի խս_
տութ̃ի, 'ի յողորմածութ̃է 'ի
հեշտասիրութ̃ի, 'ի հաստատու_
թ̃է 'ի յանկայունութ̃ի, 'ի ճշմար
տութ̃է 'ի ստութիւն՝ յայնժամ
հուպ ընդ հուպ եղանի զգու_
շագոյն առ 'ի խորշիլ, և հոգա_
ցողագոյն, և 'ի համայնս ըն_
տրողագոյն։

Առ ճշմարիտ ընտրողութիւնն
պարտի ներածել զմեզ, և
կարէ հանապազորդական ըն_
թերցուածս, և մտածուածս գրուա_
ծոյ

ծոց սրբոց , շարունակական հետազօտութեամբ օրինակաց սրբոց , յաճախակի խորհրդածութիւն ընդ արանց խոհեմից . ըստ այնմ՝ Խնդրեա՛ յիմաստնոյն զխորհուրդ ։ Ուստի Տ՟ըն ասաց պօղոսի մո՛ւտ ՚ի քաղաքն , և անդ ասասցի քեզ թէ զինչ պիտոյ իցէ քեզ առնել ։ Նմանապէս առաքեաց զբորոտսն՝ ասելով ։ Երթա՛յք ցուցէք զանձինս ձեր քահանայից , ո՛չ միայն միում , այլ բազմաց , զի եթէ մի՛ոն իցէ նուազ ընտրող՝ միւսն գտանիցի ընտրողականագոյն ։

Այայտյանդիմանութ՟ի ճշմարտի ընտրողութեան ունի նա , որ զընա՛ւս գործս իւր իրակէ հանդերձ խորհրդով խոհեմից , զորս եթէ միշտ ոչ կարիցէ ունել՝ զիւրաքանչիւրս գործս և զիրողութիւս իւրս , առաջի Ն՟Տ

ներ-

նէր խղճիմտաց իւրոց համդերձ
ճշմարտի՛ւ ընտրողութ՟բ, և հա-
սունի՛ւ բացորոշութեամբ տրա-
մաբանէ, ըստ այնմ, առանց
խորհրդածութե՟ն մի՛ ինչ առնի-
ցես, և յետ առնելոյդ՝ ոչ ապա-
շաւեսցես: Ոչ սակայն յայսմիկ
միշտ հաւատասցէ խղճի մտաց
իւրոց, եթէ ոչ ունիցի զյայտ-
նագոյն վկայութի՟ն 'ի սրբազա-
նից գրոց, և ոչ զսրբազան գիրն
յեղաշրջիցէ կերպի՛ւ իւիք ըստ
յօժարութե՟ն զգացմանց իւրոց,
այլ համակերպիցէ զզգացումն
իւր սրբազանի գրոյ:

Օյայտայանդիմանութի՟ն անըն-
տրողութեան ունի նա, որ
պահօք, հսկմամբ, աղօթիւք,
ծաղանօք, և արտասուօք 'ի վեր
քան զզօրութիւնս իւրս ճգնի
տկարացուցանելով զինքն 'ի սա-
կաւուս ժամանակի, ո՟չ զի 'ի

բազումս ամս լինիցի անօգուտ 'ի ծառայութենն Ք.Ի· բայց ո՛չ, թէ որքան սակաւք մարդիք գտանին այժմուս ժամանակի, որք 'ի յայսպիսիս անդրանցանեն:

Օյայտյանդիմանութիւն սորա ընտրողութե ունի նա, որ կամելով խորշիլ 'ի տկարութէ մարմնոյ իւրոյ, զոչինչ զանցառնէ զայնոքիւք, որք են առհանդորրութի մարմնոյն, ասելով մն· զզօրութի իմ՛ առքեզ պահեցից, և հոգին մինչ յայնմիկ միջոցի իցէ թարց հոգևորի կերակրոյ, պակասի, և հաշի, որ թարց աշխատանաց ոչ երբէք ստանիլ կարէ: Ասորի ասէ օգոստինոս, մինչ երկնչիմք 'ի տկարութէ մարմնոյ մերոյ, զանցառնեմք զկեցութէ հոգւոյ: Քանզի մարմինն եթէ փափկասցէ անուցանիցի սպանանէ

զհո-

զՀոգին, ըստ նոյն օգոստինոսի, որ ասէ․ որպէս ցեցն ուտէ զբրդեղէնս, և հուրն կիզէ զփայտս, զխոտս, և զեղէգս՝ այդպէս փափկասուն մարմինն հրդեհէ զհոգին, և ծախէ։

Անապխսին ոչ խոկայ թէ վերջապէս մարմինն եղծանի՝ թէև ամի հանդորրութբ զմայլեցի, ոչ աշխարհականք զնմ փափկութի մարմնոյ 'ի գործածելով ոչ առաւել ծառայեն ԱՅ, այլ յաձախակի հիւանդանան։

Աւստի լաւագոյն է կենսունակ ոգին լի՛ շնորհօք գոլ 'ի մարմնոջ հիւանդի, քան ոգի հիւանդ կամ մեռեալ՝ լինիլ 'ի մարմնոջ առողջի։

Յաղագս Ուրախակցութեան։

Գլուխ Երեսունհինգերորդ։

Ո՛Ր մարթ ուրախակցութիւն ածած է, ուրախակից լինել Աստուծոյ յամենայն երանութեան, և կատարելութեան ընդհանրեցելոյ նմին յաւիտենականաբար, այսինքն, ուրախանալ զամենակարողութեան, զիմաստութեան, զբարութեան, և այլն։ Եւ թէ ոչ իմիք կարօտի, այլ զի ինքն ինքեան է բաւական, և ամենից ստեղծուածոց։

Դարձեալ, ուրախակից լինել Աստուծոյ, զկարգաւորմանէ երկնի, և երկրի, և ամենից որք են ՚ի նոսին, և զգործոց իւրոց մինչև ՚ի կատարած աշխարհիս․ մանաւանդ զգործոց ներմարմնութեան

թե՛ նորին , և թլփատութե՛ ,
չարչարանաց , յարութե՛ , համ_
բարձման , և առաքման ոգւոյն
սրբոյ , և զամենից դատաստա_
նաց յայտնեաց , և գաղտնեաց ,
շուրջ զդիւօք , շուրջ զհոգւովք
'ի դժոխս , 'ի լիմպոսի , 'ի քաւա_
րանի . և շուրջ զչարօք մարդ_
կամբք յաշխարհիս : Դարձեալ .
ուրախակից լինիլ Տ. Յ. զամենից
գովութե՛ց , և յարգութեանց
զորս ունի 'ի հրեշտակաց , և 'ի
սրբոց 'ի յերկնի , և 'ի մարդկանց
'ի յերկրի :

Դարձեալ . Ճշմարիտ ուրախակ
ցութի՛ն առմերձաւորս է , ուրա
խակից լինիլ իւրաքանչիւրոց
հրեշտակաց և սրբոց զփառաց
նոցին 'ի յերկինս : Դարձեալ ,
ուրախակից լինիլ մեղաւորաց
զդարձմանն , արդարոց զհամա_
զօրացմանն և զպահմանն շնոր_

հաց , եկեղեցւոյ՝ զօրբագնու_
թեանց, և զպարգևաց ոգւոյն
սրբոյ ։ Նա՛ ուրախակից լինիլ
ամենից սրբոց մարդկանց յեկե
ղեցւոջ, և՚ի յերկրի․ ք՟, երա_
նուհւոյ կուսին մարիամու, նա_
խահարց, մարգարէից, առաքե_
լոց, և իւրաքանչիւրոց ընտրելոց
զամենից պարգևաց ընդունե_
ցելոց և զիւրաքանչիւրոց ընդու_
նելեաց յ՟այ ։

Ու. Ճշմարիտ ուրախակցութի
պարտի ներածել զմեզ մե_
ծագունեղ օգտութին որ յա_
ռաջանայ՚ի նմանէ ։ Վասնզի զոր
ինչ ամենակարօղն Ա՟ծ բնակա_
նաբար ունի յինքեան, զկատա_
րելութի՟, զբարութի՟, և զերա_
նութի՟ , և զոր ինչ հրեշտակք
և ս՟ք ՚ի յերկինս զփառաց , և
զոր ինչ եկեղեցի զշնորհաց , և
զառաքինուեց, և զոր ինչ հա_
ճա_

հաստացեալքն ունին 'ի նմին, այսոքիկ ամենեքեան լինին յատուկք իւրաքանչիւրում ումեք 'ի ձեռն ուրախակցութեան։ Ք.ոնոյնն պարտի ներածել զմեզ թէ ուրախակցութիւնն հօր՝ և որդւոյ, և ոգւոյն սրբոյ է ծագումն ամենից շնորհաց, և եղև միշտ, նաև է այժմ սկիզբն ամենից գործոց Ք.ծայնոց։

Ո յայտյանդիմանութի ճշմարտի ուրախակցութեան ունի նա, որ 'ի ձեռն համայնից բերկրի 'ի համայնս՝ որք են 'ի յոծ, որում կարգաւորութի եկեղեցւոյ՝ և համայնք գործք Ք.Յ̃, և դատաստանք, և վարք Ք.Ծ̃այինք, և սրբադունեղք օրինակք տն̃ մերոյ Յ̃ի Ք̃ի, և ամենից բարեկամաց կարի յոյժ հաճելիք են, և զայսոսիկ զամենեսեան դրոշմատէ բանիւք, նաև

այլոց բացայայտէ։ Պարծեալ.
'ի սրտի այնպիսւոյն ծնանի ու-
րախութի հոգևոր զիւրաքանչ-
իւրոց պարգևաց բնականաց
հոգևորաց, և հաճոյականաց
հրեշտակաց, և սրբոց՝ որք են 'ի
յերկինս, և իւրաքանչիւրոց
մարդկանց՝ որք են 'ի յերկրի, և
առ այսոսիկ ամենեսեան միշտ և
յամենուրեք գործակից լինի, որ-
քան կարէ։

Օյայտյանդիմանութիւն սորա
ուրախակցութե ունի նա,
որ զամ կարգաւորութի ածային
'ի յերկինս, և 'ի յերկրի, և ըզ-
գործս արդարոց, և զառաքինու-
թիս, և զոր փառս նոցին դրօշա-
տէ բերանով, բայց զամենայն սր-
տիւ պարսաւէ։ Նյապխեաց
նախատինս տայ տր 'ի ձեռն եսայ-
եայ ասելով։ Ողորմութս այս
շրթամբ պատուէ զիս, բայց սիրտ
իւր-

իւրեանց հեռացեալ է յինէն ։
Աստի այսպիսիքն հատեցեալքն
՚ի մարմնոյ եկեղեցւոյն, որք բա-
րեաց մարմնոյն ոչ հաղորդին ։

Յաղագս Ապաշխարութեան ։

Գլուխ Երեսուն և վեցերորդ ։

Ճշմարիտ և կատարեալ
ապաշխարութիւն է ապա-
հովութիւն մեղաց, թէ ամենա-
կարօղ և հաւատարիմն Ած ոչ
երբէք զխուրս բարեկամն բացա-
թողու, ըստ Սիրաքայ որ ասէ.
Ով յուսացաւ ՚ի տր և յամօթ
եղև, ընդմնաց ՚ի պատուիրանս
նորին՝ և բացաթողեցեալ եղև ։
Նա ունի զճշմարիտ ապաշխա-
րութիւն, որ է ստոյգ, թէ բարի
Ածն միշտ ներկայ է ՚ի վշտաց-
նութիւնս իւրս, և միշտ է պատ-
րաստ

րաստ զի զնոսին 'ի փորձութեց
զերծուցանիցէ, և զերծուցեալ
փառաւորիցէ. ըստ այնմ՝ սաղ-
մոսի որ ասէ, առ նմ եղէց 'ի
նեղութե. փրկեցից զնա, և փառ
աւոր արարից զնա։ Եւ այսպէս
եղև ընդ դանիէլի 'ի գուբն
առիւծուց, և ընդ նոյի 'ի տա-
պանին, և ընդ յովսեփայ 'ի ջր-
հորոջ, և ընդ երից մանկանցն
'ի հնոցի հրոյն, և զայսոսիկ զա
մենեսեան քաղցրագունեղապէս
զերծոյց։ Ուստի ասէ երանելին
պետրոս, գիտէ տ̃ր զա̃ծապաշտս
փրկել 'ի փորձութեց։ Եւ 'ի
գիրս տօբիթայ, ասէ սառա.
զայս հաւատացապէս ունի ա̃մ
ոք, որ պաշտէ զքեզ, զի կեանք
նորին եթէ 'ի փորձութե եղիցի
պսակեսցի, իսկ եթէ 'ի նեղու-
թե գտանիցի, ազատեսցի, և
եթէ 'ի յապականութե լիցի առ

ողոր-

ողորմածութի՛ն քո գալ ձմհա_
հորեսցի ։ Զի ո՛չ բերկրիս ՚ի
կորուստս մեր՝ վ՟ն զի զկնի մրր
կաց զհանդարտութի՛ն առնես,
և զկնի արտասուա՛ց և ողբոց
զցնծութի՛ն ներհեղուս ։ Սա ունի
զճշմարիտ ապաշխարութի՛, որ ո՛չ
երկբայի լսելի լինիլ ամենից ա_
ղաչանաց, և արդար բաղձանաց
իւրոց ։ Զի ասէ ոսկէբերանն,
եթէ հանդերձ այսու ջանի՛ւ
մտացդ մատչիցիս՝ և ասիցես,
եթէ ո՛չ առից ոչ հեռացայց,
վերջապէս առցես ․ բայց եթէ
զայնպիսիս խնդրիցես, զորս
տալ վայել է նմա, յորմէ
խնդրի, և քեզ որ աղաչեսդ
օգտակար իցէ առնուլն ։ Առա_
քինութիւնս այս՝ է կարի յոյժ
գովելի, և մեծապէս ար_
դիւնաւոր առաջի Այ, զորմէ
յորդորէ առաքեալն (Եբրայեց․

10։

10։ 35։) ասելով։ Արդ՝ մի՛ մերժէք ՚ի ձէնջ զապաւինութիւն ձեր յորում կայ մեծաց վարձուց հատուցումն։

Առ ճշմարիտ ապաւինութիւն պարտի ներածել զմեզ այս, զի ամենառատն Ած̅ բազմիցս առանց մերոց փափաքմանց տայ մեզ զառաւել մեծագոյնս ՚ի յիւր մէ սոսկ անըմբռնելւոյ բարուէ, քան զոր համարձակիմք փափաքել։ Քանզի ստեղծ զմեզ հայրն ՚ի պատկեր երրորդութեան, և սրբագունեց որդի նորին եւ մեզ զմարմին իւր ՚ի կերակուր, և զարիւն իւր ՚ի ըմպելի, և զհոգի իւր ՚ի գին փրկութեան մերոյ։ Արդ՝ ո՞վ ոք երբէք համարձակիցիւր միայն միանգամ խոկալ զայսպիսեաց։ Առնոյնն պարտի ներածել զմեզ զետեղումն ք̅ի ՚ի վ̅ր խաչին։ Ուստի զայսմանէ ասէ

ասէ բեռնարտոս՝ թէ ո՞վ ոք ոչ
յափշտակիցիւր առ յոյսն և առ
'ի ընկալնուլ զապաւինութիւն,
եթէ ուշադրիցէր զգետեղումն
մարմնոյն ք̅ի 'ի վ̅ր խաչին: Տես
զգլուխն կորացեալ առ 'ի համ-
բուրել, զբազուկսն տարածե-
ցեալ առ 'ի գրկել, զձեռսն ծա
կեցեալ առ 'ի առատաբաշխել,
զկողն բացեալ առ 'ի սիրել, և
զտարածումն բոլորի մարմնոյ
առ 'ի զինքն բոլոր վատնել:

Ծայրայանդգնութի ճշմար-
տի ապաւինութե ունի նա,
որ ո՛չ ունելով զմեղս մահացուս
'ի խղճմտանս իւրս ոչ խածանի
վասն մեղաց մահացուաց, ըստ
վկայութեան յոհաննու որ ասէ:
Եթէ սիրտ մեր ոչ յանդիմա-
նեսցէ զմեզ, ունիմք զապաւի-
նութի առ ա̅ծ, և զոր ինչ խնդ-
րիցեմք առնուցումք 'ի նմանէ:

Աս-

Սուտի ընթեռնանի զշուշանայ, թէ էր սիրտ նմ ունող զապա-ւինութին ՚ի տմ, զի անմեղ Ճա-նաչեաց զինքն զյանցանաց առա-

դրեցելոց:

Ոյլ յայտյանդիմանութի Ճշ-մարտի ապաւինութեան ունի նա, որ շարունակաբար կրթէ զինքն ՚ի գործս բարիս, և մանաւանդ ՚ի հոգևորս ողորմութիս, որ է թողուլ զանիրաւութիս, և առ-նել զմ այլոց զաղօթս, զորմ-ասի ՚ի գիրս տօբիթայ, ողոր-մութին յամենից մեղաց և ՚ի մահուանէ փրկէ, և ոչ թոյլ տայ հոգւոյ գնալ ՚ի խաւարս: Բանզի ողորմածութին ապա-ւինութիւն մեծ եղիցի առաջի Ն՚Տ բարձրելոյն՝ ամենից այնո-

ցիկ՝ որք առնեն զնա:

Ոյլ իմն յայտյանդիմանութի Ճշմարտի ապաւինութե ըղ-

թո-

թողութե՟ մեղաց ունի նա, որ յերկրպագութեան և 'ի յառողջութե՟ իւրում տայ զինքն ճշմարտի ապաշխարութե՟ վ՟ն մեղաց, ըստ վկայութե՟ օգոստինոսի որ ասէ, եթէ ոք կացուցեալ 'ի վերջնում հարկաւորուե՟ հիւանդութե՟ իւրոյ կամիցի ընկալնուլ զապաշխարութի՟, և ընկալնուցու, և առժամայն խոստովանեսցի և 'ի կենաց աստի ելցէ, արդարև ասեմ ձեզ, ո՛չ բացասեմք նմ՟ զայն զոր խնդրէ, վ՟ զի բարեպէս աստի կենաց ելանէ. սակայն ոչ վստահանամք. բարեկեաց հաւատացեալն աներկեան աստի կենաց ելանէ։ Առնօղն զապաշխարութի՟ և զխոստովանութի՟ մինչ առողջ է, և հետևապէս բարեպէս կեցօղն, աներկեան աստի կենաց ելանէ։

Ունօղն զապաշխարութիւն 'ի վերջնումն, և խոստովանեալն աներկեւան աստի կենաց ելանէ. ես ո՛չ եմ աներկեւան ։ Ո՛չ թէ ասեմ դատապարտեսցի, ո՛չ ասեմ. այլ ասեմ նաև ազատեսցի. կամի՞ս ազատել զքեզ 'ի յերկբայութենէ, կամի՞ս զերծանիլ յանստուգութենէ, ապաշխարեա՛ մինչ առողջ ես. վ՟ զի եթէ առնիցես զճշմարիտ ապաշխարութի՟ մինչ առողջ ես, և յետին օրն գտանիցէ զքեզ, փութա՛ զի խոստովանիցիս. եթէ այսպէս առնիցես՝ լինիս աներկեւան. վ՟ է՞ր աներկեւան, վ՟ զի յայնմիկ ժամանակի ապաշխարեցեր՝ յորում և մեղանչել կարացեր ։

Իսկ եթէ կամիցիս ապաշխարել յայնժամ, յորժամ մեղանչել ո՛չ կարես, մեղքն զքեզ թողին,

զին, և ոչ զուր զմեզս ։ Ուրեմն
կալ զատոյգն, և 'ի բաց թող
զանստոյգն։ Որք կամին ընդու-
նել զՃշմարիտ ապաշխարութի.
պիտոյ է զի համափոխիցեն ըզ-
յուժգնութիւնս իւրեանց ստա-
գործս հոգւորս, ըծ՛, որ ասի։
Եսայեայ 40։ Որք ապաւինելին
'ի տէր, փոխեսցեն զզօրու-
թի՛ն, առցեն զթևս իբրև զար-
ծուեոյ, և այլն։ Ով զի որք յա-
ռաջագոյն զօրեղք էին առ աշ-
խարհս մարմնաւորս, յետոյ
ևս լինիցին զօրեղք առ աշխա-
տանս հոգևորս։

Օյպտյանդխմանութի՛ն անա-
պաշխարութե՛ ունի նա, որ
խոտելով զշնորհ փրկութե՛, գի-
տութ՛ն անկեալ գնի 'ի մեղս,
ուստի ասի յաւետարանի, գի-
տեմք զի Ա՛ծ մեղաւորաց ոչ
լսէ ։ Յոհ. 9։ Իսկ եթէ Ա՛ծ-

ապաշտ ոք իցէ, նմա լսէ ։ Եւ 'ի սաղմոսին, եթէ տեսի զմեղս 'ի սրտի իմում, ոչ լուիցէ ինձ Տէր ։ Եւ Եսայի ասէ, անօրէնութիւնք ձեր որոշեցին 'ի մէջ ձեր եւ Այ՟ ձերում, եւ թագուցին զերեսս Այ՟ 'ի ձէնջ ։

Օ յայտոյանդիմանութի սաոյ ապաւինութեն ունի նա, որ համարի զարդարադունեղն Այ՟ այնպէս յաղթել 'ի յողորմածութէ եւ 'ի գթութէ, մինչ զի այնքան զբարիս՝ որքան զչարս փրկիցէ 'ի յաւուր դատաստանի, այնու զի վ՟ ամենեցունց մեռաւ ։ Ընդդէմ այսմ ասաց Տէրն երթիցեն նք՟ 'ի տանջանս յաւիտենականս, իսկ արդարքն 'ի կեանս յաւիտենականս ։

Օ յայտոյանդիմանութիւն սաոյ ապաւինութեն ունի նա, որ համարի զմեղաւորն կարել արդիւ-

դիւնաւորիլ. զառաջին շնորհն
յորում ժամու լինքն կամի, զոր
միայն Ա͞Ծ տայ թարց արդեան
ում, և յորժամ ինքեան հաճոյ
է։ Դարձեալ․ եթէ ոք համա_
տայցէ, թէ որ առատանանայ սատ
բարեօք ժամանակաւորօք, նաև
յետոյ 'ի համադերձելումն առա_
տասցի հրճուանօք մշտնջենա_
կանօք, ընդդէմ այսմ ասի 'ի
սաղմոսին։ Տեսցեն արդարքն․
մ͞տ․ զփարթամն 'ի դժոխս, և 'ի
վ͞ր նորին ծիծաղեսցին, և ա_
սասցեն, ահաւասիկ այր, որ ոչ
արար զա͞Ծ իւր օգնական, այլ
յուսացաւ 'ի բազմութի͞ն փար_
թամութեանց իւրոց, և զօրացաւ
'ի նանրութե͞ն իւրում։

Յաղագս Խոտման աշխարհի:

Գլուխ Երեսունեւեօթներորդ:

Ճշմարիտ խոտումն աշխարհի է հրաժարելն 'ի ժամանակաւորաց իրաց այսորիկ աշխարհի, և 'ի վայելչութենէ կենցաղոյս, յարժանապատուութենէ՝ 'ի յառաջնորդութենէ հոգևորաց, և մարմնաւորաց, և բացաքարշել զմիտսն 'ի համայնից բարեկամաց մարմնաւորաց, և 'ի բարուց կենցաղականաց, մ'ո յուսոյ յաւիտենականի երանութեան: Ըստ այս խրատէ զմեզ երանելին յոհաննէս 'ի գիրս կաթուղիկէից ասելով. մի սիրէք զաշխարհ, և որ ինչ յաշխարհի է: Օ այսպիսի խոտումն ունեաց երանելին

լին օգոստինոս , որում անհաճոյ
էր որ ինչ իրակլեւր յայսմանէ
աշխարհէ ։ Վասնզի մինչ խօ_
սակցէր ընդ մօր իւրում յայտ_
քաղցրաբար , 'ի մէջ խօսից ան
հաճոյանայր և գռեհկանայր ն̃մ
աշխարհ հանդերձ հեշտալեօք
իւրովք ։ Նմանապէս երանելին
ակնէս , կատարինէ , չէչիլիա ․
և այլք կուսանք զթագաւորուն̃
աշխարհի , և զամ̃ զարդ կեն_
ցաղոյս այսորիկ խոտեցին վասն
սիրոյ տ̃ն մերոյ Յ̃ի Ք̃ի ։

Սա խոտումն , և առ ատելու_
թ̃ն աշխարհի պարտի նե_
րածել զմեզ մեծագունեղ ան
հաւատարմութ̃ի նորին , զոր 'ի
վախճանի ցուցանէ սիրողաց իւր
ոց ։ Վասնզի զայս անհաւա_
տարմութիւն ցուցին աշխար_
հայինք ստեղծողին իւրեանց ,
զոր 'ի յաւուր ծաղկազարդի

փառաւորապէս առընկալան, ելանելով ընդ առաջ նր՛, և երգելով օրհնեալ որ գաս յանուն տն՛ Թագաւո՛ր իսրայէլի, բայց յետ այսորիկ յաւուրն ուրբաթու յառաջ ընթացան յատենի պիղատոսի աղաղակելով՝ 'ի խաչ հան, 'ի խաչ հան զդա՛, զի եթէ ոչ էր չարագործ այրն այն, ո՛չ մատնէաք զնա քեզ ։ Նա՛ մինչ կախեր 'ի խաչէն՝ ծաղր առնէին զնա ասելով, եթէ որդի ես Այ՛ փրկեա՛ զանձն քո․ և զոր արմաւենեօք, ծաղկօք, և ոստովք վերընկալան՝ դալար փշովք պսակեցին, բրօք և ձաղանօք գանեցին ։

Նա՛ զնա որում զհանդերձս 'ի ճանապարհի տարածեցին, նախ քան զխաչն յամենից զգեստուց մերկացուցին, և կողոպտեցին, և զփառս առընծայեցեալս՝ 'ի

նախատինս փոխարկեցին ։ Ու_
խոտումն և առ ատելութին նոյն_
ոյ պարտին ներածել զմեզ
փառանդն որ յառաջագայի՛ ի սի_
րոյ աշխարհի ։ Քանզի ասէ
յակոբոս ・ բարեկամութին այ_
սորիկ աշխարհի թշնամութին է
ա̃ծ ・ և որ կամիցի բարեկամ
լինիլ այսորիկ աշխարհի, համա
կացուցանի թշնամի Ա̃Յ ・ վն̃
զի աշխարհս այս՝ ատեաց զք̃ր
յն̃, և զն̃մ բարեկամս նորին,
ո̃պ ինքն ասաց առաքելոցն առ
'ի մխիթարութին, եթէ աշխարհ
զձեզ ատեաց, գիտասջիք զի
նախ քան զձեզ զիս ատեաց ։

Ո յայտայանդիմանութին ճշմար
տի խոստման ունի նա, որ
ոչ հոգայ զազնուութէ սեռին,
ոչ խնդրէ զփափկութին մարմ_
նոյն, ոչ բաղձայ հարստութեց,
և ոչ բարձրագունի աստիճանի

պատուոյ։ Այսպիսի եղև մօսէս, զորմէ գրէ առաքեալն ասելով։ Հաւատով երբ մեծացաւ մօսէս, ուրացաւ զինքն դոլ որդի դստերն փարաւոնի, ընդդէմ ազնուութեան։ Ընտրեալ մանաւանդ ընդ ժողովրդեանն Այ չարչարիլ, քան մեղօք ունիլ զժամանակաւոր զուարճութ̃ի, ընդդէմ փափկութ̃ն։
Մեծագոյն հարստութ̃ի համարեալ զնախատինս Քրի, քան զգանձս եգիպտացւոց, ընդդէմ հարստութեանց, վասն զի վերահայէր 'ի վարձահատուցանողն։
Օայլ յայտյանդիմանութիւն ճշմարտի խոստման աշխարհիս ունի նա, որ ոչ շողոքորթութ̃բ աշխարհիս համոզի, և ոչ 'ի սպառնալեացն զարհուրի, ոչ պարսաւանօք, և ոչ գովութ̃եք մարդկայնօք շարժի, և

և ոչ առնելութ՟ք , և ոչ շնոր֊
հին մարդկան առ սէր աշխար֊
հիս յօժարեցուցանի ։ Յայսմիկ
խոստման էր առաքեալն , մինչ
ասաց ։ Ա՟մ ինչ իբրև զկղկ֊
ղանս համարիմ , զի զՔ՟ս շա֊
հեցայց ։

Ա յայտյանդիմանութիւն սոյ
խոստման աշխարհիս ունի
նա , որ՚ի սիրոյ և՚ի հրապուրա֊
նաց աշխարհի , յայնժամ՝նա֊
խապէս զինքն հրաժարեցուցա֊
նէ , յորժամ զայնպիսիս՚ի գործ֊
ածել ոչ զօրէ վ՟ս ծերութե , և
աղքատութե ․ ուստի յայնժամ
ոչ թէ ինքն թողու զաշխարհ ,
այլ թողանի ինքն յաշխարհէ ։
Նման , թէ որքան բազումք
գտանին , որք յայնժամ՚ի մե֊
ղանչելոյ լռեն՝ յորժամ այլ ևս
մեղանչել ոչ կարեն ։

Յաղագս Ճնշման մարմնոյ։

Գլուխ Հնգետասաներորդ։

Ճշմարիտ ճնշումն մարմնոյ է՝ յորժամ ոք կամաւորապէս տանջէ զմարմինն իւր, պահօք, հսկմամբք, աղօթիւք, խորգօք, և ճաղանօք, ՚ի բաց կալով ՚ի կերակրոց, և յըմպելեաց հեշտալեաց, ո՟պ զի ՚ի համայնս մարմինն հոգւոյն ենթարկեսցի։ Զայս արար առաքեալն, մինչ ասաց, Ճնշեմ զմարմին իմ և այլն։ Նա՛ յուդիթ որ էր գեղեցիկ և մանկամարդ, և այրի, և փարթամ, յետ որոյ եկաց ընդ առն իւրում զերիս ամս, և զվեց ամիս ՚ի կուսութեան իւրմէ՝ զգեցաւ զխորգս ՚ի վ՟ր միջաց իւրոց, և պահէր զամ՟ աւուրս, բաց

բաց ՚ի աճուրց համագիտակմանաց։

Ու սէր ճնշման մարմնոյ պար-
տի ներածել զմեծ մեծ օգ-
տութիւն, որ յառաջագայի ՚ի
նմանէ․ վասն զի ՚ի նիհարեցմա-
նէ մարմնոյն զօրանայ ոգին յի-
րաւութիւս հոգեւորս․ ըստ այնմ
առաքելոյն որ ասէ, զի յորժամ
տկարանամ՝ (մարմնով) յայն-
ժամ զօրանամ, (հոգւով) և
հակադարձեալ, ՚ի փափկութենէ
մարմնոյն պօրութիւն հոգւոյն ՚ի
հոգեւորսն խափանարի․ ըստ այնմ
օգոստինոսի, փափկացեալ մար-
մինն բոցակիզէ, և ծախէ զհո-
գին, որպէս հուր զեղէգն։

Օ այտյանդիմանութիւն ճշմարտի
ճնշման է, մինչ մարմնոյն
ոչ լինի փափկութիւն, այլ միայն
հարկաւորն ջամբի, ըստ այնմ
առաքելոյն, որ ասէ, պարտա-
կան եմք ոչ մարմնոյ, զի ըստ
մարմ-

մարմնոյ կեայցեմք․ մի՞ զի փափ-
կութիւնն զայժ առաւել հեշ-
տալիս պահանջէ, քան զոր հար-
կաւորութիւն վերախնդրէ․ իսկ
հարկաւորութիւն սակաւուք և
խոշորիւք գոհանակ լինի ։ Ա՛
առաքելոյն ստորակցէ զջայրն՝
որ հեռանել փափկութեն ասելով․
եթէ ըստ մարմնոյ կեցջիք, մե-
ռանելոց էք, իսկ եթէ հոգւով
զգործս մարմնոյ սպանանիցէք,
կեցջիք ։ Արդ՝ յայտնիք են գործք
մարմնոյն․ որ․ պոռնկութիւն ,
կռապաշտութիւնք , կախարդու-
թիւնք , պղծութիւնք , վէճք ,
կռիւք , տարաձայնութիւնք , մար-
դասպանութիւնք , արբեցութիւնք ,
զեղխութիւնք , և նմանք սոցին ․
զի որք զայսպիսիս գործեն՝ զար-
քայութիւն Այ ոչ ժառանգեն ։
Ա՛ և այլ յայտյանդիմանու-
թեն , յորժամ ըստ խրա-
տուցն

տուցն Յ՟ի Ք՟ի ասէ զանձն
իւր յայսմիկ աշխարհի : Քանզի
ինքն Տէրն ասէ , որ ոչ ատէ
զհայր իւր , և զմայր իւր , նաև
իսկ զանձն իւր , ո՛չ կարէ իմ
աշակերտ լինել , զոր մեկնելով
գրիգոր ասէ : Յայնժամ ևս
բարեպէս զանձինս մեր ատեմք
յորժամ ոչ հաւանիմք մարմնա_
կանաց ցանկութեց նորին , յոր_
ժամ բեկեմք զբաղձանս նորին ,
և մարտնչիմք ընդդէմ փափ_
կասիրութեանց նորին : Իսկ որ
զանձն իւր ոչ սանձահարէ 'ի
ցանկութեանց՝ , դահավիժէ
զինքն յորոգայթս սատանայի ,
ըստ այնմ որ ասի : Եկղեսիաս
տիկեայ , 18: Եթէ տայցես
անձին քում՝ զցանկութիւնս ն՟ր ,
արասցէ զքեզ 'ի խնդութիւն
թշնամեաց · որ՟ դաւելու մատ_
նեաց զհզօրագունեղն սամփ_
սոն

սոն փղշտացւոց առ 'ի խաղալ
նովաւ։

Օյայտյանդիմանութիւն ճշմար-
տի ճնշելութեան ոչ ունի
նա, որ միայն զորովայն, և զբե-
րան իւր զսպէ 'ի կերակրոց՝ և 'ի
ըմպելեաց փափկալեաց, բայց
զլեզու իւր ո՛չ սանձէ 'ի բանից
ապօրինաւորաց, և ոչ զտեսո-
ղականն, զլսողականն, զճաշա-
կողականն, զհոտոտողականն,
և զշօշափողականն սանձահարէ
'ի հեշտալեաց, և ոչ զսիրտն 'ի
խորհրդոց, և 'ի ախորժմանց
փափկականաց։ Քանզի դոյն
ինչ է զսպել զբերանն, և զո-
րովայնն 'ի կերակրոց, ուր սիր-
տն և հնգեքին զգայութիւնքն
տածին հեշտութ՟ք։ Ուստի ասէ
ոսկեբերանն, որք հրաժարին 'ի
կերակրոց, և առնեն զչար,
հետևին դիւաց, որոց ոչ կե-
րա-

ըսկուր , այլ միշտ չարութիւն առաջի կայ։

Յաղագս Օշջման։

Գլուխ Երեսունիններորդ։

Ճշմարիտ զղջումն է ցաւ՛ վն մեղաց կամաւորապէս առեցեալ ըստ քանակութե եւ որակութե յանցուածոյ՝ համադերձ առաջադրութ խոստովանելոյ , եւ բաւարարելոյ , յառաջեկեալ 'ի հաճոյարարէ շնորհէ։ Քանզի ցաւ՛ բնական, կամ ցաւ՛ թարց շնորհաց ոչ ինչ օգտէ կամ զօրէ։ Զքանակութի ցաւոյն բացատրեաց երեմիա, մինչ ասաց. զսուգ միածնի արա քեզ։ Զայս պատուիրէ տրն 'ի ձեռն յովելեայ ասելով. պատառեցէք զսիրտս ձեր։ Նա_

այս

այս պատառուածն զօրէն փուշքն, բևեռքն, բիրքն, ձաղանքն, խաչն, և գեղարդն, որք տատառեցին զմարմին Յ֊ի Ք֊ի Տ.Ն մերոյ ։

Ճշմարիտ զզջումն սակաւ գտանի ըստ գրիգորի որ ասէ · գիտելի է, զի են ոմանք՝ որք նաև թօղլով զաշխարհս՝ զամ զոր ինչ ունին նուիրեն, և սակայն 'ի բարիսն զոր առնեն ոչ փղձկատրտանան ։ Ոչ միշտ հաւատալի է գոլ ճշմարիտ փղձկատրտութի, ուր երևին հեծումն և արտասուք ։ Քանզի յերկիւղէ դժոխոց, կամ 'ի մտածմանէ իրիք վնասու, կամ 'ի բնականէ ցաւոյ, կամ 'ի բնականէ ցաւակցութե բազմիցս սովորք են յառաջագայիլ այն ակուէք, յորժամ յիշէ ոք զմեծութի չարեաց իւրոց՝ և ըղ-

սա

սատակութիւն տանջանաց Յոր
դնոյ : Եւ Ճշմարիտ զղջումն
պահանջի ցաւ զամենից մեղաց
գործեցելոց , և զամենից բա_
րեաց բացաթողեցելոց, և զա_
մենից շնորհաց զանցառուեցելոց
ինքեան, և հատուցանելն . նաև
որք պատճառաւ իւրով գործիլ
կամ զանցառնիլ կարացին:

Եւ Ճշմարիտ զղջումն պարտի
ներածել զմեզ եթէ հա_
ւատարմաբար մտածիցեմք, թէ
զինչ 'ի ձեռն մեղաց կորուսաք .
յր , զոգին սբ հանդերձ համայ_
նիւք պարգևօք իւրովք, և զնմ
առաքինութիւն հաճոյականս ,
զբարեկամութիւն երրորդութեն ,
և զընկերակցութիւն երկնայնոց
դասուց : Դարձեալ . զինչ շա_
հեցաք 'ի ձեռն մեղաց . յր . զյա
ւիտենական մահն , զանէծս հօր
Են , ըստ այնմ սաղմոսի որ

 ասէ,

ասէ. Անիծեալք լիցին որք խո-
տորին 'ի պատուիրանաց քոց ։
Օատելութի տն մերոյ Յի
Քի, որ ասէ զամենեսեան
որք գործեն զանօրէնութի, և
զհեռացումն ոգւոյն սրբոյ, որ
նաև բացահեռացուցանէ զինքն
'ի խորհրդոց, որք են լծարց ի-
մացութե (ով աստ յիմաստու-
թե) յոյժ առաւել յայտնի-
սեաց գործոց չարեաց։ Քանզի
այսոքիկ չարագոյնք և զզուելա-
գոյնք են քան զպատիժս գե-
հենոյն, ով աստ ոսկեբերանն ։
Առնոյնն պարտի ներածել զմեզ
մեծագունեղ օգտութի որ յա-
ռաջագայի 'ինմանէ ։ Քանզի
փոքրագունեղ զզջումն զբնաւս
արատս հոգւոյն ջնջէ, զմահ
յաւիտենական մահացուցանէ,
զօրհնութի հօր Այ շարաբե-
րէ, զբարեկամութի որդւոյն
Այ

Ա՟Ծ վերահատուցանէ, զընտանեկցութիւն ոգւոյն սրբոյ, և զընկերակցութիւն վերնայնոց քաղաքացեոց վերանորոգէ :

Նա՛ որքան և սակաւ իցէ զողջումն առաւել բաւարարէ, քան զմեծագունեղ առատաբաշխութի ողորմութեանց : Այսուքիկ ամենեքեան բաւմիցս կշռեցեալք 'ի կշռոջ սրտին, լինին ներածողականք ճշմարիտ զղջման :

Օյայտյանդիմանութի ճշմարտի զղջման ունի նա, որ այնքան դարշի 'ի զազրութե՛ մեղաց, մինչ զի զամ՟ պատիժ քահարանին յօժարապէս ընտրիցէր, քանթէ ընդդէմ քաղցրագունեղին Ա՟Ծ զմեղ ինչ երբէք առնիցէր · և որ մանահանդ զինքն մատուցանիցէր պատժոց դժոխայնոց ամ՟ եղխազարաց, քան երբէք յայնմ հետէ

'ի յառաջագրութենէ զմեղս ինչ գործիցէր, զոր ընտրելն գու-աւէ նաև օգոստինոս։ Այլ որ զպատիժ ամենից մարտիրոսաց յօժարագունեղաբար տանիցէր, որպէս զի այսու կարիցէր ար-դիւնաւորել, զի յայնմհետէ ոչ երբէք գործիցէր զմեղ ինչ։ Այլ որ ա̃մ վշտակրութեանց հի-ւանդաց, և աղքատաց զինքն յօժարաբար ընծայիցէր, ո̃պ զի վ̃ն մեղայն՝ արժանապէս Ա՛Յ բաւարարել կարիցէր։

Ո յայտնադիմանութիւն սորա զգզման ունի նա, որ թէ պէտ զգործեցեալ մեղս սաստ-կաբար ողբայ, սակայն շարու-նակաբար զկնի ցաւոյն զնոյն կամ զայլ մեղս գործել ոչ զար-հուրի։ Ընդդէմ այսմ՝ աւի 'ի գիրս սիրաքայ. որ մկրտի 'ի մե-ռելոյ, և դարձեալ շօշափէ ըզ-

մե-

մեռեալ, զինչ օգուտ է լուծա-
ցուածն նորին: Նմանապէս որ
զանցելոց մեղաց ցաւի, և ամե-
նեւին զմեղս բացաթողուլ ո՛չ
յառաջադրէ, ի՞մ, զհպարտու-
թի, զնախանձ, զբարեկամու-
թի մարմնաւոր, զհեշտութիւն
մարմնոյն, զանիրաւ ստացուածս,
զորմէ ասէ օգոստինոս. մեղքն
ոչ թողանի, եթէ բառնեցեալն
ոչ հատուցանիցի: Ընդդէմ
այսմ ասի՛ ի գիրս սիրաքայ. մինն
շինօղ, և միւսն աւերօղ, զինչ
օգուտ է նոցին, եթէ ոչ աշխա-
տանք: Ո՛երէ որ զմեղաց ցա-
ւի. չինէ, որ 'ի կամս մեղանչե-
լոյ մնայ: Այնպիսւոյ շինուա-
ծոյ ասէ օգոստինոս. 'ի չար կա-
մաց եղեալէ տռփուածն, և մինչ
տռփման լինի ծառայուածն, ե-
ղեալ լինի սովորութի, և մինչ
սովորութեան ոչ լինի ընդդի-
մա-

մացումն, եղեալ լինի հարկա_ ւորութիւն ։

Յաղագս Խոստովանութե ։

Գլուխ Քառասներորդ ։

Ճշմարիտ խոստովանութիւն է՝ պարզ բացայայտումն մեղաց թարց պատրուակի առաջի օրինաւոր քահանայի ։ Զայս պատուիրեաց տէրն մինչ ասաց բորոտաց. երթայք ցուցէք զանձինս ձեր քահանայից, և այլն ։ Նա երանելին յակոբոս ասէ, խոստովան եղերուք միմեանց ըզ մեղս ձեր ։ Եւ ճշմարիտ խոս_ տովանութիւն պահանջի, զի լիցի ամբողջ, մաքուր, խոհեմ, հա_ ւատարիմ, և կատարեալ ։ ըստ այնմ ողբոց 2։ Հեղ ոպ̃ զջուր զսիրտ քո առաջի տն Տն քո ։

Ի

Դ՝ հեղման՝ նշանակի ամբողջու-
թիւն, քանզի մեղքն զորոց ոչ
երբէք եղեալ է խոստովանու-
թին, առաջադրութ̃ե չեն ասե-
լիք միջահատաբար, այլ որ ինչ
կարէ 'ի միասին մատչիլ, բո-
լորն համանգամայն, առաջի
միոյ քահանայի պարտ է հեղա-
նիլ, (ոպ̃ զջուր) Եւր նշանա-
կի թէ պարտ է լինիլ պարզ,
և մաքուր, ոչ յերկիւղէ ծա-
ռայականէ, կամ 'ի բռնադա-
տութ̃ե առնելի է խոստովա-
նութ̃ի, այլ մաքրապէս և պար-
զապէս վ̃ս Ա̃Յ ։ (զսիրտ քո)
Օւր նշանակի խոհեմութ̃ի, քան-
զի ո՛չ են խոստովանելիք միայն
բանք և գործք իրագործեցեալք
և զանցարարեցեալք, այլ նաև
խորհուրդք աղտեղիք, և յամա-
ռակամք ախորժմունք, անկարգ
դիտաւորութիւնք, խառնեալք

կամք , թիւր դատողութիւնք ,
յանդգնականք կարծողութիւնք :
Վասնզի ասէ որոգինէս . թէ
յայնմիկ աւուր ամբաստանես_
ցեն խորհուրդք զհոգիս , կամ
ջատագովեսցեն . ոչ խորհուրդքն
որք եղիցին յայնժամ, այլ որք
այժմ են ՚ի մեզ , որոց ոմանք
նիշք ոմ ՚ի մտմնջ թողանին ՚ի
սրտի : (առաջի տ՟ն) Իւր նշա_
նակի համատարմութիւն, և կա_
տարելութիւն : Նմանօքն ըստ ճա_
նաչման Ս.Յ են խոստովանե_
լիք . քանզի ուր մեք ճանաչեմք
զմի մեղ , նա յիմաստութեան
իւրում ճանաչէ զհազարս :

Ու ճշմարիտ խոստովանութիւն
պարտի ներածել զմեղ ստոյգ_
թողութիւն մեղաց, և մաքրութիւն
հոգւոյ , ըստ այնմ յօհաննու
որ ասէ . եթէ խոստովանիմք
զմեղս մեր, հաւատարիմ է Ա.Ծ,
զի

զի թողցէ զմեղս մեր, և մաք-
րեսցէ զմեզ յամենից անօրէ-
նութեանց։ Նա՛ վն զի առ թողու-
թին, և առ քաւութիւն ստիպի
հայր, և որդի, և ոգի սբ, ըստ
այնմ. Թէպէտ Ած ծանեաւ
զընաւա՛ն, սակայն սպասէ ձայնի
խոստովանութե։ Քանզի ունի
զպատճառ, որպէս զի վասն
քոյ ներկայանայցէ քհն, ունի
և զպատճառ ներելոյ հայր,
և զորինչ կամի որդին, կամի և
հայր, և ոգին սբ։

Ո յայտայանդիմանութի ճշմար-
տի խոստովանութե ունի
նա, որ զամն մեղս որպէս զջուր
հեղու, զի ոչ մնայցէ գոյն, ոչ
'ի հեղման կաթան. ոչ պարար-
տութն, կամ համ, ոչ 'ի հեղման
իւղոյ, կամ արեան. և ոչ հոտ,
ոչ 'ի հեղման գինւոյ, կամ քա-
ցախոյ։ Արդ՝ գոյնն վերամնայ,
յոր-

յորժամ տան մեղքն, և վերապահի առիթն, և գրգռումն առմեղս, ոպ̃ եղանի 'ի յորկրամոլութե, և 'ի պոռնկութեան: Սերամնայ պարարտութի, կամ հա̀մ, յորժամ տան մեղքն, և թագուցանի քաղցրութիւնն, և երկարատևութի հեշտութե, յորում ըմն̃ բոլորովին կլանի. ըստ այնմ որ ասէ, եմուտ ոպ̃ ջուր 'ի փոր նր̃, և ոպ̃ ձէթ ընդ ոսկերս նր̃: Սաղմոս: 108: Ո՞նայ հոտն, մինչ տան մեղքն և լռի վատահամբաւութի կամ չար օրինակն, և գայթակղութին այլոց: Իսկ Ճշմարտապէս խոստովանողն յայտնէ զինքն մեղն, զնախընթացս և զհետևօղս մեղաց:

Յայտյանդիմանութի Ճշմարտի խոստովանութեան է, մինչ խոստովանի ոք զմեղս իւր

թո_

Թուով, կշռով, և չափով։
Թուով խոստովանելի է, այսինքն, զանգամս մեղաց. վասն զի խոցուածն բազմիցս վերակրկնեցեալ յամրագոյն բժշկի։ Պարձեալ չափով, յորժամ ոք խոստովանի զերկարատեւութիւն մեղացն, քանզի որ երկարատեւագոյն հիւանդանայ՝ շուտագոյն մեռանի։ Կշռով, այսինքն, ըստ ծանրութեան. քանզի ծանրանայ մեղքն 'ի սրբազանէ տեղւոջէ, որպիսի է գերեզմանատուն, կամ եկեղեցի. 'ի սրբազանէ տաճարէ, կամ յանձնէ, ո՛չ եթէ կղերիկոս է որ վնասի, եթէ միայնակեցուհի է, կամ ամուսնացեալ ընդ որում մեղանչի։

Յայտյանդիմանութիւն սորայ խոստովանութեան է, մինչ ոք վասն այսորիկ խոստովանի զի մի՛ գուցէ ասիցի անհաւատ, կամ ո՛չ

զար-

զօրագոյն համարեսցի , կամ մի՛ կարասցէ բացասիցի նմ՛ հաղոր_ դութիւն, և յամօթ լիցի ։ Այս պէս խոստովանիւր սաւուղ , զի մի՛ գուցէ 'ի մարգարէէն սա_ մուելէ առաջի ժողովրդեանն զամօթ կրեսցէ ։

Յաղագս Ապաշխարութեան ։

Գլուխ Քառասնեւմեկերորդ ։

Ո՛Ր մարխտ արտաքին ապաշ_ խարութիւն է՝ հրաժարումն յօրինաւորաց , մինչ զապօրինա_ ւորաց ներումն խնդրեցեալ լի_ նի , ոմն ասէ գիրն ։ Այսպէս ապաշխարօղք և վանականք հրա ժարին 'ի մնոց , խոտեն զզգեստս փափուկս , պահեն զծոմն , պարապին հսկմանց , տանջեն զինքեանս ձաղանօք , պահեն զլռու_

զլռութիւնս , բեկեն զյատուկ
կամս , և հրաժարեն՝ ի բազմաց
հեշտութեց, որք նչ օրինաւորք
իցէին , եթէ ոչ երբէք զապօ_
րինաւորս խրակեալք իցէին :
Զայս հրամայեաց տէրն, և երա
նելին յօհաննէս մկրտիչ, ասե_
լով : Ապաշխարեցէք և այլն :

Առ ճշմարիտ ապաշխարութի
պարտի ներածել զմեզ հար
կաւորութին , զի թարց նմին
ոչ գտանի կեցութի , ըստ այնմ
զոր ասէ տէրն . Եթէ ոչ ապաշ_
խարիցէք ամենեքեան նոյնպէս
կորնչիցիք : Ս. օգոստինոս ասէ .
մեղք թէ փոքերք իցեն , և
թէ մեծք , ոչ կարեն մնալ ան_
պատիժք : Աւստի տէրն եցոյց
դաւթայ զապաշխարանս վասն
մեղի նորին, այնու, զի թուեաց
զժողովուրդ իւր , որ զի կամ
կրիցէր վեօթն ամ սով 'ի վե

եր_

երկրի, կամ զերիս ամիս ըղ-
վրէժխնդրութի թշնամեաց ,
և կամ զերիս աւուրս զմահ ,
և դաւիթ ընտրեաց ինքեան ,
և ժողովրդեան՝ զհասարակա-
կան պատուհասն մահուան ։
Յայսու նշանակի թէ իւրաքանչ-
իւրոք 'ի հարկէ վ̃ս մեղաց իւր-
ոց , կամ պատժիցի 'ի դժոխս,
զոր նշանակեն եօթն ամքն սով-
ու . կամ 'ի քաւարանի , զոր
նշանակէ բռնութի թշնամեաց
յերիս ամիս . կամ 'ի պատժում
ժամանակաւորի , զոր նշանակէ
մահն երից աւուրց ։ Յայսպէս
և մեզ օգուտ է ընտրել զա-
պաշխարանս թեթևագունեղս ,
և զիսկոյն անցանօղս ։

Ցայտյանդ իմաստութի ճշմարտի
ապաշխարութեան է , պար-
տաւոր համաչափութ̃մբ պատժոց
ընդդէմ մեղաց , զի ըստ քա-
նա-

նակութե մեղաց լինի քանա_
կութի և ծանրութի պատժոյն ·
ըստ հեշտութե մեղաց, լինի և
դառնութի պատժոյն · ըստ եր_
կարատևողութե մեղաց, լինի
և երկարատևութի պատժոյն ·
և ըստ բազմութե մեղաց, լի_
նիցի և բազմապատկութի պատ
ժոյն, ըստ այնմ յօհաննու ։

Արարէք զպտուղս արժանիս
ապաշխարութե ։ Քանզի որպ
իւրաքանչիւրք հիւանդութիւնք
մարմնոյ ունին հարկաւորապէս
զիւրաքանչիւրս դեղս, և ոչոք
դեղ է այնքան գործունեայ, որպ
զի բժշկեսցէ զամն հիւանդու_
թիս, այդպէս և իւրաքանչիւրք
սեռք մեղաց ունին զմասնաւոր
ապաշխարութիւն ։ Ս̃ զի ոչ
ուղղակի վերուղղի հպարտու_
թիւն 'ի ձեռն ողորմութե, ոխն,
և նախանձն 'ի ձեռն աղօթից,

աղա_

ագահութին 'ի ձեռն ծոմապա_
հութեան, հեշտախտութին, 'ի
ձեռն հսկման, և այլն : Եւ
զհպարտութէ ուղղապէս բա_
ւարարութի լինի խոնարհու_
թբ. զագահութէ 'ի ձեռն առա
տաբաշխութե ողորմութեց .
զհեշտախտութէ 'ի ձեռն տան_
ջեցման մարմնոյ խորգօք, և
ձաղանօք. զորկրամոլութենէ 'ի
ձեռն ծոմոց, զշատախօսութէ
'ի ձեռն աղօթից, զնախանձու
'ի ձեռն սիրոյ, և 'ի ձեռն թո_
ղութե անխրաւութեց . զյափշ_
տակութէ, և զանիրաւ ստաց_
մանց, 'ի ձեռն վերահատուց_
մանց, և այլն : Եթէ ոք (ոպ
ասէ ոսկեբերանն) ոչ կարիցէ
լցուցանել զնմ կարգ բաւարա_
րելոյ, յայնժամ մարդասէր տրն
ընդունի զոր և կցէ վերուղղումն.
յայնժամ վն անխրաւաբար ա_
ռէ_

ուեցելոց իւրայ զօրէ ծոմապա_
հութիւն, եթէ ոչ կարէ վերա_
հաստուցանել. և եթէ ոչ կարէ
ծոմապահել՝ զօրէ աղօթքն.
եթէ ոչ կարէ աղօթել վասն
հիւանդութեան, բաւական է
առա̃ծ բարի կամքն։

Օյայտյանդիմանութիւն սատոյ
ապաշխարութե դնէ Ինո_
չէնցիոս։ Սուտ ապաշխարութի
է մինչ ապաշխարողն՝ ի պաշտօնէ
պալատի արքունեաց, կամ իրա_
կութե շահեկանի՝ որ թարց մե_
ղաց ինակիլ ոչ երբեք կարէ՝ ոչ
բացահեռանայ. կամ եթէ զա_
տելութի 'ի սրտի կրիցէ. կամ
եթէ զմնաստուց զոր արար իւր_
աքանչիւրումեք ոչ բաւարարի_
ցէ. կամ եթէ զմնաստուց կրե_
ցելոց մնասողին ոչ ներիցէ. կամ
եթէ զգէնս ընդդէմ արդարու_
թե կրիցէ։ Պարձեալ. սուտ

է ապաշխարութին, յորժամ մեղ իմն զգալի, եւ զայլմէ անհոգացեալ լինի։

Յաղագս Յարատեւութեն։

Գլուխ Երեսուներկուերորդ։

Ճշմարիտ յարատեւութի՛ւ է յանձնառակի կրթութի՛ւ 'ի գործս բարիս, համապատրաստ կամ ջան առ կատարելութիւն հոգեւորաց շնորհաց, եւ մտադրաւ ունել պահպանումն առաքինութեանց մինչեւ ցմահ։ Նու այս հրամայէ Տէր 'ի յայտնութե ասելով. լեր հաւատարիմ մինչեւ 'ի մահ, եւ տաց քեզ զպսակն կենաց։ Զայս ունեաց նաեւ յօբ մինչ ասաց, մինչեւ 'ի պակասիլն իմ ոչ բացահեռանամ յանմեղութէ իմմէ։ Նա՛ տօբիթ, որ

զմար-

զմարմինս մեռելոց թագուցա_
նէր 'ի տան խորում, և 'ի մէջ
գիշերի թաղէր. Թէպէտ Թա_
գաւորն վ՟ այսորիկ հրամայեալ_
էր կողոպտել և սպանանել
զնա:

Ու սէր յարատևութե՟ պար_
տի ներածել զմեզ մեծա_
գունեղ օգտութ՟ին որ յառա_
ջագայի 'ի նմանէ: Քանզի նոյն_
աւ ա՟մ գործ բարի, և ա՟մ
առաքինութի՟ պսակի. և բոլոր
կեցութի՟ մարդոյն 'ի նմ՟ կայա_
նայ, ըստ այնմ տ՟ն մերոյ Յ՟ի
Ք՟ի որ ասէ: Որ յարատևեսցէ
մինչև իսպառ, նա կեցցէ: Թարց
որոյ ոչ ոք առաքինութի՟ կամ
գործ լինի վարձատրելի, թարց
որոյ ա՟մ կատարելութի՟ 'ի յոչ
ինչ վերածի: Քանզի զինչ շահ
եղև առաքելոյն, և մատնչին
յուդայի, այսու զի ո՟րն զնա

ընտրեալներ յաշխարհէ, զի՛նչ
օգուտ եղև նմ՝ երկարատևու֊
թին ընտանեկցութե ընդ Յո՛ի
Քնի, զի՛նչ սր քարոզութին,
զոր բազմիցս 'ի նմանէ լուեալ֊
էր, զի՛նչ օրինակք, զօրութիւք,
սքանչելիք, զորս 'ի նմանէ տե֊
սեալ էր, զի՛նչ ընկերակցութին
առաքելոցն· զի՛նչ շնորհ՛ն շարա֊
բերեցեալ ինքեան առ 'ի քարո֊
զել, և առ 'ի առնել զսքանչե֊
լիս։ Քանզի նմ ընդ այլոց առա
քելոց ասաց, երթայք քարոզե֊
ցէք, զի մերձեալ է արքայութին
երկնից, զհիւանդս բժշկեցէք,
զմեռեալս յարուցէք, զբորոտս
սրբեցէք, զդևս հանէք։

Ո յայտյանդիմանութին ճշմար
տի յարատևութե ունի նա,
որ ո՛չ մն սիրոյ կենաց, ո՛չ մն
երկիւղի մահուան, ո՛չ մն սպառ֊
նալեաց, և ոչ մն խոստմանց
բա֊

բացահեռանայ 'ի յուղղութէ.
ոպ̃ շուշան ոչ երկնչելով սաստ·
եթէ ես զայս արարից, ա̃ր,
զմեզս, մա՛հ է ինձ: Իսկ մատա
թիա ասէ: Իսկ եթէ ա̃մ՝ ապա-
հնազանդիցի թագաւորին ան-
տիոքոսի, զի հեռանայցէ իւրա
քանչիւր 'ի ծառայութէ օրինաց
հարց իւրոց, ես և որդիք իմ, և
եղբարք իմ հնազանդիմք օրի-
նացն Ա.Մ: Գրաճիչ մ-ր լսցի
Ա.Ծ:

Ո յայտյանդիմանութիւն սորյ
յարատևութէ ունի նա,
որ զօրութէ իւրմէ ստաբար
համարձակի, թէ անկանիլ ո՛չ
կարիցէ: Յայսմանէ ծնանի վս-
տահութի սրտի, և այնու ոչ
ունի զպահպանութի ինքեան,
և այսպէս անկարելի լինի մար
դոյն կարել 'ի սրբութէ յարա-
տևել: Թէպէտ առաքեալք

լիցին յաշխարհի, և ոչ ունի-
ցին զպահպանութիւն ինքեանց,
կարիցին անկանիլ: Օրինակ
ունիմք զդաւիթ, որ զմարդաս-
պանութիւն, և զշնութիւն գոր-
ծեաց, զի անհոգ եղև զպահպա-
նութենէ իւրոյ աչաց:

Գովեցեալ լիցի ամենակալողն, որ շնո-
ձայնս տրամադրեաց: Ամն:

ԽՄԱ-

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԱՆԵԼՈՅ

Մեծին Աղբերտի ։

ԳԱնկատ առնեմ զինէն առ քեզ , ո՜վ Ած Հայր ամենասուրբ հանդերձ համայնիւք արտասուօք , և արիւնային կաթլեօք սիրելագունեղի Որդւոյ քոյ առ այս , զի դեռևս ոչ ժամանեցի առ ընկիզքն միոյ ուրուք առաքինութեան այնու կատարելութե՛ , ո՛ր աստէն գրեցաւ ։ Սակայն խնդամ զի զնմա առաքինութիս

թիս կատարելագունաբար ու-
նեսցուք, քան զոր մարդկային
իմացումն զօրիցէ ըմբռնել:
Խոստովանիմ առաջի քոյ Տէր,
զի երանեալ է 'ի ներկայիս, և
երանելագոյն եղիցի 'ի հանդեր-
ձելումնա, որ զայսոսիկ առա-
քինութիւնս ունի այնու կատա-
րելութեամբ, որպէս աստէն գրեցեալք
են, թէպէտ գուցէ նուազ բա-
ւականք իցեն առ կեցութիւն:
Նաև հայցեմ 'ի քէն Տէր հան-
դերձ ամենայն ըղձիւ որդւոյ քոյ, և
ոգւոյն սրբոյ. և ամենից ստեղծ
ուածոց, որպէս զի տայցես ինձ
զընտրողութիւն 'ի մէջ առաքինու
թեանց հաճոյականաց, և բնա-
կանաց, և նմանութեանց առա-
քինութեանց: Ո՛վ որոք ընթեռ-
նուցու զայս նիւթ, կամ զայս-
մանէ լուիցէ, կամ խոկայցէ,
դու ամենակարող Տ. պար-
գևեա

զեւեամ նմ̃ գոնեա զմիակ Ճշմարիտ և զկատարեալ առաքինութի՛ն: Ստոյգ եմ, զի որ ունի ՚ի քէն ո̃ր զմինն, ունի ՚ի միասին զա̃մն, և որ աճի ՚ի միում, աճ̃ի համանգամայն և յամենեսին, և որ ոչ ունի զմինն, զոչ ոք ունի, վ̃ զի ամենեքեանք միաւորեալք են ՚ի շնորհս: Ամէն:

Լզերեցաւ գրգուկ երանելոյն մեծին Րւղերոսի, յաղագս Ճշմարտից, և կատարեցելոց առաքինութեանց հոգւոյ, որ և Դրախտ հոգւոյ յորջորջի:

՚Ի գոհութիւն Սրբազանեղի Երրորդութե̃: Ամէն:

Ցանկ Գլխոց Գրոցս։

Յաղագս Սիրոյ։ գլ։ ա։ Երես։ 3։
Յաղագս Խոնարհութեան։ գլ։ բ։ 14։
Յաղագս Հնազանդութեան։ գլ։ գ։ 21։
Յաղագս Համբերութեան։ գլ։ դ։ 30։
Յաղագս Աղքատութեան։ գլ։ ե։ 37։
Յաղագս Ողջախոհութեան։ գլ։ զ։ 44։
Յաղագս Պահեցողութեան։ գլ։ է։ 51։
Յաղագս Խոհեմութեան։ գլ։ ը։ 61։
Յաղագս Արիութեան։ գլ։ թ։ 69։
Յաղագս Արդարութեան։ գլ։ ժ։ 74։
Յաղագս Բարեխառնութեան։ ժա։ 81։
Յաղագս Յաւանկցութեան։ գլ։ ժբ։ 87։
Յաղագս Խաղաղութեան։ գլ։ ժգ։ 93։
Յաղագս Ողորմածութեան։ գլ։ ժդ։ 100։
Յաղագս Համաձայնութեան։ ժե։ 107։
Յաղագս Հաստատութեան։ գլ։ ժզ։ 113։
Յաղագս Առատաբաշխութեան։ ժէ։ 119։
Յաղագս Ճշմարտութեան։ գլ։ ժը։ 126։
Յաղագս Հեզութեան։ գլ։ ժթ։ 132։
Յաղագս Հաւատոյ։ գլ։ ի։ 135։
Յաղագս Յուսոյ։ գլ։ իա։ 141։
Յաղագս Երկիւղի։ գլ։ իբ։ 146։

Յաղագս

Յղգս Խնդութեն։ գլ. իգ։ 153։
Յղգս Տրտմութեն։ գլ. իդ։ 160։
Յղգս Երախտագիտութեն։ իե։ 167։
Յաղագս Բարւոյ Նախանձու հո-
գւոյ։ գլ. իզ։ 174։
Յղգս Ազատութեն։ գլ. իէ։ 182։
Յղգս Կրօնի։ գլ. իը։ 189։
Յղգս Համբերութեն։ գլ. իթ։ 198։
Յղգս Պարզամտութեն։ գլ. լ։ 203։
Յղգս Լռութեն։ գլ. լա։ 210։
Յղգս Միայնակեցութեն։ գլ. լբ։ 217։
Յղգս Խոկման։ գլ. լգ։ 222։
Յղգս Բնարողութեն։ գլ. լդ։ 234։
Յղգս Մրոսխակցութեն։ գլ. լե։ 244։
Յղգս Ապաւինութեն։ գլ. լզ։ 249։
Յղգս Խոստման աշխարհի։ լէ։ 260։
Յղգս Ճնշման մարմնոյ։ լը։ 266։
Յղգս Ողջման։ գլ. լթ։ 271։
Յղգս Խոստովանութեն։ գլ. խ։ 278։
Յղգս Ապաշխարութեն։ գլ. խա։ 284։
Յղգս Յարատեւութեն։ գլ. խբ։ 290։

Գ. երգս այս դրախտ հոգւոյ նոցին։
անուշահոտ ծաղկամբ է լի.
մարդաբարբառ ընթերցողաց,
բուրէ 'ի քիմս ըղձ հոտ նենի։
Յայն պէմայոհածն ըմբռնողաց,
այնու յաւէտ պճայլողաց,
աղբէ ընծայել պախտա մարմնոյ,
և հաղորդել անախտ նեկայ։
Բ. ուաջենեայ է բոլ ոսկայ.
ծոցիլ բնաւեց նոցանոց գործոյ.
յորմէ արդեօք, և առ որ զարծեն,
յայտյայնդեման առնէ հոգւոյ։
Յոչ որք նեղծմամբ գործեն զբարեն,
և պախտ մարմնոյ 'ի ներքս ուունեն,
առ յուցանէ գոլ մաքրալից
սրտամաքան խնձոր զնոսին։
Ս. է նրպան ենչ հոգելից.
յորոամ են դեղք ձիրայ բնաւեց.
մեայն զանոյն փենչման խնդրէ,
Յիեաբար փայ ամենեց։
Բ. դ ընդրեայոսք մեջ 'ի փեաանէ։
զզնոյհ և սեր մեղ պայմանէ,
զի մ' գոյէ արփաջնեցեմք,
զդքախտըն հոտոյ 'ի խոհմանէ։

ГОС. ПУБЛ. БИБЛИОТЕКА
ZUUՌ · Арм · ССР
им. А. МЯСНИКЯНА

好 3

205